

ANALÝZA REGULAČNÝCH POVINNOSTÍ V OBLASTI INOVÁCIÍ

2024
Bratislava

OBSAH

Zoznam obrázkov, grafov a tabuliek	3
Manažérske zhrnutie.....	4
Úvod.....	8
1. Inovácie, bariéry a regulačné prostredie v kontexte sektora MSP	9
1.1 Význam inovácií pre MSP	9
1.2 Štatistický prehľad.....	11
1.3 Bariéry, ktorým čelia MSP v ich inovačných aktivitách	17
1.4 Regulačné prostredie v kontexte inovácií (význam)	34
2 Regulačné povinnosti v oblasti inovácií vo vybraných sektoroch hospodárstva.....	40
3 Prípadová časť	53
4 Kvalitatívny prieskum zameraný na regulačné povinnosti v oblasti inovácií.....	56
4.1 Metodika kvalitatívneho prieskumu	56
4.2 Výsledky kvalitatívneho prieskumu	58
5 Návrhy a možné odporúčania.....	64
5.1 Návrhy a možné odporúčania na úpravu regulačných povinností MSP v oblasti inovácií	64
5.2 Ostatné návrhy a odporúčania	66
Záver.....	68
Príloha	72
Zoznam zdrojov	73

Zoznam obrázkov, grafov a tabuliek

Obrázok 1: Porovnanie intenzity vnímania 3 najzávažnejších problémov MSP na Slovensku a v EÚ	22
Obrázok 2: Pociťovaný nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily	22
Obrázok 3: Žiadaný druh externej podpory na riešenie nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily	23
Obrázok 4: Proces tvorby technickej normy v prípade ak neexistuje žiadna európska technická norma	45

Graf 1: Podiel inovujúcich podnikov na celkovom počte podnikov (v rámci sledovaných veľkostných kategórií podnikov)	12
Graf 2: Podiel malých podnikov s inovačnou aktivitou inovujúcich v priemysle a v službách v rokoch 2010 - 2020	13
Graf 3: Podiel stredných podnikov s inovačnou aktivitou inovujúcich v priemysle a v službách v rokoch 2010 - 2020	13
Graf 4: Štruktúra malých podnikov s inovačnou aktivitou podľa druhu inovácie v roku 2020	14
Graf 5: Štruktúra stredných podnikov s inovačnou aktivitou podľa druhu inovácie v roku 2020	15
Graf 6: Podiel výdavkov na inovácie v SR z pohľadu veľkostných skupín podnikov v roku 2020	15
Graf 7: Podiel objemu výdavkov malých podnikov na inovačnej aktivite podľa odvetví	16
Graf 8: Podiel objemu výdavkov malých podnikov na inovačnej aktivite podľa odvetví	16
Graf 9: Zaoštvávanie inovačných aktivít MSP za veľkými podnikmi	17
Graf 10: Postavenie Slovenska v jednotlivých indikátoroch indexu EIS 2023, (EÚ = 100 %)	26
Graf 11: Rebríček RII 2023 v rámci regiónov krajín V4	30
Graf 12: Implikované sadzby daňového zvýhodnenia na výdavky na výskum a vývoj	35
Graf 13: Efektívnosť superodpočtu z DPPO pre podnikový VaV (dodatočné výdavky na VaV za jedno euro daňovej úľavy)	37
Graf 14: Prekážky brániace zavádzaniu inovácií	38
Graf 15: Prekážky pri zavádzaní inovačných aktivít v podniku v oblasti podpory štátu a EÚ	39

Tabuľka 1: Štruktúra malých a stredných podnikov podľa druhu inovačnej činnosti	11
Tabuľka 2: Umiestnenie SR v rebríčku EIS 2023	25
Tabuľka 3: Umiestnenie regiónov SR NUTS2 v rebríčku RIS 2023	27
Tabuľka 4: Postavenie regiónov SR v rebríčku RII 2023	29
Tabuľka 5: Umiestnenie SR v rebríčku GII 2023	31
Tabuľka 6: Umiestnenie SR v rebríčku GII 2023 (porovnanie v rámci krajín V4)	31
Tabuľka 7: Umiestnenie SR v rebríčku GII 2020 - 2023	31
Tabuľka 8: Umiestnenie SR v rámci jednotlivých oblastí, ktoré sleduje index GII 2023	32
Tabuľka 9: Platné právne predpisy súvisiace s ochranou priemyselného vlastníctva v SR	49
Tabuľka 10: Prehľad respondentov a ich základná charakteristika	56

Manažérske zhrnutie

Podnikový sektor je tvorcom inovácií, ktorý pôsobí v určitom prostredí. Toto prostredie a inovačné procesy v podniku spolu úzko súvisia, či už ide o dopytovú alebo ponukovú stránku inovačných procesov.

Inovácie sú v dnešnom globalizovanom a konkurenčnom prostredí označované za kľúčové. Sú nevyhnutné pre expanziu a prosperitu MSP. A sú významné z viacerých dôvodov. Najmä preto, lebo predstavujú pre malé a stredné podniky hnací motor, rast a ziskovosť. Inovatívne MSP v porovnaní s neinovatívnymi podnikmi generujú vyššie príjmy a majú vyššiu šancu na udržanie sa na trhu. Inovácie sú zároveň pre malé a stredné podniky aj identifikátorom podnikateľských príležitostí a tiež adaptačnou kapacitou, čo znamená, že MSP by mali byť dostatočne odolné, aby dokázali prekonať vonkajšie šoky. Taktiež by mali byť aj dostatočne agilné, aby dokázali reagovať na nové príležitosti. Inovácie sú pre MSP významné i z pohľadu konkurencieschopnosti. Spoločným znakom úspešných inovačných podnikov je najmä to, že inovácie tvoria súčasť ich dlhodobých plánov a stratégií. Z tohto pohľadu sú inovácie produktov, procesov, technológií a obchodných modelov kľúčom k rastu a odolnosti MSP.

Z makroekonomického hľadiska inovačná aktivita MSP prispievajú tiež k inkluzívnemu rastu a hľadaniu riešení viacerých spoločenských výziev. Vlády môžu podporovať inovačný potenciál malých a stredných podnikov prostredníctvom kreovania a rozvíjania zdravého podnikateľského prostredia.

Do systému inovačného podnikania v podmienkach SR patria najmä orgány štátnej správy a samosprávy, finančné inštitúcie, podnikateľské subjekty, rôzne pracoviská výskumu a vývoja, zväzy, agentúry, združenia, klastre a iné zainteresované strany ako napr. zahraničné agentúry, spotrebiteľská verejnosť, zákazníci atď..

Či už sú malé a stredné podniky priamo inovátormi, alebo sú prijímateľmi postupov, podpora inovácií by mala byť v prvom rade pre všetky MSP ľahko dostupná a taktiež by mala zohľadňovať potreby malých a stredných podnikov. V konečnom dôsledku práve zvyšovanie inovačnej kapacity patrí medzi základné predpoklady pre dobiehanie krajín.

Inovačným aktivitám môže brániť viacero faktorov. **Malé a stredné podniky čelia pri realizácii svojich podnikateľských aktivít rôznym problémom a bariéram.** Nie je tomu inak ani pri vykonávaní inovačných aktivít. Častejšie **práve začínajúce a menšie podnikateľské subjekty majú sťažený prístup k zdrojom, zručnostiam, financovaniu, znalostnej sieti a podobne.** **Malé a stredné podniky sú tiež v porovnaní s veľkými podnikateľskými subjektmi výrazne zraniteľnejšie na nedokonalosti v rámci vytváraných rámcových podmienok,** ako aj v rámci fungovania trhu vrátane vstupu a výstupu z trhu.

Slovensko patrí do skupiny krajín s významným rozdielom inovačných aktivít malých a stredných podnikov v porovnaní s veľkými podnikmi, čo nadväzuje na potrebu výraznejšej podpory ekosystému vhodného pre podporu inovačnej aktivity sektora MSP. **Niektoré z identifikovaných bariér** preto aj **priamo poukazujú na obmedzenia súvisiace s veľkosťou a vekom podnikateľského subjektu pri realizácii inovačných aktivít.** Tieto bariéry, ktorým špecificky čelia MSP, brzdia alebo bránia v inovačnom potenciáli tohto sektora. Vzhľadom na identifikované limity a bariéry vyplývajúce z veľkosti podnikov, malé a stredné podniky môžu ovplyvniť a prevziať kontrolu len nad vnútornými faktormi, ale nie nad vonkajšími faktormi.

Taktiež platí, že inovačné aktivity realizované v rámci inovačných procesov môžu byť z regionálneho a geografického hľadiska rozložené nerovnomerne. Do skupiny krajín s výrazným rozdielom inovačnej aktivity na regionálnej úrovni sa zaraďuje aj Slovensko.

Zároveň bolo identifikované, že prekážky v inovačných aktivitách MSP sa objavujú nielen pred začatím, ale aj počas inovačného procesu. Jeden podnik môže byť ovplyvňovaný jednou bariérou alebo tiež viacerými bariérami súčasne. Interné (vnútorné) bariéry sa spravidla spájajú s vnútornými zdrojmi a schopnosťami MSP. Medzi externé (vonkajšie) bariéry patrí hlavne ekonomický vývoj krajiny, regiónu, obmedzený prístup malých a stredných podnikov k financiám, ale tiež úverové podmienky pre podnikateľských sektor a legislatívne prostredie, ako aj byrokratické prekážky.

Inovačné politiky v širšom zmysle slova zahŕňajú okrem podpory podnikového výskumu a vývoja a rizikového kapitálu aj verejné politiky vzdelávania, zdaňovania, podporu konkurencieschopnosti, ale aj ďalšie regulačné rámce (bez ohľadu na to či ide o priamy alebo nepriamy vplyv na inovačné aktivity). Na dôležitosť vnímania inovačných politik ako celku poukazujú viaceré prieskumy, v rámci ktorých MSP napriek špecifickým dopytovaniam o vhodnosti podmienok pre inovačné aktivity podnikov, hodnotia neoddeliteľne práve podmienky na podnikanie ako také. **Negatívne je dlhodobo hodnotená i legislatíva a administratívna náročnosť systému spadajúceho do podmienok podnikania,** ktorá nesúvisí priamo s inovačnými aktivitami. Analýza poukazuje aj na skutočnosť, že **na sektor MSP vplyva široká škála politik, ktoré formujú rámcové podmienky podnikateľského prostredia.** Preto je kľúčové, aby boli rámcové podmienky v súlade s potrebami malých a stredných podnikov, ktoré sú z hľadiska ich charakteristiky rôznorodé.

Na Slovensku patria medzi najvýznamnejšie prekážky v inovačných aktivitách **oblasť financií** (prístup k financiám vrátane ťažkostí pri získavaní verejných grantov a dotácií, vysokej administratívnej náročnosti súvisiacej s podporou a podľa prieskumov aj pociťovaný nesúlad podpory a potrieb MSP), **legislatívne podmienky, nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, ako aj nedostatok informácií.**

Medzi najvýznamnejšie vnímané prekážky v oblasti fungovania a ďalšieho rastu podnikania MSP považujú nestabilitu a nejednoznačnosť zákonov a právnych predpisov, dostupnosť a kvalitu pracovnej sily, vymožiteľnosť práva a tiež kvalitu a dostupnosť infraštruktúry. Významnú úlohu v podpore inovácií zohrávajú aj daňovo-odvodové politiky.

Podľa výsledkov Eurobarometra z roku 2023, **nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily MSP pociťujú na Slovensku na pracovnej pozícii špecialista v oblasti výskumu a vývoja dvojnásobne výraznejšie** v porovnaní s výsledkami na úrovni EÚ. Malé a stredné podniky vidia **riešenie tohto problému najviac v daňových stimuloch** (napr. daňové úľavy na sociálne zabezpečenie), ale napríklad aj vo vzdelávacích programoch zameraných na zvýšenie kvalifikácie financovaných externým subjektom.

Taktiež postavenie SR v globálnych rebríčkoch v kontexte inovácií poukazuje na skutočnosť, že **práve podnikateľské prostredie spolu s regulačným prostredím patria medzi najvýznamnejšie, obzvlášť pre sektor MSP.** Najslabšie výsledky dosahuje SR v rámci analyzovaných vybraných rebríčkov **vo vládnej podpore podnikania a výdavkoch na výskum a vývoj, v regulačnom a podnikateľskom prostredí.** Slovensko zaostáva výrazne v **patentovej aktivite, ale aj vo výdavkoch v oblasti rizikového kapitálu a v spolupráci medzi univerzitami a priemyslom v oblasti výskumu a vývoja.**

Inovačná aktivita regiónov SR je taktiež rozdielna. Spravidla dominuje v inovačných aktivitách Bratislavský kraj, s výnimkami niekoľkých oblastí. **Zaujímavosťou je aj to, že**

v hodnotení regiónov V4 sa Bratislavský kraj, stredné a východné Slovensko umiestnilo v hodnotenom rebríčku RII 2023 pred poľským metropolitným regiónom Mazowieckie, ktorý zahŕňa aj Varšavu.

Rebríčky poukazujú aj na nevyužitý potenciál priamych zahraničných investícií (PZI) a potenciál presahovania produktivity z medzinárodných investícií. V posledných desaťročiach významný prílev PZI do výroby orientovanej na export, najmä do automobilového priemyslu, podporil hospodársky rast. Na druhej strane sa veľká časť PZI sústredila do činností, ktoré sú náročné na pracovnú silu s nízkou mzdou a nízkou pridanou hodnotou, ako aj s obmedzeným presahom poznatkov (tzv. spillover efektov) do širšej ekonomiky. **Pretrvávajú tak významné rozdiely v produktivite medzi zahraničnými spoločnosťami a miestnymi podnikmi. Jedným z faktorov, ktoré túto skutočnosť vysvetľuje na Slovensku, je práve vysoký podiel mikropodnikov s nízkou produktivitou.** Takéto podniky sa málo zapájajú do výskumu a vývoja a majú aj nižšiu kapacitu na vytvorenie prepojení, ktoré by mohli podporiť transfer poznatkov. Takisto majú nižšiu schopnosť prijať pokročilé technológie zo zahraničia, a tým sa nedokážu prispôbiť vyšším štandardom kvality zahraničných podnikov. Podľa výsledkov prieskumov, **MSP na území SR vnímajú konkurenciu na trhu ako prekážku inovácií**, čo poukazuje na druhej strane na stratégiu napodobňovaním (čo sa radí ako slabší kanál PZI). Malé podniky sú v porovnaní s mikropodnikmi lepšie integrované do inovačných sietí a častejšie sa zapájajú do inovačnej spolupráce. **K slabšej úrovni PZI prispieva i skutočnosť, že politiky na podporu PZI malých a stredných podnikov sú roztrieštené**, čo vedie celkovo k väčšej zložitosti politik. **Práve koordinácia politik patrí medzi hlavné výzvy.**

Podľa výsledkov analýzy sa dá konštatovať, že **Slovensko zaostáva prevažne v oblasti vytvárania podmienok pre inovácie.** Dlhodobu sú tiež limitované možnosti na získanie kapitálu, čo sa odzrkadľuje na už spomenutom nízkom podiele rizikového kapitálu, ale tiež na nízkej trhovej kapitalizácii. **Taktiež ide o nedostatočnú spoluprácu medzi univerzitami a súkromným sektorom. Regulačné povinnosti v oblasti inovácií tvoria zložitý a dynamický systém**, ktorý sa vyvíja v súlade s technologickým pokrokom a spoločenskými potrebami. Zákonné predpisy a normy stanovené štátom by mali prioritne stimulovať inovačnú aktivitu. Na druhej strane môžu v niektorých prípadoch tlmieť technologický rozvoj tým, že smerujú k využitiu špecifických technológií. **Medzi vnímané prekážky patrí aj náročnosť administratívneho procesu**, ktorá je vyžadovaná, **čo môže brzdiť inovačné projekty.** Na úrovni SR neboli určené dlhodobé strategické ciele, ktoré by určovali politiky a investície v oblasti výskumu a vývoja a inovácií. **V zásade prekážkou v tejto oblasti možno označiť časté zmeny priorít, roztrieštenosť kompetencií a pravidiel alebo prístupov.** Pozitívnu zmenu v oblasti výskumu a inovácií predstavuje Národná stratégia výskumu vývoja inovácií, ktorá je strešným dokumentom, ktorý určuje zámery, ciele a priority SR, ako aj princípy dobrého riadenia a efektívnosti v oblasti výskumu, vývoja a inovácií. Súčasťou tejto stratégie je aj akčný plán, ktorý obsahuje 91 konkrétnych opatrení, ktoré by mali smerovať k posilneniu inovačnej aktivity podnikov.

Vzhľadom na identifikovanú (doterajšiu) roztrieštenosť kompetencií, ako aj celkovo podpory MSP v kontexte inovačného potenciálu tohto sektora, patria medzi významné opatrenia na zlepšenie celkového inovačného ekosystému **najmä revízia výdavkov, kompetencií a personálnych kapacít na VVaI, ako aj vypracovanie plánu konsolidácie kompetencií ministerstiev, existujúcich agentúr a inštitúcií zodpovedných za tvorbu politik a podporu VVaI za najvýznamnejšie.** Za pozitívne možno vnímať i plánované predloženie zákona o výskume, vývoji a inováciách.

V rámci analýzy vybraných právnych noriem a predpisov boli identifikované viaceré možné úskalia, ktoré sú bližšie špecifikované v druhej kapitole. Medzi identifikované z nich patrí napríklad oblasť technických noriem a z pohľadu procesu aj čas ich implementácie, oblasť práv duševného vlastníctva a iné.

Prípadová časť spolu so závermi kvalitatívneho prieskumu poukazujú na špecifické oblasti bariér, s ktorými sa stretávajú MSP z rôznych odvetví a sektorov. **Cieľom kvalitatívneho prieskumu bolo získať prehľad o regulačných povinnostiach subjektov v oblasti inovácií, ktoré zaťažujú podnikateľské subjekty na Slovensku, určiť ich mieru (z finančného či časového hľadiska) a identifikovať najvýznamnejšie regulačné povinnosti, ktoré sa ich najviac dotýkajú.** Na základe kvalitatívneho prieskumu, ktorý má svoje limity mimo iného vzhľadom na vzorku prieskumu a cieľ prieskumu, **bolo možné zistiť subjektívny pohľad na problematiku zo strany MSP, spoznať z aplikačnej praxe čiastočne podmienky pre inovačnú činnosť a podporu inovačnej činnosti na základe hodnotenia samotných respondentov.**

Medzi najvýznamnejšie závery z prieskumu patrí vzhľadom na špecifickosť povahy inovačných aktivít, **že inovatívne podniky narážajú a budú pravdepodobne narážať na normy, ktoré nebudú zodpovedať aktuálnemu technologickému vývoju.** Preto platí, že systémovým riešením zrejme nebude odstránenie jednotlivých (najmä legislatívnych) bariér, ale skôr vytvorenie systémového nástroja, ktorý by mohli využívať inovatívne podniky naprieč celým spektrom. Medzi ďalšie hlavné závery patrí aj to, že **zastaralé slovenské technické normy môžu viesť v konečnom dôsledku k zbytočným nákladom MSP, ako aj fakt, že nepružnosť noriem/legislatívy v oblasti čerpania podpory vzhľadom na nové inovatívne aktivity sťažuje konkurenciu na trhu.** Okrem toho **nízke povedomie o ochrane duševného vlastníctva vplyva na inovačný potenciál MSP a ukrajuje z príležitostí pre MSP rozvíjať inovačný potenciál.** Viaceré zistené regulačné obmedzenia v snahe odbúrania niektorých z nich (subjektívne) nútia podniky byť vynaliezavé, pričom spravidla **pociťujú vysokú nadmernú administratívnu a byrokratickú záťaž** či už v spojitosti s finančnou podporou alebo v procese tvorby inovačných aktivít. Na základe zistených bariér sú v analýze formulované návrhy a možné odporúčania.

Na viaceré pomenované problémy respondentov sa ukazuje byť vhodným zavedenie **experimentálneho regulačného prostredia**, ktoré by umožňovalo testovanie viacerých inovačných technológií, výrobkov, služieb alebo prístupov z rôznych odvetví v reálnom prostredí za stanovených podmienok a pod regulačným dohľadom tak, aby sa zabezpečilo zabezpečenie uplatňovania primeraných záruk. Ale **taktiež ide najmä o hľadanie systémových riešení vrátane podpory zvýšenia kvalifikácie pracovnej sily, zjednodušenie podpory, skrátenie procesov na jej získanie a celkového zlepšenia prístupu MSP k financiám, ako aj nevyhnutnú úpravu legislatívy či podpory duševného vlastníctva, zvýšenie povedomia o ochrane duševného vlastníctva a jeho významu pre MSP, ako aj eliminovanie zlyhania koordinácie a asymetrie informácií.** Pretože môžu existovať inštitúcie s užitočnými finančnými, technickými alebo vedeckými znalosťami, podporné programy a nástroje, ale MSP, ktoré chcú inovovať nemusia mať dostatok informácií o ich existenciách. Zlyhanie koordinácie sa dá riešiť prostredníctvom popularizačných aktivít a podporou dlhodobej existencie podporných programov a nástrojov. **V neposlednom rade ide o podporu zlepšenia sieťovania podnikov a univerzít, ako aj zjednodušenia prístupu k informáciám.**

Úvod

V súčasnej dobe charakterizovanej neustálym vývojom a rýchlym tempom technologických inovácií, sa spoločnosti nachádzajú v dynamickom prostredí, pre ktoré je schopnosť prispôbiť sa novým trendom a výzvam kľúčovým faktorom pre ich úspech. Inovácie sú hnacou silou hospodárskeho rastu a konkurencieschopnosti.

S rastúcou dôležitosťou inovačných procesov v podnikaní prichádzajú aj regulačné povinnosti, ktoré majú za úlohu riadiť a ovplyvňovať inovačné aktivity. Regulačné povinnosti v oblasti inovácií tvoria zložitý a dynamický systém, ktorý sa vyvíja v súlade s technologickým pokrokom a spoločenskými potrebami. Tieto povinnosti majú na starosti napríklad zabezpečenie bezpečného využívania nových technológií, ochranu duševného vlastníctva alebo stimuláciu výskumu a vývoja. Podnikový sektor je tvorcom inovácií, ktorý pôsobí v určitom prostredí. Toto prostredie a inovačné procesy v podniku spolu úzko súvisia, či už ide o dopytovú alebo ponukovú stránku inovačných procesov.

Verejný sektor vytvára regulačný rámec, čím môže napomáhať k rozvoju inovácií. Môže taktiež vytvárať dopyt po inováciách prostredníctvom obstarávania inovačných riešení. Taktiež zohráva rozhodujúcu úlohu z pohľadu pomoci prekonávania určitých bariér v inováciách, resp. v inovačných aktivitách.

Malé a stredné podniky čelia pri realizácii svojich podnikateľských aktivít rôznym problémom a bariéram. Nie je tomu inak ani pri vykonávaní inovačných aktivít. Niektoré z identifikovaných bariér priamo súvisia s veľkosťou a vekom podnikateľského subjektu. Tieto bariéry, ktorým čelia MSP brzdia alebo bránia v inovačnom potenciáli tohto sektora. Vzhľadom na limity vyplývajúce z veľkosti podnikov, malé a stredné podniky môžu ovplyvniť a prevziať kontrolu len nad vnútornými faktormi, ale nie nad vonkajšími faktormi. Je preto kľúčové, aby rámcové podmienky boli v súlade s potrebami MSP.

Analýza sa zameriava na posúdenie a vyhodnotenie regulačných povinností a identifikáciu bariér, ktoré obmedzujú rozvoj inovácií vo vybraných sektoroch hospodárstva. Je rozdelená do piatich kapitol. Prvá kapitola sa vo svojej podstate zaoberá identifikáciou inovácií z pohľadu významu pre MSP. Taktiež poskytuje v prehľadnej podobe obraz o inovačnej výkonnosti MSP a identifikuje bariéry, ktorým čelia na základe umiestnenia SR v medzinárodných inovačných rebríčkoch. Druhá kapitola poukazuje častokrát na nedostatočnú legislatívu v oblasti inovácií, ale zachytáva aj aktuálne kreovanie podporného inovačného prostredia. Súčasťou analýzy je aj prípadová časť, v rámci ktorej na vybraných príkladoch MSP, ktoré pôsobia v rôznych sektoroch ekonomiky poukazuje na nezmyselnosť niektorých regulácií. Kvalitatívny prieskum zdôrazňuje identifikované bariéry. V poslednej, piatej kapitole, na základe celkového zistení sú formulované odporúčania, ktoré by mohli viesť k zlepšeniu inovačnej aktivity malých a stredných podnikov. Súčasťou dokumentu je aj prílohová časť.

1. Inovácie, bariéry a regulačné prostredie v kontexte sektora MSP

1.1 Význam inovácií pre MSP

Význam malých a stredných podnikov v hospodárstve je nesporný. Je tomu tak na národnej, ako aj na globálnej úrovni. Malé a stredné podniky sú z pohľadu podnikania nevyhnutné pre dosahovanie inkluzívneho rastu. Okrem toho, že sú významné pre ekonomiku pre príspevok k hospodárskemu rastu, MSP sú taktiež významné i z dôvodu, že značným spôsobom prispievajú k vytváraniu pracovných miest, znižovaniu chudoby, zvyšovaniu sociálnej inklúzie a inovácií.

Podľa Svetového ekonomického fóra WEF (World Economic Forum) predstavujú MSP približne 90 % zo všetkých podnikov na celom svete, podieľajú sa 70 % na zamestnanosti a odhadom prispievajú až k 70 % celosvetového HDP.¹ Vzhľadom na skutočnosť, že svetová ekonomika čelí rôznym výzvam, vlády čoraz viac považujú MSP za významný prvok inkluzívneho hospodárskeho rastu.

Nad rámec vyššie uvedeného sú malé a stredné podniky významné i z pohľadu sociálnej kohézie lokálnych komunít a zohrávajú tiež kritickú úlohu v adaptácii ekonomiky a spoločnosti na hlavné zmeny smerom k udržateľnosti. Ich význam je kľúčový i v podmienkach SR.

Malé a stredné podniky tvoria na Slovensku prevažnú časť z celkového počtu aktívnych podnikateľských subjektov. K 31.12.2022 bolo na Slovensku v absolútnom vyjadrení celkovo 670 161 aktívnych podnikateľských subjektov z radov MSP a 656 z radu veľkých podnikov.

Malé a stredné podniky dosahujú na Slovensku 99,9 % podiel z celkového počtu podnikateľských subjektov. Zároveň poskytujú takmer trom štvrtinám aktívnej pracovnej sily pracovné príležitosti a podieľajú sa viac ako polovicou na tvorbe pridanej hodnoty.²

Inovácie sú v dnešnom globalizovanom a konkurenčnom prostredí označované za kľúčové. Sú nevyhnutné pre expanziu a prosperitu MSP. Inovácie majú význam pre MSP z viacerých dôvodov, najmä preto lebo sú pre nich³:

- 1. Hnacím motorom rastu a ziskovosti.** Súvisí so schopnosťou odlíšiť sa, vstúpiť na nové trhy a získať nových zákazníkov. Inovatívne MSP expandujú rýchlejšie, generujú vyššie príjmy a majú vyššiu šancu na prežitie ako neinovatívne MSP.
- 2. Identifikátorom podnikateľských príležitostí.** Súvisí to so schopnosťou podnikateľských subjektov rozpoznať podnikateľské príležitosti na trhu, hľadanie nových perspektív. Zahŕňa i rozširovanie produktového portfólia.
- 3. Adaptačnou kapacitou - agilitou a adaptabilitou.** MSP by nielenže mali byť dostatočne odolné, aby dokázali odolať vonkajším šokom, ale mali by byť aj dostatočne agilné, aby reagovali na nové príležitosti. Zatiaľ čo menšie spoločnosti majú tendenciu byť agilnejšie a flexibilnejšie, na druhej strane sú menej odolné voči externým šokom. Súvisí to so schopnosťou MSP prispôsobiť sa meniacim sa podmienkam na trhu.

¹ WEF. 2021. Future Readiness of SMEs: Mobilizing the SME Sector to Drive Widespread Sustainability and Prosperity. Dostupné online: [Future Readiness of SMEs: Mobilizing the SME Sector to Drive Widespread Sustainability and Prosperity | World Economic Forum \(weforum.org\)](https://www.weforum.org/publications/future-readiness-of-smes)

² SBA. 2022. Malé a stredné podniky v číslach v roku 2022. Dostupné online: [MSP v číslach 2022.pdf \(monitoringmsp.sk\)](https://monitoringmsp.sk/)

³ Innovations and Entrepreneurship in SMEs. 2023. Dostupné online: [Innovations and Entrepreneurship in SMEs \(linkedin.com\)](https://www.linkedin.com/company/innovations-and-entrepreneurship-in-smes/)

Z pohľadu inovácií je nutná neustála podpora výskumu na úrovni podniku. Adaptívnu kapacitu podniku je možné zvýšiť prostredníctvom flexibilného obchodného modelu a proaktívnej orientácie sa na networking.

Inovácie sú významné i z pohľadu konkurencieschopnosti podnikov, nakoľko patria medzi hlavné faktory, ktoré k nej prispievajú. To potvrdzuje aj prieskum⁴ z pohľadu analyzovaných motívov, ktoré vedú MSP k tvorbe a implementácii inovačných aktivít. Medzi najvýznamnejšie z nich patria podnety zo samotného podniku, podnety od odberateľov a zákazníkov a podnety od konkurencie.

Ale potvrdzujú sa aj iné skutočnosti, medzi ktoré patrí najmä správne chápanie malých a stredných podnikov v oblasti prínosov zavedenia inovačných aktivít. Ide najmä o zvyšovanie konkurencieschopnosti, rastu tržieb a rozšírenie trhového priestoru.

Konkurencieschopnosť je charakterizovaná najmä faktorom produktivity, pričom jej rast (produktivity) je ovplyvňovaný prostredníctvom inovácií, ktoré sú procesom neustálych zmien. Tieto zmeny prinášajú podniku určité konkurenčné výhody a pomáhajú podniku vylepšiť (alebo udržať) jeho konkurenčnú pozíciu na trhu. Inovačné aktivity z tohto dôvodu patria medzi neoddeliteľnú súčasť stratégií podnikov, ktoré sú zamerané na udržanie konkurencieschopnosti podnikateľského subjektu v rýchlo sa meniacich podmienkach súčasnej úrovne globalizácie. Spoločným znakom úspešných inovačných podnikov je najmä to, že inovácie sú súčasťou dlhodobých plánov podnikov, ktoré sa považujú za nutnú podmienku udržania konkurencieschopnosti a dosahovania dlhodobých cieľov. Aby podnikateľský subjekt mohol naplniť svoju stratégiu, mal by postupovať systematicky, pretože v opačnom prípade môže dôjsť napríklad k vynechaniu významnej inovačnej príležitosti alebo v prípade odkladania môže dôjsť k premeškaniu dobrej inovačnej príležitosti. Z dlhodobého hľadiska trvalá inovačná aktivita prispieva k udržateľnosti podniku na trhu.

Inovácie produktov a procesov, technológií a obchodných modelov sú kľúčom k rastu a odolnosti MSP. Z makroekonomického pohľadu prostredníctvom inovačných aktivít MSP môžu prispievať k inkluzívnemu rastu a hľadaniu riešení spoločenských výziev. Vlády môžu teda využiť inovačný potenciál malých a stredných podnikov podporou zdravého podnikateľského prostredia, taktiež môžu pomáhať MSP rozvíjať a efektívne využívať ich interné strategické zdroje, medzi ktoré patria napríklad manažérske zručnosti, zručnosti kvalifikovanej pracovnej sily, IKT, výskum a vývoj.

Vlády môžu tiež podporovať svojou aktivitou rozvoj inovačného systému ako efektívneho spôsobu pri komercializácii výskumu a inklúzie širokého rozsahu MSP. Do systému inovačného podnikania v podmienkach SR patria najmä orgány štátnej správy a samosprávy, finančné inštitúcie, pracoviská výskumu a vývoja, podnikateľské subjekty (veľké podniky, MSP), zväzy, agentúry, združenia, klastre a iné zainteresované strany (napr. zahraničné agentúry a organizácie, zákazníci, spotrebiteľská verejnosť atď.).

Či už ide o MSP, ktoré sú priamo inovátormi, alebo MSP, ktoré sú prijímateľmi postupov, podpora inovácií by mala byť ľahko dostupná, čo znamená, že by jednoducho mala zohľadňovať charakteristiky MSP a poskytovať rôznorodé efektívne stimuly, ktoré sú prispôbené im

⁴ SBA. 2022. Regionálny inovačný potenciál MSP. Správa z kvalitatívneho prieskumu. Dostupné online na: https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2023/02/Region%C3%A1lny-inova%C4%8Dn%C3%BD-potenci%C3%A1l-MSP_2022_final.pdf

potrebám (a ambíciám).⁵ V konečnom dôsledku na makroekonomickej úrovni je zvýšenie inovačnej kapacity základným predpokladom k dobiehaniu západných krajín.⁶

1.2 Štatistický prehľad

Inovačnú aktivitu malých a stredných podnikov na území Slovenskej republiky analyzujeme prostredníctvom dostupných údajov zo Štatistického úradu SR (ŠÚ SR). Zároveň je potrebné uviesť, že údaje za rok 2022 v čase spracovania tejto analýzy neboli dostupné.⁷ Okrem toho štatistiky týkajúce sa inovačnej aktivity podnikov sú rozlišované v rámci veľkostných kategórií podnikov za malé, stredné a veľké podniky. Vzhľadom na tieto limity budú nasledovne analyzované inovačné aktivity MSP výlučne malých a stredných podnikov.

Predtým, ako pristúpime k interpretácii výsledkov, je kľúčové uviesť definíciu inovačnej aktivity, z ktorej vychádza metodika Štatistického úradu SR, v zmysle ktorej sú interpretované inovačné aktivity malých a stredných podnikov. Podľa ŠÚ SR sú za podniky s inovačnou aktivitou považované tie podniky, ktoré „uviedli na trh nové alebo zdokonalené produkty alebo zaviedli v rámci podniku nové alebo výrazne zdokonalené procesy (vrátane organizačných alebo marketingových metód). Zahŕňajú sa sem aj tie podniky, ktoré mali nedokončené alebo pozastavené inovačné činnosti alebo mali dokončené inovačné aktivity, ktoré neboli zavedené do praxe prípadne vykonávali alebo si zaobstarali výskum a vývoj.“⁸

Tabuľka 1: Štruktúra malých a stredných podnikov podľa druhu inovačnej činnosti

Druh inovačnej činnosti	Počet malých podnikov s inovačnou aktivitou (podiel na inovačnej činnosti)	Počet stredných podnikov s inovačnou aktivitou (podiel na inovačnej činnosti)
Inovácie produktu	204 (3,45 %)	85 (10,56 %)
Inovácie podnikového procesu	863 (14,59 %)	337 (41,86 %)
Inovácie produktu a procesu	528 (8,92 %)	255 (31,68 %)
Nedokončené a (alebo) zastavené inovačné aktivity	236 (3,99 %)	100 (12,42 %)
Dokončené inovačné aktivity nezavedené do praxe	14 (0,24 %)	29 (3,60 %)
Všetky druhy inovačnej činnosti	1 846 (31,20 % ⁹)	805 (47,63 % ¹⁰)
Podniky bez inovačnej činnosti	4 070	885

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR. Počet podnikov s inovačnou aktivitou (vt1011rs_data)

V roku 2020 bolo na Slovensku 36,6 % inovačne aktívnych podnikov. V porovnaní s rokom 2018 došlo k rastu zastúpenia inovačne aktívnych podnikov. Zároveň podľa údajov zo Štatistického úradu SR v roku 2020 vyplýva, že podiel malých podnikov s inovačnou aktivitou na celkovom počte podnikov vo veľkostnej kategórii malých podnikov predstavoval 31,20 %. Z hľadiska trendu strednodobého vývoja sledovaného ukazovateľa možno

⁵ OECD. 2023. Implementation Toolkit: The OECD Recommendation on SME and Entrepreneurship Policy. Dostupné online: [Implementation Toolkit for the OECD Recommendation on SME and Entrepreneurship Policy](#)

⁶ Habrman, Habodászová, Šrámková. 2022. Reformný kompas slovenskej republiky. Dostupné online: [59. Reformný kompas slovenskej ekonomiky | Ministerstvo financií Slovenskej republiky \(mfsr.sk\)](#)

⁷ Pozn.: Posledné dostupné údaje zo ŠÚ SR sú za rok 2020 (boli aktualizované k 31. 8.2022), nakoľko údaje o inovačnej aktivite podnikov sú uvádzané s dvojročným odstupom. Metodická vysvetlivka k údajom ŠÚ SR: metodika štatistického zisťovania o inováciách vypracovaná na základe OSLO manuálu. Viac o použitej metodike napr. na: [Počet podnikov s inovačnou aktivitou v priemysle a vybraných službách \[vt1011rs\] - DATAcube, \(statistics.sk\)](#)

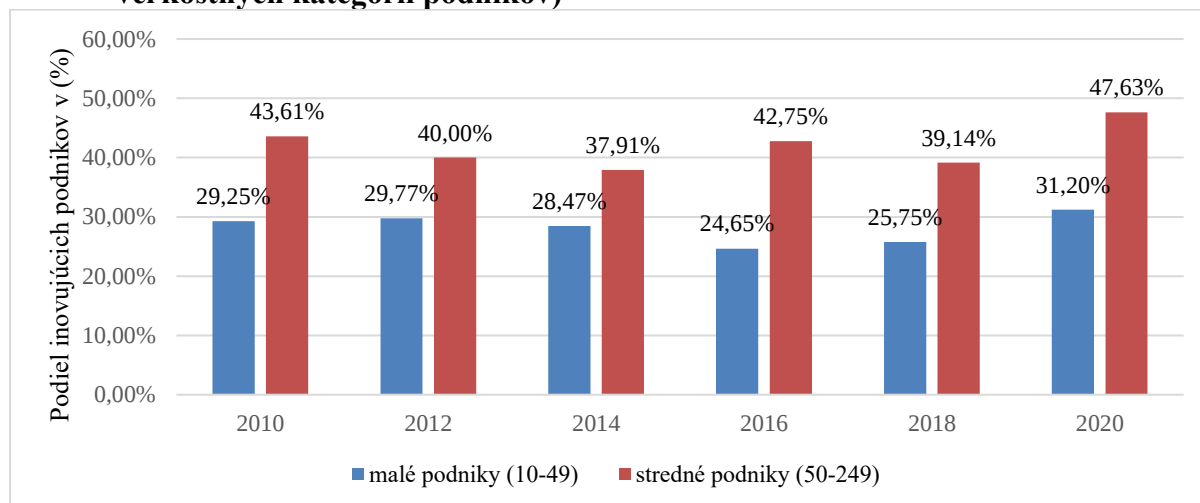
⁸ Zdroj definície: ŠÚ SR. 2022. Inovačná aktivita podnikov v Slovenskej republike 2018 – 2020. Dostupné online na stránke ŠÚ SR.

⁹ Podiel všetkých druhov inovačnej činnosti malých podnikov na celkovom počte podnikov.

¹⁰ Podiel všetkých druhov inovačnej činnosti stredných podnikov na celkovom počte podnikov.

konštatovať, že v posledných rokoch, resp. od roku 2016 dochádza k rastu zastúpenia inovačných podnikov vo veľkostnej kategórii malých podnikov. Pozitívny trend vývoja od roku 2018 bol zaznamenaný aj v prípade stredných podnikov, avšak s vyššou dynamikou rastu v porovnaní s malými podnikmi. Podiel stredných podnikov s inovačnou aktivitou na celkovom počte vo veľkostnej kategórii stredných podnikov bol v roku 2020 na úrovni 47,63 %.

Graf 1: Podiel inovujúcich podnikov na celkovom počte podnikov (v rámci sledovaných veľkostných kategórií podnikov)

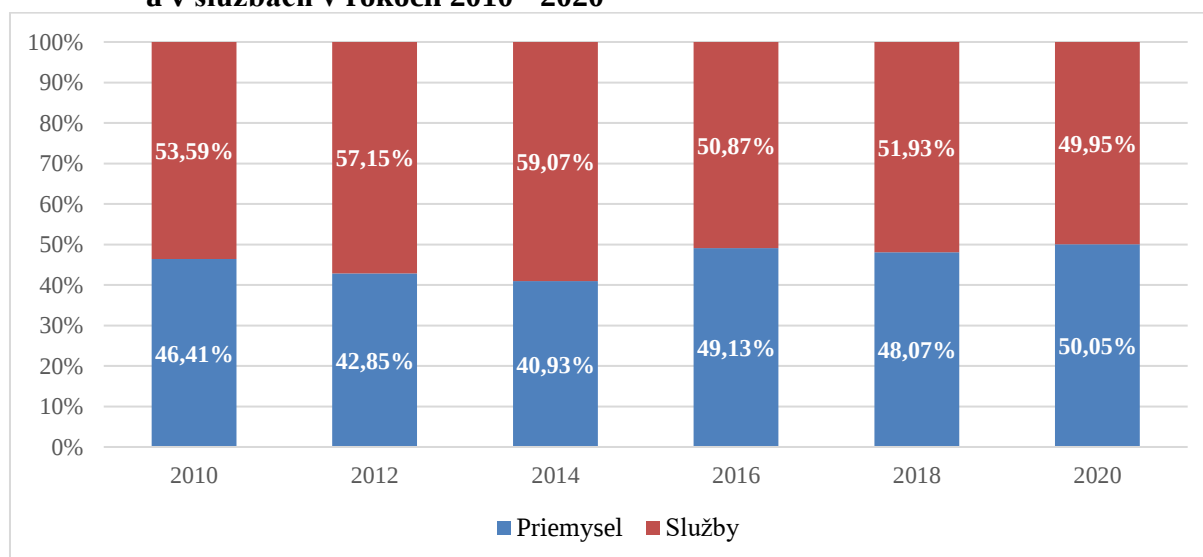
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR. Pozn.: od roku 2018 v zmysle revidovanej metodiky Oslo manuálu neboli netechnologické inovácie samostatne zisťované ale sú čiastočne obsiahnuté v rámci inovácií podnikových procesov. Bližšie informácie k metodike dostupné na: <https://datacube.statistics.sk/>

Z uvedených výsledkov možno konštatovať že, inovačná aktivita podnikov je na Slovensku v priamej úmere s veľkostnou kategóriou podnikov.¹¹

Z pohľadu bližšej špecifikácie zamerania inovačných podnikov (v prípade porovnania len priemyslu a služieb) vyplýva, že z dlhodobého hľadiska malé inovačné podniky vykonávajú svoje inovačné aktivity v odvetví služieb. S výnimkou roka 2020, v ktorom bol ich podiel takmer vyrovnaný (50,5 %).

¹¹ Podiel inovujúcich podnikov vo veľkých podnikoch v roku 2020 bol na úrovni 65,55 %.

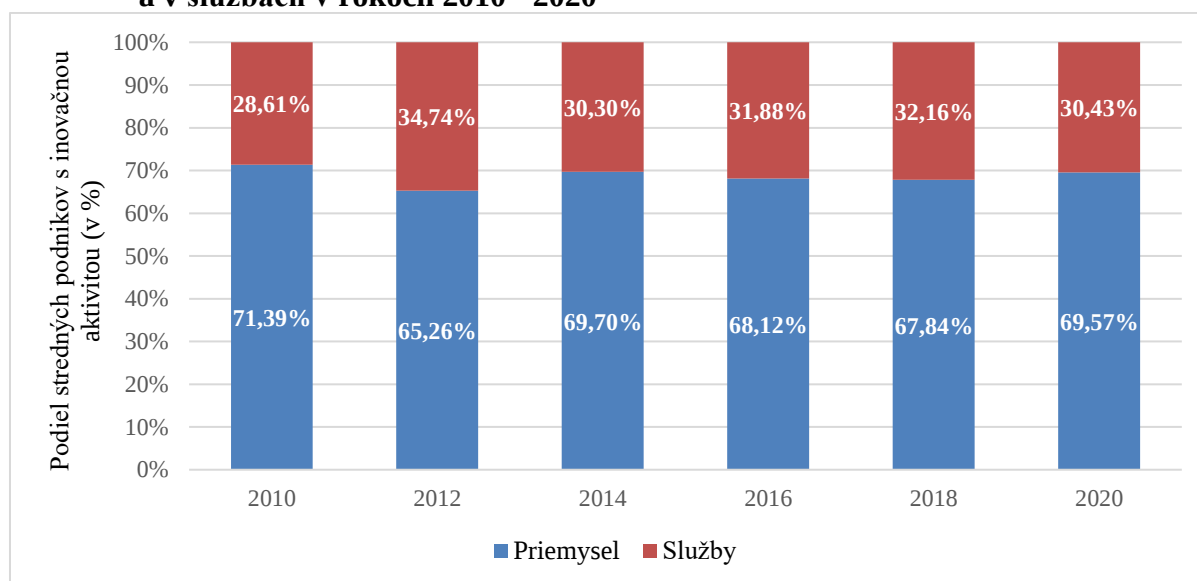
Graf 2: Podiel malých podnikov s inovačnou aktivitou inovujúcich v priemysle a v službách v rokoch 2010 - 2020

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR

Naopak, v rámci bližšej špecifikácie zamerania inovačných podnikov (v prípade porovnania len priemyslu a služieb) stredných podnikov vyplýva, že sa zameriavajú majoritne na priemysel.

Graf 3: Podiel stredných podnikov s inovačnou aktivitou inovujúcich v priemysle a v službách v rokoch 2010 - 2020

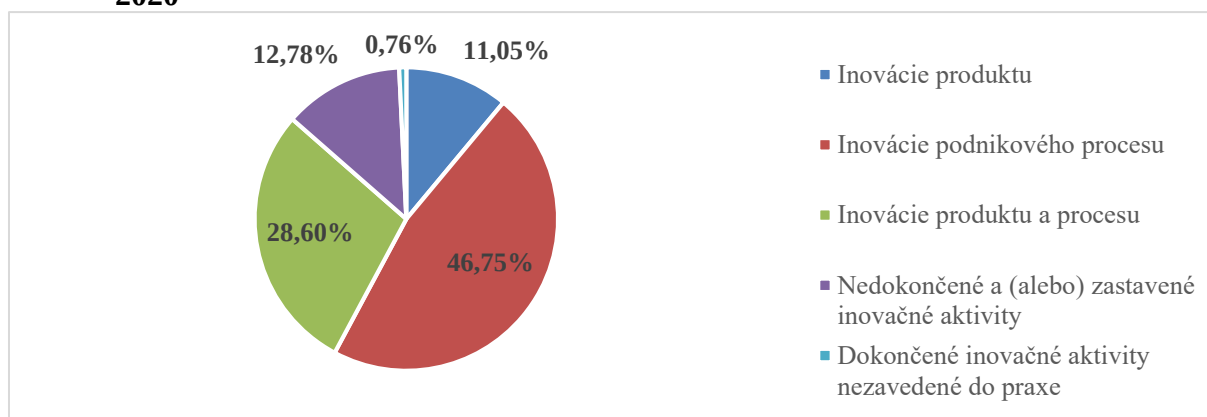
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR

Vychádzajúc z definície uvedenej na začiatku tejto podkapitoly, rozhodujúci podiel v prípade malých, ako aj stredných podnikov s inovačnou aktivitou tvorili v roku 2020 podniky, ktoré zaviedli inovácie podnikového procesu (viac ako 40 % z celkových inovačných činností malých aj stredných podnikov). Ich zastúpenie v porovnaní s rokom 2018 narastá.

Malé podniky s inovačnou aktivitou ďalej významne zavádzali inovácie produktu a procesu (t. j. obidva druhy inovácií). Ich podiel predstavoval 28,6 % na celkovej inovačnej aktivite malých podnikov. Inováciou produktu sa rozumie zavedenie nového alebo výrazne zdokonaleného produktu na trh. Podiel malých podnikov, ktoré zaviedli inováciu produktu

predstavoval v roku 2020 takmer 11,1 %. Dokončené inovačné aktivity nezavedené do praxe je novou kategóriou, ktorá sa zisťuje od roku 2020. Z tohto dôvodu nie je možné porovnať vývoj zastúpenia kategórie v čase. Podiel dokončených inovačných aktivít nezavedených do praxe na inovačných aktivitách malých podnikov predstavoval v roku 2020 necelých 0,8 %. K dokončenými inovačným aktivitám, ktoré neboli zavedené do praxe prispeli takmer rovnomerne inovačné aktivity malých podnikov v odvetví priemyslu aj služieb. V rámci kategórie nedokončené a (alebo) zastavené inovačné aktivity v prípade malých podnikov mierne prevládalo zastúpenie (početnosti podnikov) z odvetvia priemyslu.

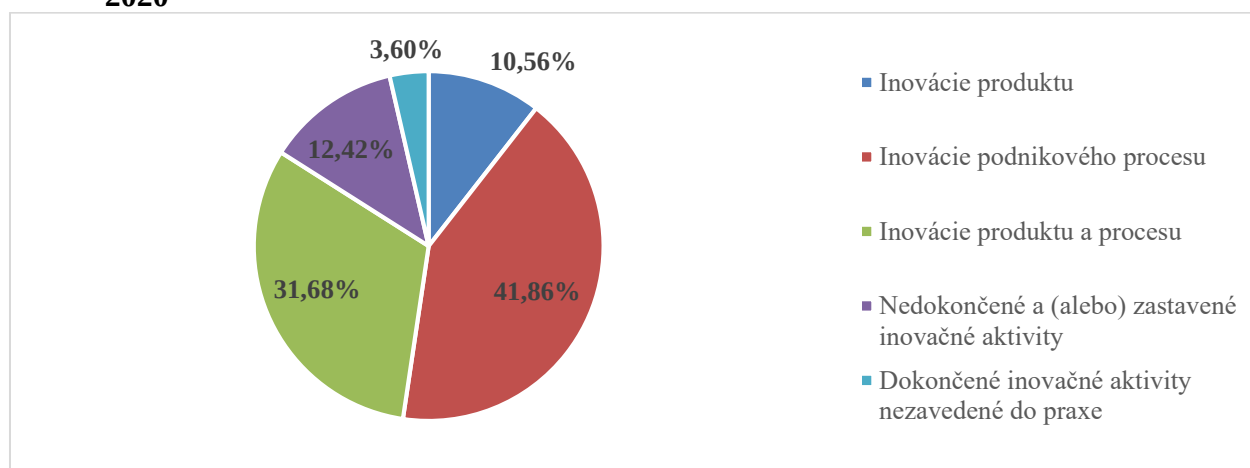
Graf 4: Štruktúra malých podnikov s inovačnou aktivitou podľa druhu inovácie v roku 2020

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR

Okrem dominujúceho zastúpenia kategórie zavádzania inovácií podnikového procesu, stredné podniky tiež zavádzali do praxe inovácie produktu a procesu (t. j. oba druhy inovácií). Ich podiel predstavoval 31,7 % na celkovej inovačnej aktivite stredných podnikov. Podiel stredných podnikov, ktoré zaviedli nový alebo výrazne zdokonalený produkt na trh predstavoval takmer 10,6 %. V rámci porovnania štruktúry malých a stredných podnikov s inovačnou aktivitou podľa druhu inovácie je možné konštatovať, že v prípade stredných podnikov je zastúpenie kategórie dokončených inovačných aktivít nezavedených do praxe významnejšie (až 3,6 %) v porovnaní s malými podnikmi. K dokončenými inovačným aktivitám, ktoré neboli zavedené do praxe prispeli výrazne inovačné aktivity stredných podnikov z odvetvia priemyslu. V rámci kategórie nedokončené a (alebo) zastavené inovačné aktivity v prípade stredných podnikov výrazne prevládalo zastúpenie (početnosti podnikov) z odvetvia priemyslu.

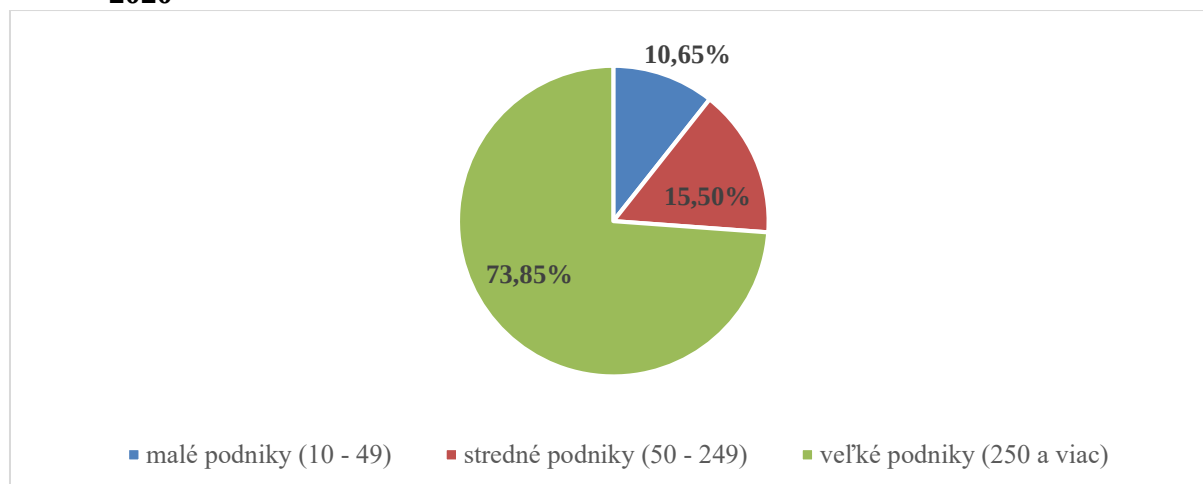
Graf 5: Štruktúra stredných podnikov s inovačnou aktivitou podľa druhu inovácie v roku 2020

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR

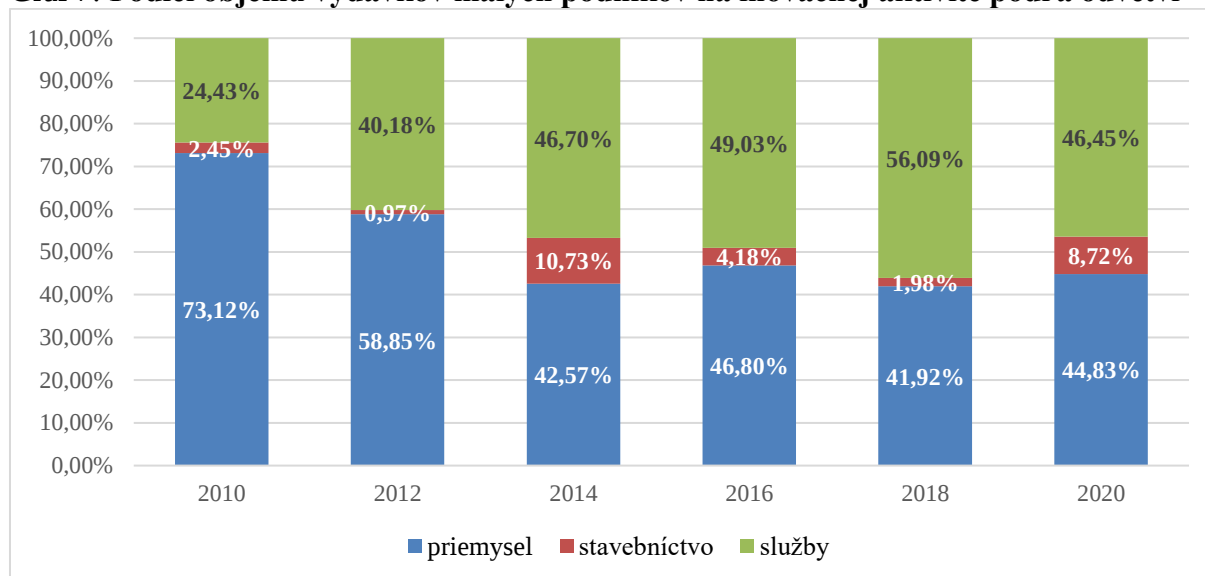
I z pohľadu celkových výdavkov vynaložených na inovácie v SR možno konštatovať, že sú v priamej úmere s veľkosťou podnikov. Podľa údajov zo ŠÚ SR najvyšší podiel výdavkov na inovácie na území SR vynaložili veľké podniky (73,85 %). Stredné podniky vynaložili 15,50 % výdavkov a malé podniky najmenej, 10,65 % výdavkov na inovácie.

Graf 6: Podiel výdavkov na inovácie v SR z pohľadu veľkostných skupín podnikov v roku 2020

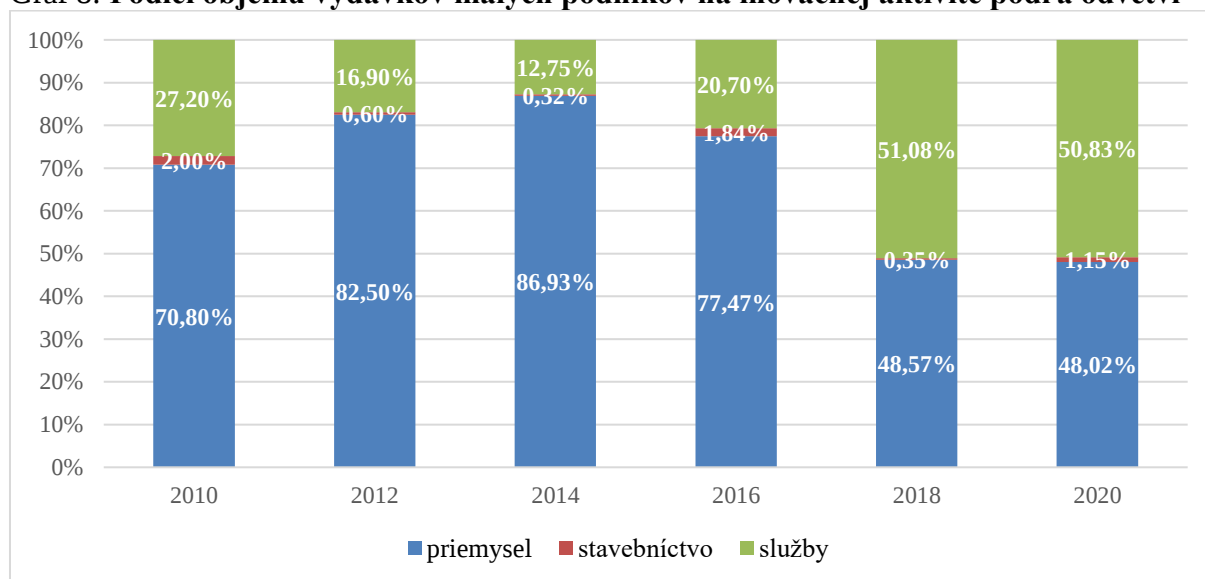
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR

Spomedzi samostatnej veľkostnej kategórie malých podnikov koreluje zastúpenie podnikov s inovačnou aktivitou s podielom vynaložených nákladov v jednotlivých odvetviach. Malé podniky vynaložili najväčší objem výdavkov na inovačné aktivity v odvetví služieb. V roku 2020 predstavoval podiel výdavkov na inovačné aktivity v odvetví služieb takmer 46,5 % z celkového objemu výdavkov vynaložených na inovačné aktivity malých podnikov.

Graf 7: Podiel objemu výdavkov malých podnikov na inovačnej aktivite podľa odvetví

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR

Aj v prípade stredných podnikov najväčší objem výdavkov na inovačné aktivity bol vynaložený v odvetví služieb, pričom ich najvýznamnejšie zastúpenie je v odvetví priemyslu.

Graf 8: Podiel objemu výdavkov malých podnikov na inovačnej aktivite podľa odvetví

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR

Intenzita inovácie v podnikoch s inovačnou aktivitou sa vyjadruje podielom výdavkov na inovácie z celkových tržieb podniku.¹² Podľa údajov z roku 2020 dosiahli najvyššiu intenzitu inovácie malé podniky (2,21 %), za ktorými nasledovali stredné podniky (1,94 %) a veľké podniky (1,88 %).

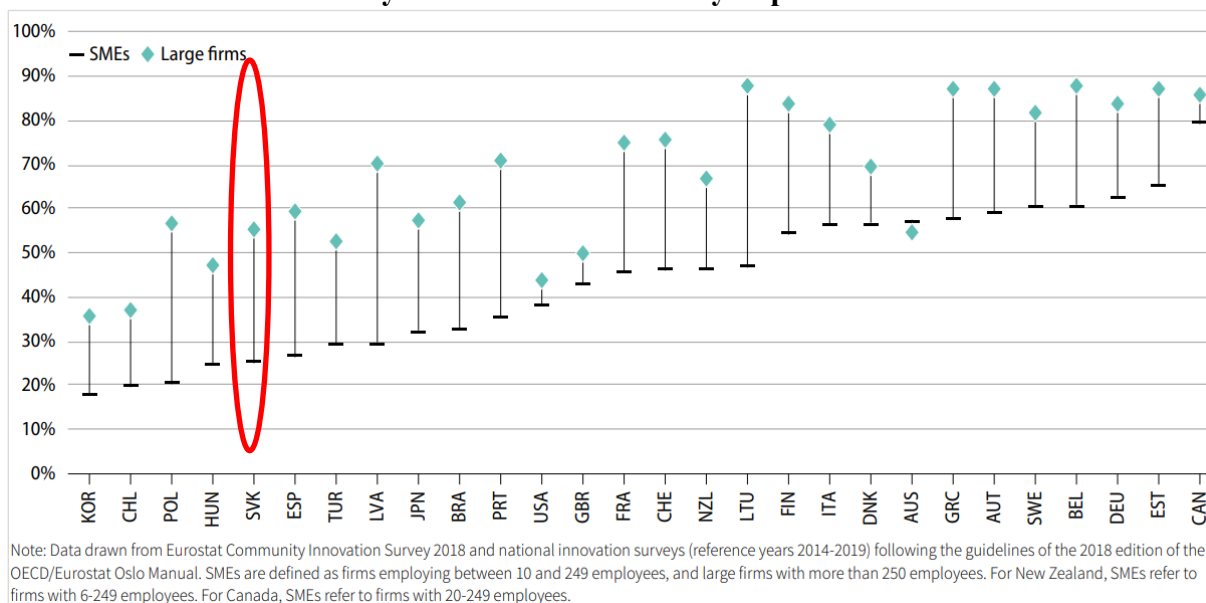
¹² Metodické vysvetlivky – vybrané ukazovatele. ŠÚ SR.

1.3 Bariéry, ktorým čelia MSP v ich inovačných aktivitách

Malé a stredné podniky čelia pri realizácii svojich podnikateľských aktivít rôznym problémom a bariéram. Nie je tomu inak ani pri vykonávaní inovačných aktivít. Niektoré z identifikovaných bariér priamo súvisia s veľkosťou a vekom podniku, alebo z charakteristických štruktúr (napr. vlastníckych štruktúr). Častejšie práve začínajúce a menšie podnikateľské subjekty majú sťažený prístup k zdrojom, zručnostiam, financovaniu, znalostnej sieti alebo inovačnými aktivitám. Populačné charakteristiky malých a stredných podnikov sú rôznorodé vzhľadom na východiská, kapacitu, ako aj schopnosť prekonať prekážky v podnikateľskom prostredí. Taktiež sú v porovnaní s veľkými podnikateľskými subjektmi výrazne zraniteľnejšie na nedokonalosti v rámci vytváraných rámcových podmienok a v rámci fungovania trhu vrátane vstupu a výstupu z trhu.

Pre účely ilustrácie miery zaostávania inovačných aktivít malých a stredných podnikov v porovnaní s veľkými podnikmi (Graf č. 9) demonštrujeme jej úroveň na Slovensku. Z pohľadu dosiahnutých výsledkov patrí Slovensko do skupiny krajín s významným rozdielom inovačných aktivít MSP v porovnaní s veľkými podnikmi.

Graf 9: Zaostávanie inovačných aktivít MSP za veľkými podnikmi

Zdroj: OECD. 2023. Implementation Toolkit: The OECD Recommendation on SME and Entrepreneurship Policy, s. 18.

Pozn.: Ide o podiel inovatívnych podnikov (produkt a/alebo proces); % z celkového počtu firiem, 2014 – 2019.

V kontexte toho, že malé a stredné podniky vykonávajú rôzne inovačné činnosti, čelia rôznej škále prekážok v rôznych oblastiach, ktoré sú spojené s inováciami. Aktivita realizované v rámci inovačných procesov zvyčajne z regionálneho a geografického hľadiska môžu byť rozložené nerovnomerne. Výsledky dosiahnuté na úrovni krajiny ako celku nemusia korešpondovať s reálnou situáciou v regiónoch. To platí najmä v krajinách s rozdielom na regionálnej úrovni, do ktorej sa zaraďuje aj Slovensko.¹³

Bariéry v oblasti inovácií možno definovať ako faktory, ktoré bránia, brzdia, alebo úplne blokujú inovácie. Pri identifikovaní bariér závisí aj na tom, či sa už firma zaoberá inovačnými aktivitami alebo nie. Podniky môžu byť ovplyvnené jednou alebo viacerými druhmi bariér. To

¹³ Pisár a kol. 2019. Regionálne inovácie v Európskej únii a na Slovensku.

sa líši od charakteristiky jednotlivých firiem. Prekážky inovácií sa môžu objaviť pred začatím alebo počas inovačného procesu.

Spomedzi bariér rozlišujeme v rámci základného členenia **externé** (vonkajšie) a **interné** (vnútorné) **bariéry**. **Externé** (vonkajšie) **bariéry** sú založené na vonkajších štruktúrach a pravidlách, ktoré sa nevzťahujú na činnosť MSP. Medzi externé bariéry patrí hlavne ekonomický vývoj krajiny, regiónu, obmedzený prístup malých a stredných podnikov k financiám, úverové podmienky pre podnikateľský sektor, legislatívne prostredie, byrokratické prekážky, prírodné podmienky.

Interné (vnútorné) **bariéry** sú spojené s vnútornými zdrojmi a schopnosťami MSP. Medzi interné bariéry v oblasti podnikania patrí najmä nedostatok skúseností, odborného vzdelania, podcenenie cieľa, výrobných alebo obchodných stratégií, nedostatok obežného kapitálu, nedostatočné riadenie personálu, menej skúseností z výskumu a vývoja a iné.

Najčastejšie čelia MSP v rámci EÚ¹⁴ nasledovným výzvam:

Prístup k financiám. Začínajúce podniky, mikropodniky a malé podniky čelia s väčšou pravdepodobnosťou obmedzenému externému financovaniu. Ide o rizikové investície, ktoré sú následne premietnuté do vyššieho ekonomického rizika. V prípade dlhového financovania je návratnosť (pre investora) v kontexte k vystavenému riziku obmedzená. Oblasť financovania býva označovaná za jednu z hlavných prekážok v inováciách MSP. Malé a stredné podniky, ktoré sú kategorizované ako vysoko rizikové, majú z tohto dôvodu vyššie úrokové sadzby, čo je ďalšou nadväzujúcou prekážkou, ak sú začínajúcimi podnikateľmi so značnými obmedzenými finančnými zdrojmi. V rôznych krajinách sa znižuje riziko pre banky v rámci financovania inovatívnych MSP prostredníctvom zavádzania vládnych programov ako sú záruky na úvery.¹⁵

Kvalifikovaná pracovná sila. Kvalifikovaná pracovná sila prispieva k udržateľnému rastu, vedie k inováciám a zlepšuje konkurencieschopnosť podnikov. Malé a stredné podniky čelia dlhodobo nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily a skúsených manažérov. V rámci inovatívnych aktivít podnikov je obzvlášť dôležité mať prístup ku kvalifikovanej pracovnej sile (t. j. so špecifickými zručnosťami). MSP s väčšou pravdepodobnosťou čelia i vyšším nákladom pri získavaní nových špecialistov v porovnaní s veľkými podnikmi vzhľadom na menšie alebo žiadne R&D. Intenzita nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily, ktorú vnímajú MSP, sa môže líšiť v závislosti od sektora, v ktorom pôsobia, ale i v závislosti od krajiny, v ktorej podnikajú.

Konkrétne v podmienkach SR sa ukazuje byť nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily významný nielen pre malé a stredné podniky (všeobecne), ale i špecificky v súvislosti s identifikovanými prekážkami, ktoré bránia k zavádzaniu inovácií.^{16;17}

V súvislosti s poznatkovo-orientovanou ekonomikou sa dôraz kladie na ľudský faktor, jeho schopnosť kreovať nové vedomosti a poznatky a tieto nové vedomosti a poznatky následne využívať. Inovácie a ľudský faktor sú spolu úzko späté. Dynamika znalostí patrí medzi hnacie sily inovácií. Preto práve kvalifikovaná pracovná sila napomáha k tvorbe inovácií.

¹⁴ European Commission. 2021. Study on the effectiveness of public innovation support for SMEs in Europe. Zdroj: [Study on the effectiveness of public innovation support for SMEs in Europe - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#)

¹⁵ Napríklad: OECD. 2004. Financing innovative SMEs in a Global Economy. Zdroj: [FOREWORD \(oecd.org\)](#)

¹⁶ SBA. 2022. Správa o stave malého a stredného podnikania v SR. Zdroj: [Sprava-o-stave-maleho-a-stredneho-podnikania-na-Slovensku-2022.pdf \(monitoringmsp.sk\)](#)

¹⁷ SBA. 2022. Regionálny inovačný potenciál MSP: Správa z kvantitatívneho prieskumu. Zdroj: [Regionálny-inovačný-potenciál-MSP 2022 final.pdf \(monitoringmsp.sk\)](#)

Nedostatočné know-how v oblasti efektívneho riadenia inovačných procesov. Inovačný proces zahŕňa činnosti od výskumu cez aplikáciu jeho výsledku až po komerčné využitie. Inovatívny podnik musí zvládnuť všetky jeho časti na to, aby bol úspešný. Nedostatočné vedomosti a know-how v oblasti efektívneho riadenia inovačných procesov patria medzi interné obmedzenia samotného podniku. Spravidla súvisia s podnikovou stratégiou, štruktúrou, organizačnou kultúrou, ale môžu byť aj výsledkom zlyhania manažmentu. S väčšou pravdepodobnosťou sa vyskytujú tieto prekážky v low-tech sektoroch ako v iných segmentoch malých a stredných podnikov. Heterogenita malých a stredných podnikov však sťažuje zovšeobecňovanie vzhľadom na to, že ide o kvalitatívnu (organizačnú) bariéru. Na druhej strane je potrebné uviesť, že netreba podceňovať organizačné prekážky z pohľadu ich vplyvu na inovačnú aktivitu podniku.

Nedostatočná informovanosť. Vzhľadom na obmedzené zdroje, malé a stredné podniky nedokážu získať všetky informácie a znalosti potrebné na riadenie svojich inovačných aktivít, čím čelia prostrediu, v ktorom robia rozhodnutia na základe obmedzených možností. Nedostatočná informovanosť môže zohrávať prekážku MSP najmä v prístupe k financiam, ktoré zohrávajú hnaciu silu rozvoja inovačných aktivít. Významnú úlohu v tomto ohľade môže pre MSP zohrávať napr. inovačná agentúra a/alebo inovačný digitálny hub.

Nedostatočná znalosť trhu (z viacerých aspektov). Na jednej strane podnik zo sektora MSP nemusí mať dostatočné znalosti o potrebách zákazníkov, trhoch, čo môže brániť k vzniku alebo rozvoju inovačných aktivít podniku. Na druhej strane podnik zo sektora MSP nemusí mať dostatok znalostí o vhodných technológiách, ktoré majú byť použité na inováciu, alebo má nedostatok informácií, kde môže získať prístup k takýmto technológiám. Alebo môže ísť o kombináciu uvedených aspektov. Je potrebné uviesť, že tiež miera, do akej ovplyvňuje nedostatočná znalosť trhu, sa môže líšiť od sektora k sektoru.

Technologické bariéry. Sa spájajú s vysokými nákladmi na implementáciu technológií v podniku, ale i s nedostatkom skúseností.

Sieť partnerov. Malé a stredné podniky majú tiež spravidla menšiu sieť partnerov v porovnaní s veľkými podnikmi, alebo im chýba prístup k relevantným aktérom s komplexnými znalosťami výskumu a vývoja. Medzi hlavných partnerov podnikov pre vývoj inovácií patria zákazníci, dodávatelia, ale aj spolupracujúce univerzity a vedecko-výskumné inštitúcie.

Z pohľadu vytvárania priaznivého inovačného prostredia je kľúčová inovačná infraštruktúra. Inovačná infraštruktúra vytvára systém vzťahov medzi jednotlivými výrobnými, výskumnými, vývojovými, obchodnými a ďalšími špecializovanými subjektmi, ktorý je charakterizovaný ich vzájomnou spolupracou s cieľom komercializovať výsledky výskumu a vývoja (formou technologického transferu, finálnej výroby a marketingu).¹⁸ Do infraštruktúry patria najmä:

- Orgány štátnej správy a samosprávy,
- Komory,
- Banky,
- Zväzy, agentúry, združenia a nadácie,
- Pracoviská výskumu a vývoja,
- Zahraničné agentúry a organizácie,

¹⁸ Švejda, P. a kol. Základy inovačného podnikání. 2002.

- Podnikateľské subjekty,
- Klastre¹⁹,
- Zákazníci, klienti, verejnosť atď.

Všeobecná nízka úroveň počtu podaných patentov (špecificky na Slovensku). Medzi hlavné dôvody patria: nedostatočná podpora podnikateľského prostredia zo strany štátu, nízka podpora výskumu a vývoja zo strany štátu, nedostatočné prepojenie výskum-výroba, nízke výdavky na výskum a vývoj u slovenských firiem, nedostatočná úroveň celoživotného vzdelávania, finančná náročnosť pre malé a stredné podniky, problematické možnosti, ako hodnotu patentu aktivovať do nehmotného majetku podniku, nízka úroveň aplikovaného výskumu na Slovensku (základný výskum nevedie k tvorbe vynálezov), nedostatok rizikového kapitálu, nízke povedomie o význame ochrany duševného vlastníctva a benefitoch, ktoré prináša. Ďalej zahraničné spoločnosti, ktoré realizujú výskum a vývoj na Slovensku, majú svoje procesy na ochranu duševného vlastníctva, ale registrujú duševné vlastníctvo v zahraničí, slovenskí inovátori pôsobiaci v zahraničí produkujú patenty v krajine v ktorej pôsobia. Pritom práve patentové prihlášky, resp. patenty by mohli uľahčovať prístup k financiám pre MSP vďaka signalizačnému efektu vo vzťahu k externým investorom

Pozitívnu skutočnosťou zaznamenanou v priebehu roka 2023 je, že Slovenská inovačná a energetická agentúra (SIEA) poskytuje prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR inovačné a digitálne vouchery²⁰, ktorých cieľom je podporiť podniky (vrátane MSP) pri financovaní výskumu, vývoja a inovácií, pričom financie môžu byť použité aj na preplatenie poplatkov súvisiacich s ochranou práv priemyselného vlastníctva na Slovensku aj v zahraničí²¹.

Strach zo zlyhania. Je tiež faktorom, ktorý má vplyv na využitie inovačného potenciálu MSP. Niektoré subjekty môže vnímanie strachu zo zlyhania odradiť od realizácie inovačných aktivít. Významnosť tohto faktora je možné ilustrovať na vnímaní strachu zo zlyhania v rámci výsledkov prieskumu Globálny monitor podnikania (GEM), ktorý síce priamo nesúvisí s inovačnou výkonnosťou ani podnikateľskou aktivitou, ale výsledky prieskumu na dospelšej populácii poukazujú na dôležitosť tohto faktora. Taktiež demonštrujú, že faktor subjektívneho vnímania strachu zo zlyhania netreba podceňovať pri nastavovaní adekvátnych nástrojov na podporu inovačnej aktivity. Z výsledkov prieskumu GEM 2022 vyplýva, že až 42,9 %²² populácie by strach zo zlyhania odradil od podnikania vo všeobecnosti. Aj napriek tomu, že trend správania populácie vo vnímaní strachu zo zlyhania má klesajúci trend, napriek tomu ide o významný faktor, ktorý by sa nemal podceňovať.

Byrokratické prekážky. T. j. dlhé administratívne konania, rôzne zákonné predpisy a normy, ktoré môžu obmedzovať inovačné procesy MSP, najmä v niektorých sektoroch, ktoré sú silne regulované ako napríklad stavebníctvo (viac v kapitole 4). Taktiež časté zmeny zákonov môžu negatívne vplyvať na inovačnú činnosť. Medzi ďalšie byrokratické prekážky

¹⁹ Klastre vytvárajú vhodné prostredie na inovácie a tvorbu znalostí. Klastre vytvárajú predpoklady pre vyšší stupeň efektívnosti, pre vyšší stupeň inovácií, ako aj tvorby biznisu. Klastrovanie má pre podniky viaceré pozitívne vplyvy ako zvýšenie úspor z rozsahu, zníženie nákladov, rozšírenie možností malých a stredných podnikov, zvýšenie konkurencieschopnosti, zlepšenie prenosu informácií/technológií, zvýšenie vplyvu MSP, spájanie a partnerstvá a iné. Zdroj: SIEA. 2015. Klastrová politika v podmienkach Slovenska. Dostupné online: [Obálka-f \(siea.sk\)](https://www.siea.sk/) V súčasnosti je na Slovensku 36 klastrov. Informácie dostupné na: [Slovenský klastrový monitor \(inovujme.sk\)](https://inovujme.sk/)

²⁰ Viac informácií dostupných na: [Inovačné a digitálne vouchery z Plánu obnovy a odolnosti SR - SIEA](https://inovujme.sk/)

²¹ Viac informácií dostupných na: [Záujem slovenských podnikov o inovácie a digitalizáciu stúpa | Inovujme.sk](https://inovujme.sk/)

²² Zdroj: Global Entrepreneurship Monitor. Dostupné online: [GEM Global Entrepreneurship Monitor \(gemconsortium.org\)](https://gemconsortium.org/)

možno zaradiť aj to, že aj keď niektoré normy môžu podporovať inovácie a inovačné aktivity, na druhej strane môžu byť vysoko nákladné pre MSP.

Zlyhanie koordinácie. T. j. môžu existovať inštitúcie s užitočnými finančnými, technickými alebo vedeckými znalosťami, podporné programy a nástroje, ale MSP, ktoré chcú inovovať nemusia mať dostatok vedomostí o ich existencii. Zlyhanie koordinácie sa dá riešiť prostredníctvom popularizačných aktivít a podporou dlhodobej existencie podporných programov a nástrojov.

Medzi ďalšie výzvy, ktorým čelia MSP patrí **transfer znalostí a technológií**²³, t. j. najmä pri prijímaní nových technologických trendov. V rámci správy duševného vlastníctva v porovnaní s veľkými podnikmi majú MSP menej zdrojov a možností ekonomického využívania práv duševného vlastníctva.

Trhová sila. V porovnaní s veľkými podnikmi majú MSP nižšiu trhovú silu, v dôsledku čoho sú skôr prijímateľmi inovácií alebo tzv. prispôsobitelia.

V rámci vyššie identifikovaných vonkajších a vnútorných prekážok je potrebné uviesť, že i vzhľadom na limity vyplývajúce z veľkosti podnikov, MSP môžu ovplyvniť a prevziať kontrolu nad vnútornými faktormi, ale nie nad vonkajšími faktormi. Inovujúce, ako aj neinovujúce podniky bez ohľadu na veľkostnú skupinu podnikov sa môžu stretnúť s viacerými problémami, ktoré im môžu brániť či už v dynamike inovačných aktivít (v prípade už inovujúcich podnikov) alebo pri rozhodovaní sa či vôbec realizovať inovačné aktivity.

V rámci identifikovaných prekážok v inováciách v rámci Slovenska bývajú v reportoch EÚ uvádzané nasledovné: finančné bariéry, nedostatok zručností/ nedostatok kvalifikovaných zamestnancov, byrokratické bariéry, bariéry v oblasti zákonov noriem a predpisov, prístup k duševnému vlastníctvu, nedostatok externých partnerov, možnosti spolupráce (napr. medzi podnikateľským a vedeckým prostredím), bariéry súvisiace s organizačnou úrovňou (súvisí s vlasteneckou štruktúrou), nedostatok vedomostí (napr. o technológiách, trhu atď.) a obmedzenia trhu (napr. trhovú dominanciu etablovaných podnikov, žiadny alebo neistý dopyt).

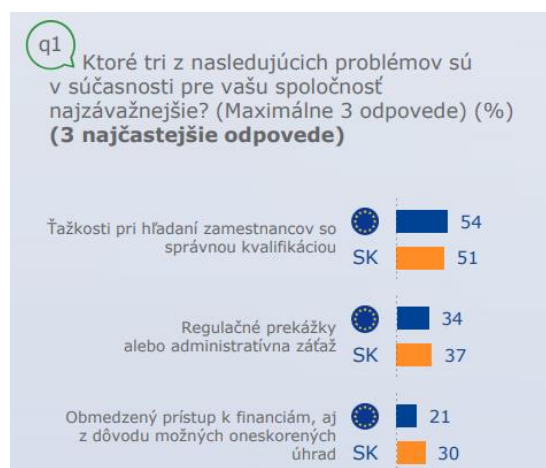
Bariéry identifikované v rámci Eurobarometra 537

Podľa výsledkov Eurobarometra²⁴ **t ťažkosti pri hľadaní zamestnancov so správnou kvalifikáciou, regulačné prekážky alebo administratívna záťaž a obmedzený prístup k financiám** aj z dôvodu možných oneskorených úhrad patria k hlavným problémom MSP.

²³ Vo vzťahu k výskumu a vývoju je predmetom podnikania uvádzanie výsledkov vedy a výskumu na trh.

²⁴ Bleskový Eurobarometer 537. MSP a nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Pozn.: rozhovory s MSP EÚ 27 (13 253) a SK (484). Práca v teréne od 11.9. do 13.10.2023. Zdroj: SMEs and skills shortages - November 2023 - Eurobarometer survey (europa.eu)

Obrázok 1: Porovnanie intenzity vnímania 3 najzávažnejších problémov MSP na Slovensku a v EÚ

Zdroj: Eurobarometer 537

Zároveň podľa tohto barometra nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily MSP na Slovensku pociťujú najviac v rámci pracovnej pozícií²⁵ technik až 47 % (napr. laboratórni pracovníci, mechanici atď.) a na pracovnej pozícií špecialista v oblasti výskumu a vývoja (až 45 %).

Obrázok 2: Pociťovaný nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily

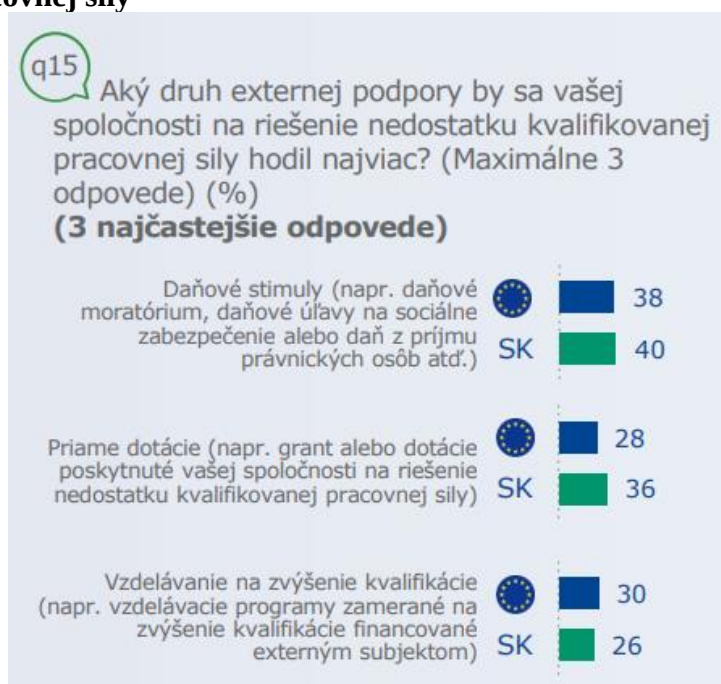

Zdroj: Eurobarometer 537

Pociťovaný nedostatok kvalifikovanej pracovnej pozícií - špecialista v oblasti výskumu a vývoja pociťujú MSP na Slovensku viac ako dvojnásobne výraznejšie v porovnaní s výsledkami prieskumu za EÚ. Aj keď sa MSP pokúšajú zamestnať zahraničné talenty, aby dokázali vyriešiť nedostatok kvalifikovaných pracovníkov, najčastejšie sa stretávajú s byrokratickou záťažou v krajine (t. j. v tomto prípade Slovenska), s jazykovými bariérami a takisto s byrokratickou záťažou v krajine, z ktorej uchádzač pochádza. Pre riešenie nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily MSP označili, že najviac by pomohli v rámci externej podpory daňové stimuly (napr. daňové úľavy na sociálne zabezpečenie atď.).

²⁵ Respondenti mohli označiť viacero odpovedí.

Obrázok 3: **Žiadaný druh externej podpory na riešenie nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily**

Zdroj: Eurobarometer 537

Faktory obmedzujúce inovačné aktivity podľa výsledkov zisťovania ŠÚ SR (2018-2020)

Podľa výsledkov zisťovania Štatistického úradu SR v období 2018 – 2020²⁶ inovujúce i neinovujúce podniky označili nasledovné faktory za obmedzujúce inovačné aktivity. Pre inovujúce, ako aj neinovujúce podniky patrili medzi najvýznamnejšie obmedzujúce faktory v nasledovnom poradí (od najvýznamnejších):

- príliš vysoké náklady
- nedostatok finančných prostriedkov na inovačné aktivity v rámci podniku
- ťažkosti pri získavaní štátnych dotácií alebo grantov
- nedostatok kvalifikovaných zamestnancov
- príliš vysoká konkurencia na trhu.

Následne v závislosti od toho, či išlo o inovujúce alebo neinovujúce podniky, sa lišili ďalšie identifikované obmedzenia. Inovujúce podniky následne označili ďalšie obmedzujúce faktory v nasledovnom poradí:

- neistý dopyt na trhu pre nápady podniku
- rozdielne priority v rámci podniku
- nedostatok prostriedkov z úverov alebo fondov rizikového kapitálu
- nedostatok spolupracujúcich partnerov

²⁶ Podiel inovujúcich a neinovujúcich podnikov, ktoré uviedli vysoký stupeň dôležitosti faktorov obmedzujúcich inovačné aktivity. ŠÚ SR. Posledná aktualizácia 31.8.2022. Dostupné online: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/vt1016rs/vt1016rs_00_00_00_sk

Neinovujúce podniky označili ďalšie obmedzujúce faktory v nasledovnom poradí:

- nedostatok prostriedkov z úverov alebo fondov rizikového kapitálu
- rozdielne priority v rámci podniku
- neistý dopyt na trhu pre nápady podniku
- nedostatok spolupracujúcich partnerov.

Špecificky, v kontexte inovácií, potvrdzuje umiestnenie SR v globálnych prieskumoch, že práve podnikateľské prostredie spolu s regulačným prostredím patria medzi najvýznamnejšie z hľadiska tvorby priaznivého prostredia pre podporu inovačnej aktivity podnikov, obzvlášť v sektore MSP.

Umiestnenie SR v rebríčku European Innovation Scoreboard 2023 (EIS 2023)

Európsky inovačný rebríček zostavuje Európska komisia a poskytuje hodnotenie výskumného a inovačného prostredia. Umožňuje porovnať dosiahnuté výsledky výskumu a inovácií v rámci členských krajín EÚ a vybraných tretích krajín. Prostredníctvom jeho hodnotenia je možné identifikovať na národnej úrovni i relatívne slabé a silné stránky inovačnej výkonnosti v tej danej krajine. Výsledky EIS sú používané tiež na podporu politických opatrení v oblasti zvýšenia inovačnej výkonnosti.

Rebríček EIS je zostavovaný každoročne (už od roku 2001) pričom patrí medzi dôležitý zdroj informácií pre politikov, výskumníkov, ako aj podnikateľov v kontexte snahy o zlepšenie inovačnej výkonnosti krajín a EÚ všeobecne. Výsledky sa získavajú na základe súboru rôznych sledovaných ukazovateľov, medzi ktoré patria aj inovačné výdavky, počet patentov, schopnosti podnikov a iné.²⁷

EIS hodnotí inovačnú výkonnosť krajín pomocou ukazovateľov rozdelených do štyroch hlavných kategórií:

- **Rámcové podmienky.** Do rámcových podmienok patria faktory, ktoré vytvárajú podmienky pre inovácie, ako napríklad kvalita výskumu a vzdelávania, prístup k informáciám a digitálnym technológiám, politické podmienky a regulačné prostredie.
- **Investície.** Ide o úroveň verejných a súkromných investícií do inovácií, ako aj výdavky na výskum a vývoj.
- **Inovačné činnosti.** Patria sem inovačné aktivity ako spolupráca medzi podnikmi a výskumnými inštitúciami, patentové aktivity, ochrana duševného vlastníctva a tvorba nových tovarov a služieb.
- **Dopady.** Ide o výsledky inovačných činností (zamestnanosť v inovatívnych sektoroch, príjem z inovácií a prínosy pre spoločnosť).

Z hľadiska metodiky zostavenia celkového skóre je dôležité poznamenať, že všetky ukazovatele majú rovnakú váhu na výslednú hodnotu skóre. Krajiny sú v rebríčku EIS zoradené v zmysle dosiahnutých výsledkov do nasledovných skupín krajín (od najlepších po najslabšie z pohľadu výskumného a inovačného prostredia):

- inovační lídri,

²⁷ Zdroj: Šrenkel Ľ. – Smorada M. 2023. Analýza regulačného prostredia podľa kritérií medzinárodných hodnotení konkurencieschopnosti.

- silní inovátori,
- mierni inovátori,
- začínajúci inovátori.

Konkrétne index EIS 2023 je založený na novom rámci merania, ktorý bol zavedený v roku 2021. Aktuálny rebríček pokrýva všetky členské štáty EÚ, 11 ďalších európskych krajín a na menej podrobnej úrovni aj 11 globálnych konkurentov. V porovnaní s predchádzajúcimi správami EIS už nie je zahrnutý Izrael kvôli nedostatku štatistických údajov.²⁸

Je potrebné poznamenať, že v rámci Slovenska v kontexte schválenej Národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií 2030 bude práve tento index slúžiť ako spätná väzba k tvorcom verejných politík pre hodnotenie reformného úsilia a tiež porovnanie s prebiehajúcimi zmenami v iných krajinách.²⁹

Slovensko sa umiestnilo v rebríčku EIS 2023 na 23. mieste (začínajúci inovátori) z 27 členských štátov EÚ. Medziročne nedošlo k zmene postavenia SR v hodnotenom rebríčku EIS. Stabilne si Slovensko udržiava túto pozíciu odkedy došlo k zavedeniu nového rámca merania inovačnej výkonnosti. Napriek tomu sa podľa údajov prehlbuje medzera medzi výkonom SR a krajinami EÚ čoraz viac.

Medzi inovačných lídrov patrili podľa dosiahnutých výsledkov v EIS 2023: Dánsko, Švédsko, Fínsko, Holandsko a Belgicko. Spomedzi porovnania inovačnej výkonnosti krajín V4 sa horšie za Slovenskom umiestnilo už len Poľsko.

Tabuľka 2: Umiestnenie SR v rebríčku EIS 2023

Poradie v rebríčku EIS 2023	Krajina	Výsledky
1	Dánsko	Inovační lídri
2	Švédsko	
3	Fínsko	
4	Holandsko	
5	Belgicko	
14	Česko	Mierni inovátori
21	Maďarsko	
23	Slovensko	Začínajúci/nastupujúci inovátori
24	Poľsko	

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe publikácie European Innovation Scoreboard 2023.

Z celkových dosiahnutých výsledkov je možné konštatovať, že sa Slovensko umiestňuje pod úrovňou priemeru EÚ. Napriek tomuto konštatovaniu existujú čiastkové oblasti, v rámci ktorých dosahuje SR relatívne priaznivé výsledky. Spomedzi rámcových podmienok, ktoré zachytávajú hlavne hnacie sily inovačnej výkonnosti mimo podniku, do ktorých patrí rozmer ľudských zdrojov, dosahuje Slovensko, konkrétne v rámci celoživotného vzdelávania nadpriemerné výsledky.³⁰ Spomedzi skúmaných vplyvov, ktoré zachytávajú efekty inovačných činností podnikov, dosahuje Slovensko konkrétne za vplyv predaja (v rámci exportu medium-tech a high-tech tovarov, ako aj v rámci predaja inovatívnych produktov) a za environmentálnu udržateľnosť (v rámci vystavenia znečisteniu ovzdušia) nadpriemerné výsledky.

Naopak, najslabšie výsledky v rámci sledovaného indexu dosahuje SR v oblasti investícií, ktoré zachytávajú investície vo verejnom aj podnikateľskom sektore, konkrétne v rámci vládnej

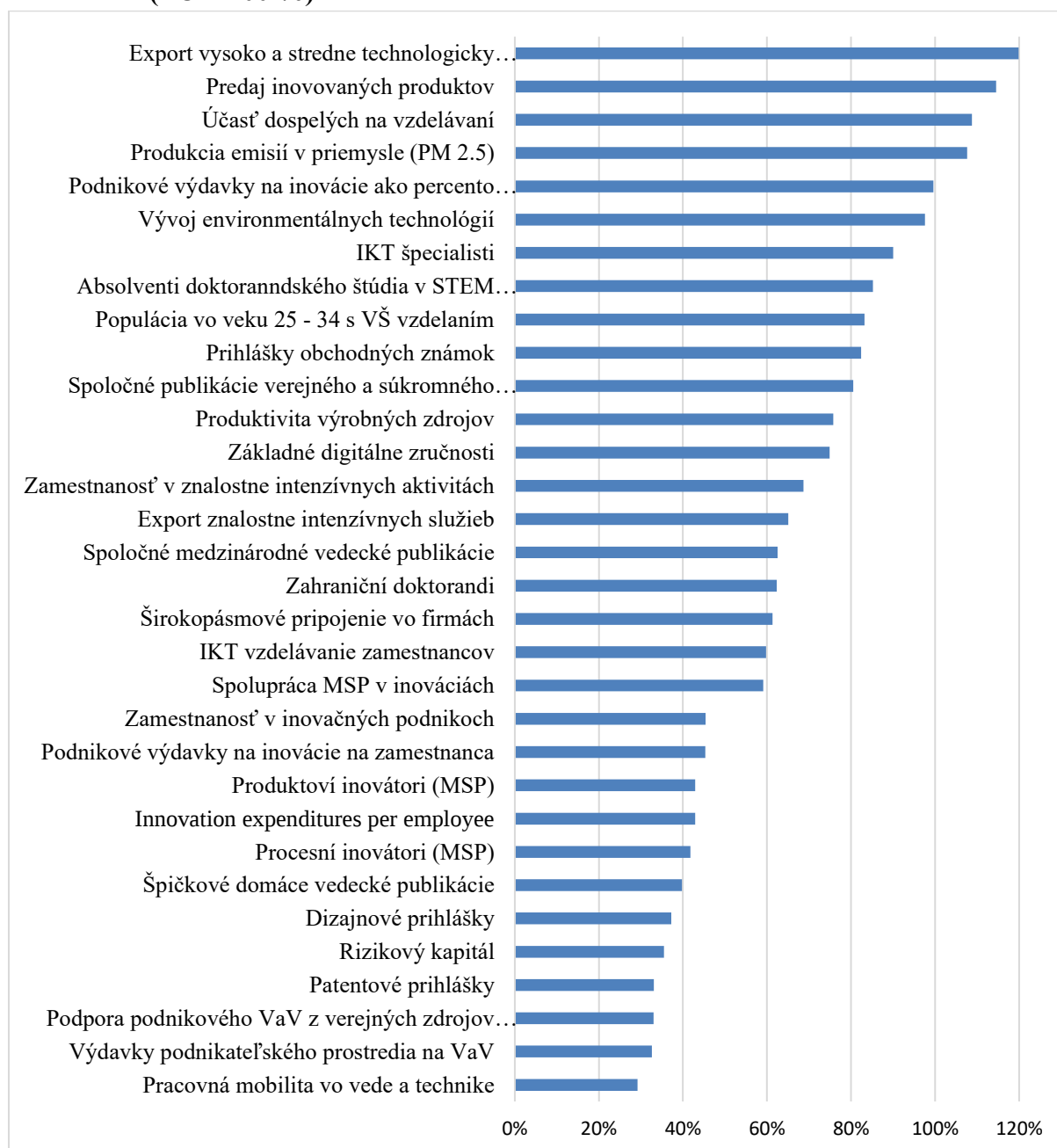
²⁸ Zdroj: [European innovation scoreboard 2023 \(europa.eu\)](https://european-innovation-scoreboard.eu)

²⁹ Zdroj: V EIS 2023 Slovensko stagnuje, vyššie umiestnenie je jedným z cieľov Národnej stratégie – Výskumná a inovačná autorita (gov.sk)

³⁰ Podľa metodiky EIS došlo k výraznej zmene v tejto oblasti.

podpory podnikania a výdavkov na výskum a vývoj v podnikateľskom sektore (v rámci podnikových investícií).

Graf 10: Postavenie Slovenska v jednotlivých indikátoroch indexu EIS 2023, (EÚ = 100 %)

Zdroj: VAIA: V EIS 2023 Slovensko stagnuje, vyššie umiestnenie je jedným z cieľov Národnej stratégie – Výskumná a inovačná autorita (gov.sk)

Spomedzi hodnotených oblastí Slovensko najviac zaostáva v oblasti: financie a podpora; inovátori a duševné vlastníctvo (patentová aktivita). Na druhej strane spomedzi hodnotených oblastí sú najlepšie hodnotené: vplyv predaja; environmentálna udržateľnosť a ľudské zdroje.

Medzi relatívne slabé stránky Slovenska patria: pracovná mobilita, výdavky na výskum v podnikateľskom sektore a vládna podpora výskumu v podnikateľskom sektore, ako aj výdavky rizikového kapitálu.³¹

Umiestnenie SR v rebríčku Regional Innovation Scoreboard (RIS 2023)

Tento index je publikovaný Európskou komisiou, pričom dopĺňa výsledky zo zistení EIS. V rámci Slovenska sú vyhodnocované výsledky za Bratislavský kraj, západné Slovensko, stredné Slovensko a východné Slovensko. RIS používa ukazovatele indexu EIS, pre ktoré sú dostupné údaje na regionálnej úrovni, vrátane regionálnych údajov z prieskumu Community Innovation Survey (CIS). Tento ukazovateľ bol vyhodnocovaný za celkovo 239 regiónov z celej Európy, pričom do hodnotenia vstúpilo 21 z 32 ukazovateľov používaných v EIS 2023.

Regionálna inovačná výkonnosť je meraná prostredníctvom zloženého ukazovateľa, t. j. indexu regionálnych inovácií, ktorý sumarizuje plnenie ukazovateľov používaných v RIS 2023. V rámci niektorých ukazovateľov vstupujúcich do indexu sa použili odlišné definície v porovnaní s definíciami použitými na národnej úrovni. Je tomu tak preto, lebo v takej štruktúre nie sú údaje dostupné na regionálnej úrovni.³²

Štruktúra indexu aj s hodnotami za jednotlivé regióny na úrovni NUTS 2 sú zobrazené nižšie v tabuľke. Z pohľadu dosiahnutých hodnôt za jednotlivé regióny NUTS 2 vyplýva, že Bratislavský kraj dominuje v takmer všetkých oblastiach. Okrem dosiahnutých výsledkov vo výdavkoch na inovácie na zamestnanú osobu (najlepšie výsledky dosiahlo západné Slovensko); podiel výdavkov malých a stredných podnikov na inovácie okrem výdavkov na výskum a vývoj (najlepšie výsledky dosiahlo východné Slovensko); najčastejšie citované publikácie (najlepšie výsledky dosiahlo stredné Slovensko) a za inovatívne MSP spolupracujúce s ostatnými (najlepšie výsledky dosiahlo stredné Slovensko). Bratislavský kraj zaostáva aj v počte patentových prihlášok (PCT) na miliardu HDP v parite kúpnej sily (najlepšie výsledky dosiahlo západné Slovensko), ako aj v počte podaných návrhov na ochranu dizajnu (najlepšie výsledky dosiahlo stredné Slovensko). Poslednou oblasťou, v ktorej zaostával Bratislavský kraj (za západným Slovenskom), je zamestnanosť v medium-tech a high-tech výrobe a znalostne intenzívnych službách.

Tabuľka 3: Umiestnenie regiónov SR NUTS2 v rebríčku RIS 2023

	Bratislavský kraj	Západné Slovensko	Stredné Slovensko	Východné Slovensko
Obyvateľstvo s terciálnym vzdelávaním	0,825	0,397	0,388	0,530
Celoživotné vzdelávanie	0,292	0,083	0,125	0,163
Medzinárodné vedecké kopublikácie	0,720	0,104	0,152	0,173

³¹ Zdroj: European Innovation Scoreboard 2023. Country profile Slovakia.

³² Viac informácií o použitej metodike dostupných online na: ec_rtd_ris-2023-methodology-report.pdf (europa.eu)

Najcitovanejšie publikácie	0,144	0,189	0,304	0,217
Digitálne zručnosti	0,374	0,338	0,344	0,326
R&D výdavky verejného sektora	0,594	0,189	0,370	0,290
R&D výdavky podnikateľského sektora	0,446	0,388	0,325	0,338
Výdavky na inovácie, ktoré nesúvisia s R&D	0,292	0,459	0,390	0,467
Výdavky na inovácie na zamestnanú osobu	0,380	0,384	0,309	0,317
IT špecialisti	1,000	0,191	0,278	0,473
Inovátori produktových procesov	0,329	0,161	0,298	0,240
Inovátori obchodných procesov	0,445	0,236	0,418	0,266
Inovatívne MSP spolupracujúce s ostatnými	0,360	0,212	0,413	0,229
Verejno-súkromné kopublikácie	0,767	0,248	0,305	0,339
PCT patentové prihlášky	0,262	0,282	0,199	0,214
Prihlášky ochranných známk	0,487	0,236	0,282	0,288
Dizajnové prihlášky	0,313	0,391	0,452	0,399

Zamest. znalostne náročných činností	0,915	0,919	0,645	0,540
Zamestnanosť v inovatívnych MSP	0,376	0,278	0,362	0,309
Predaj noviniek na trhu a noviniek pre firmy	0,556	0,228	0,246	0,542
Emisie do ovzdušia jemnými časticami	0,511	0,458	0,419	0,403

Zdroj: Regional innovation scoreboard 2023 – Databases (Regional innovation indexes). Pozn.: normalizované skóre. Informácie dostupné online: [Regional innovation scoreboard - European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1)

Medzi ďalšie závery RII patrí aj výrazná rozdielnosť regionálnej inovačnej výkonnosti v rámci regiónov NUTS 2 na území SR, na ktoré poukázalo celkové poradie hodnotených regiónov SR. Za jednotlivé sú podľa dosiahnutej hodnoty RII rozdelené do 4 kategórií:

1. inovační lídri
2. silní inovátori
3. mierni inovátori
4. začínajúci inovátori

V rámci celkového poradia RII 2023 vedie Bratislavský kraj, za ktorým nasledovalo východné Slovensko, stredné Slovensko a nakoniec západné Slovensko. Medzi najlepšie umiestneným regiónom SR (Bratislavský kraj) a najhoršie umiestneným regiónom SR (západné Slovensko) je rozdiel 81 priečok v sledovanom rebríčku. Z hľadiska vývoja celkového trendu je pozitívne, že došlo k zvýšeniu inovačnej výkonnosti všetkých hodnotených regiónov SR.

Tabuľka 4: Postavenie regiónov SR v rebríčku RII 2023

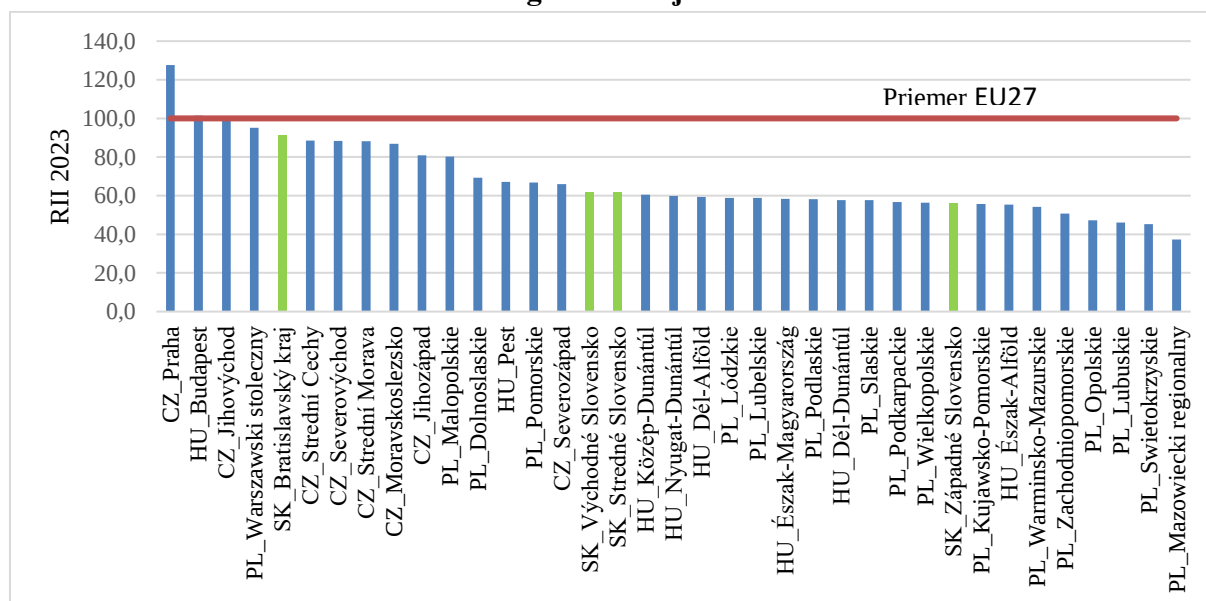
Región	RII	Postavenie v rebríčku
Bratislavský kraj	91,3	130 (mierni inovátori)
Západné Slovensko	56,0	211 (začínajúci inovátori)
Stredné Slovensko	61,7	193 (začínajúci inovátori)
Východné Slovensko	61,7	192 (začínajúci inovátori)

Zdroj: RIS 2023. Regionálny profil Slovenska.

Pre porovnanie regionálnej inovačnej výkonnosti na úrovni krajín V4 sú následne výsledky RII 2023 premietnuté do nasledujúceho grafu. V porovnaní s inovačnou výkonnosťou ostatných regiónov krajín V4, jedine Bratislavský kraj sa približuje k najlepším hodnotám. Najlepšie sa v rámci RII 2023 umiestnila Praha, za ktorou nasledovala Budapešť. Avšak do pomyslenej prvej polovice hodnotených regiónov V4 sa dostali takmer všetky regióny SR.

Výnimkou bolo západné Slovensko, ktoré sa umiestnilo až v poslednej tretine. Zaujímavosťou je, že v hodnotení regiónov V4 sa Bratislavský kraj, stredné a východné Slovensko umiestnilo pred poľským metropolitným regiónom Mazowickie, ktorý zahŕňa Varšavu.

Graf 11: Rebríček RII 2023 v rámci regiónov krajín V4

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov RII 2023

Umiestnenie SR v rebríčku Global Innovation Index 2023 (GII 2023)

Global Innovation Index (GII) patrí medzi najčastejšie používaný index, ktorý slúži na hodnotenie inovačnej výkonnosti krajiny. Index je zameraný na hodnotenie multidimenzionálnych aspektov inovácií. Ide o tzv. benchmarkingový nástroj, ktorý sa vydáva pravidelne (na ročnej báze), a ktorý používajú spravidla tvorcovia politik, ale i podnikatelia a ďalšie subjekty zainteresované v inovačnej infraštruktúre, ktorých primárnym záujmom je hodnotenie pokroku v inováciách prierezom času. Zároveň predstavuje nástroj, ktorý dopomáha k identifikácii silných a slabých stránok inovačnej výkonnosti hodnotených nástrojov, čím dopomáha k identifikácii toho, na čo by sa inovačné politiky jednotlivých krajín mali sústrediť.

Index GII zostavuje Svetová organizácia duševného vlastníctva (World Intellectual Property Organization „WIPO“). Spolu bolo doteraz publikovaných 16 správ (vrátane správy GII 2023). Index zoraďuje sledované krajiny podľa inovačných schopností jednotlivých krajín, pričom index GII 2023³³ pozostával z 80 ukazovateľov zoskupených do dvoch subindexov (inovačných vstupov a výstupov), ktorých cieľom je zachytiť viacerozmerné aspekty inovácií. Subindexy (inovačné vstupy a výstupy) sú postavené na viacerých kľúčových pilieroch. V rámci inovačných vstupov ide o 5 nasledovných pilierov, ktoré zachytávajú prvky národného hospodárstva, a ktoré umožňujú inovačné aktivity: Inštitúcie, Ľudský kapitál a výskum, Infraštruktúra, Sofistikovanosť trhu; Sofistikovanosť podnikania. Inovačné výstupy zachytávajú dva nasledovné piliere: Vedomosti a technologické výstupy, Kreatívne výstupy. Z hľadiska štruktúry ukazovateľov tohto indexu najväčšiu časť údajov tvoria tzv. tvrdé údaje.

³³ Zdroj: World Intellectual Property Organization (WIPO) (2023). Global Innovation Index 2023: Innovation in the face of uncertainty. Geneva: WIPO. DOI:10.34667/tind.48220

Každý hodnotenej krajine je pridelené skóre v rámci jednotlivých sub-indexov a výsledného indexu. Krajiny sú zoradené podľa dosiahnutého skóre, čím je zostavený rebríček krajín. Podľa Globálneho inovačného indexu 2023 sa najlepšie umiestnilo v zostavenom rebríčku Švajčiarsko. Z pohľadu krajín EÚ sa najlepšie umiestnilo Švédsko (2. miesto).

Slovensko sa v celkovom rebríčku GII 2023 umiestnilo na 45. mieste z celkovo 132 hodnotených krajín v rámci GII 2023. Spomedzi krajín EÚ (27) sa SR umiestnila na chvoste (na predposlednom mieste). Za Slovenskom sa umiestnilo už len Rumunsko.

Tabuľka 5: Umiestnenie SR v rebríčku GII 2023

Poradie v rebríčku EIS	Krajina
1. miesto	Švajčiarsko
2. miesto	Švédsko
3. miesto	Spojené štáty
4. miesto	Veľká Británia
5. miesto	Singapur
31. miesto	Česko
35. miesto	Maďarsko
41. miesto	Poľsko
45. miesto	Slovensko

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe správy Global Innovation Index 2023

Z pohľadu inovačnej výkonnosti krajín V4 Slovensko zaostáva najviac za Českom (o 14. miest v celkovom hodnotení krajín). Za Maďarskom zaostáva v celkovom hodnotení o 10 miest a za Poľskom o 4 miesta. Z pohľadu dosiahnutého umiestnenia v rámci hodnotených sub-indexov Slovensko zaostáva za Poľskom výrazne v inovačných výstupoch (o 9 priečok).

Tabuľka 6: Umiestnenie SR v rebríčku GII 2023 (porovnanie v rámci krajín V4)

	Poradie v celkovom rebríčku	Poradie v rámci inovačných vstupov	Poradie v rámci inovačných výstupov
Česko	31. miesto	34. miesto	27. miesto
Maďarsko	35. miesto	36. miesto	33. miesto
Poľsko	41. miesto	50. miesto	36. miesto
Slovensko	45. miesto	51. miesto	45. miesto

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe správy Global Innovation Index 2023

Nižšie uvedená tabuľka znázorňuje pozíciu Slovenska za posledné štyri hodnotené roky. V rámci medziročného porovnania si SR polepšilo svoju celkovú pozíciu, čo môže naznačovať posun Slovenska v inovačnom potenciáli. Z dosiahnutých výsledkov je ďalej možné konštatovať, že Slovensko je na tom v roku 2023 lepšie v rámci inovačných výstupov ako vstupov (45. miesto; bez medziročnej zmeny pozície). Čo znamená, že Slovensko produkuje viac inovačných výstupov v porovnaní s úrovňou investícií do inovácií. Z pohľadu hodnotenia postavenia SR v správe GII 2023 publikovanej WIPO uvádza, že výkonnosť Slovenska v pomere k HDP je pod očakávanou úrovňou rozvoja.

Tabuľka 7: Umiestnenie SR v rebríčku GII 2020 - 2023

Poradie v celkovom rebríčku	Inovačné inputy (vstupy)	Inovačné outputy (výstupy)
GII 2020 (39. miesto)	GII 2020 (43. miesto)	GII 2020 (34. miesto)
GII 2021 (37. miesto)	GII 2021 (42. miesto)	GII 2021 (35. miesto)
GII 2022 (48. miesto)	GII 2022 (54. miesto)	GII 2022 (45. miesto)
GII 2023 (45. miesto)	GII 2023 (51. miesto)	GII 2023 (45. miesto)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe správy Global Innovation Index 2023; 2022; 2021; 2020

Pozn.: Vplyv dostupnosti údajov a zmien štruktúry modelu GII môže ovplyvňovať medziročné porovnania rebríčkov GII.

Tabuľka, ktorá je uvedená nižšie v texte, v prehľadnej podobe znázorňuje umiestnenie SR v rámci siedmych oblastí, ktoré sú sledované v rámci indexu GII 2023. Z pohľadu dosiahnutej pozície v rámci jednotlivých oblastí patria pre Slovensko medzi najsilnejšie z nich: oblasť Vedomosti a technologické výstupy (31. miesto) a Infraštruktúra (41. miesto). Naopak, medzi najslabšie oblasti (pilieri) patrí pre Slovensko: oblasť Sofistikovanosť trhu (72. miesto), Inštitúcie³⁴ (65. miesto) a Kreatívne výstupy (56. miesto).

V rámci Sofistikovanosti trhu patrí do najhoršie hodnotených oblastí Investície. Za Inštitúcie je najhoršie hodnotené podnikateľské prostredie a za Kreatívne výstupy sú najhoršie hodnotené nehmotné aktíva.

Tabuľka 8: Umiestnenie SR v rámci jednotlivých oblastí, ktoré sleduje index GII 2023

31. miesto Vedomosti a technologické výstupy
41. miesto Infraštruktúra
47. miesto Sofistikovanosť podnikania
53. miesto Ľudský kapitál a výskum
56. miesto Kreatívne výstupy
65. miesto Inštitúcie
72. miesto Sofistikovanosť trhu

Zdroj: Správa Global Innovation Index 2023, správa za Slovensko

Slovensko dosahuje v oblastiach GII 2023 horšie výsledky ako je európsky regionálny priemer, čo je pravdepodobne odrazom doterajšieho nízkeho financovania inovačného ekosystému. Podľa Úradu priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky sa dá očakávať, že zdroje z Plánu obnovy a odolnosti ako aj z Národnej stratégie, vedy, výskumu a inovácií prispievajú k zlepšujúcemu sa trendu. Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky pre zlepšenie v rebríčku GII zaviedol a rozšíril nasledovné služby:

- Audit priemyselných práv pre malé a stredné podniky,
 - Konzultačné hodiny pre klientov do 18:00,
 - Rešeršné služby pre vedecko-výskumné pracoviská,
 - Prednášková činnosť pre priemyselné a obchodné komory,
 - Aktualizácia inovačnej mapy Slovenska,
 - Zriadenie komunikačného odboru a rozšírenia vzdelávacích služieb,
 - Online sledovanie konania na úrade,
- Fast Track pre ochranné známky bol zavedený v septembri 2020. Prihlasovateľovi garantuje zverejnenie ochrannej známky do 30 dní od podania prihlášky.
- Zrýchlené konanie – Fast Track pre patenty bol zavedený v marci 2021. Prihlasovateľovi garantuje udelenie patentu do 2 rokov od podania prihlášky.
 - Zrýchlené konanie – Fast Track pre dizajny bol zavedený v júni 2021. Prihlasovateľovi garantuje zápis dizajnu do registra do 45 pracovných dní.
 - Zrýchlené konanie – Fast Track pre úžitkové vzory bol zavedený v septembri 2023. Prihlasovateľovi garantuje zápis úžitkového vzoru do registra do spravidla do 6 mesiacov, najneskôr do 7 mesiacov.³⁵

³⁴ Oblasť Inštitúcie zahŕňa: Inštitucionálne prostredie; Regulačné prostredie a Podnikateľské prostredie.

³⁵ Zdroj: Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky. Dostupné online: [Globálny inovačný index 2023 | Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky \(gov.sk\)](https://www.gii.gov.sk/)

Medzi hlavné inovačné silné stránky Slovenska patrí: high-tech výroba; environmentálna politika v zmysle ISO 14001 a vývoz kreatívneho tovaru.

Medzi hlavné inovačné slabé stránky Slovenska patrí: čistý prílev priamych zahraničných investícií (PZI); **pravidlá pre podnikanie**; spolupráca medzi univerzitami a priemyslom v oblasti výskumu a vývoja.

V porovnaní s Českou republikou, ktorá je najlepšie hodnotená spomedzi regiónu V4 a taktiež dosahuje relatívne dobré výsledky z pohľadu umiestnenia v rámci krajín EÚ 27 (17. miesto), dosahuje Slovensko porovnateľné výsledky v environmentálnej politike v zmysle ISO 14001. Najsilnejšou stránkou Českej republiky je export kreatívneho tovaru. Naopak medzi najslabšie stránky patria tiež pravidlá pre podnikanie (69. miesto v celkovom rebríčku), avšak Slovensko dosiahlo významne horšie výsledky (109. miesto).

Na nevyužitý potenciál PZI a potenciál presahovania produktivity z medzinárodných investícií upozorňuje i správa OECD³⁶. Zo správy vyplýva, že v posledných desaťročiach významný prílev PZI do výroby orientovanej na export, najmä do automobilového priemyslu, podporil hospodársky rast. Na druhej strane sa veľká časť PZI sústredila do činností, ktoré sú náročné na pracovnú silu s nízkou mzdou a nízkou pridanou hodnotou a s obmedzeným presahom poznatkov do širšej ekonomiky. Pretrvávajú tak významné rozdiely v produktivite medzi zahraničnými spoločnosťami a miestnymi podnikmi. Jedným z faktorov, ktoré túto skutočnosť vysvetľuje na Slovensku, je práve vysoký podiel mikropodnikov s nízkou produktivitou. Takéto podniky sa málo zapájajú do výskumu a vývoja a majú aj nižšiu kapacitu na vytvorenie prepojení, ktoré by mohli podporiť transfer poznatkov. Takisto majú nižšiu schopnosť prijať pokročilé technológie zo zahraničia a tým sa nedokážu prispôbiť vyšším štandardom kvality zahraničných podnikov. Slovenské MSP vnímajú konkurenciu na trhu ako prekážku inovácií, čo poukazuje na druhej strane na stratégiu napodobňovaním (čo sa radí ako slabší kanál PZI). Malé podniky sú lepšie integrované do inovačných sietí a častejšie sa zapájajú do inovačnej spolupráce. K slabšej úrovni PZI prispieva i skutočnosť, že politiky na podporu PZI malých a stredných podnikov sú roztrieštené, čo vedie k väčšej zložitosti politík. Práve koordinácia politík patrí medzi hlavné výzvy.

Podľa dosiahnutých výsledkov v rámci GII je možné konštatovať, že Slovensko zaostáva prevažne v oblasti vytvárania podmienok pre inovácie (inovačné vstupy). Ide najmä o oblasť podnikateľského prostredia, vrátane oblasti vytvárania podmienok pre investície. Dlhodobu sú tiež limitované možnosti na získanie kapitálu, čo sa odzrkadľuje najmä na nízkom podiele rizikového kapitálu a nízkej trhovej kapitalizácii. Taktiež ide o nízke výdavky na vzdelávanie a spoluprácu medzi univerzitami a súkromným sektorom.

Pozitívne výsledky dosahuje Slovensko v rámci environmentálnej politiky v zmysle ISO 14001 (SR obsadilo v rámci celkového hodnotenia 7. miesto), ale tiež v zavádzaní certifikátov kvality ISO 9001 (SR obsadilo v rámci celkového hodnotenia 9. miesto). Vynikajúce výsledky dosahuje Slovensko v rámci high-tech výroby (SR obsadilo v rámci celkového hodnotenia 3. miesto).

³⁶ OECD 2022. Strengthening FDI and SME Linkages in the Slovak Republic. Dostupné online: [Executive summary | Strengthening FDI and SME Linkages in the Slovak Republic | OECD iLibrary \(oecd-ilibrary.org\)](#)

1.4 Regulačné prostredie v kontexte inovácií (význam)

Medzi kľúčové faktory, ktoré ovplyvňujú rozvoj malých a stredných podnikov, patria okrem úrovne fyzickej infraštruktúry, domácej ako i zahraničnej konkurencie, vysokých úrokových mier **najmä regulačné obmedzenia**.³⁷

Podnikový sektor je tvorcom inovácií, ktorý pôsobí v určitom prostredí. Toto prostredie a inovačné procesy v podniku spolu súvisia, či už ide o dopytovú alebo ponukovú stránku inovačných procesov.

Význam inovácií je z makroekonomického pohľadu jedným z hlavných dôvodov pre tvorbu podporného prostredia. Z tohto pohľadu práve verejný sektor zohráva primárnu úlohu v podpore inovácií. Vytvára regulačný rámec prostredia, v ktorom pôsobia rôzni aktéri. Verejný sektor napomáha k rozvoju inovácií tiež prostredníctvom podpory investícií do inovačných aktivít. Môže taktiež vytvárať dopyt po inováciách prostredníctvom obstarávania inovatívnych riešení.

Z hľadiska rozvoja inovácií zavádza verejný sektor pravidlá a nástroje, ktoré môžu stimulovať šírenie znalostí a tiež spoluprácu medzi rôznymi aktérmi celkovej inovačnej infraštruktúry. Nemenej dôležité je, že môže zohrávať rozhodujúcu úlohu z pohľadu pomoci prekonávania určitých bariér v inováciách, resp. v inovačných aktivitách.

Inovačné politiky pre tvorbu inovácií rozlišujeme primárne v užšom a širšom zmysle slova. V užšom zmysle slova sa dajú za inovačné politiky považovať len také politiky, ktoré podporujú podnikový výskum a vývoj, financovanie rizikového kapitálu atď. Avšak takéto užšie vnímanie inovačnej politiky je len časť z celej sústavy politík, ktoré ovplyvňujú inovačnú aktivitu podnikov. V širšom zmysle slova teda nemožno inovačnú politiku chápať len ako podporu podnikového výskumu vývoja alebo financovania rizikového kapitálu, ale aj ako verejné politiky vzdelávania, zdaňovania, podpory konkurencieschopnosti, ale aj rôzne ďalšie regulačné rámce, ktoré majú vplyv na inovačné aktivity. Na dôležitosť vnímania inovačných politík ako celku poukázali napríklad i závery z prieskumu z roku 2019.³⁸ Tieto závery demonštrujú skutočnosť, že aj napriek špecifickým otázkam o vhodnosti podmienok pre inovačné aktivity podnikov, oslovené subjekty hodnotia neoddeliteľne práve podmienky na podnikanie ako také. Negatívne je hodnotená i legislatíva a administratívna náročnosť systému spadajúceho do podmienok podnikania, ktorá nesúvisí priamo s inovačnými aktivitami. Podľa výsledkov predmetného prieskumu je tiež zaznamenané, že najviac problematickou oblasťou je práve oblasť verejnej sféry (ako vonkajší faktor), za ktorou nasledujú problémy náročnosti administratívneho aparátu a finančné problémy (finančná záťaž alebo nedostupnosť verejnej finančnej podpory).

Medzi hlavné dôvody existencie inovačnej politiky patrí eliminácia bariér, ktoré možno rozdeliť do nasledovných skupín:

- Bariéry, ktoré majú vplyv na výnosy. Do tejto skupiny možno zaradiť bariéry v oblasti podnikateľskej súťaže, nízka spolupráca v rámci inovačného systému, prevládajúce normy, uzamknuté technológie atď.

³⁷ Jách I., Rydvalová P., Žižicka M. Inovace v malém a středním podnikání. 2005. ISBN 80-251-0853-8.

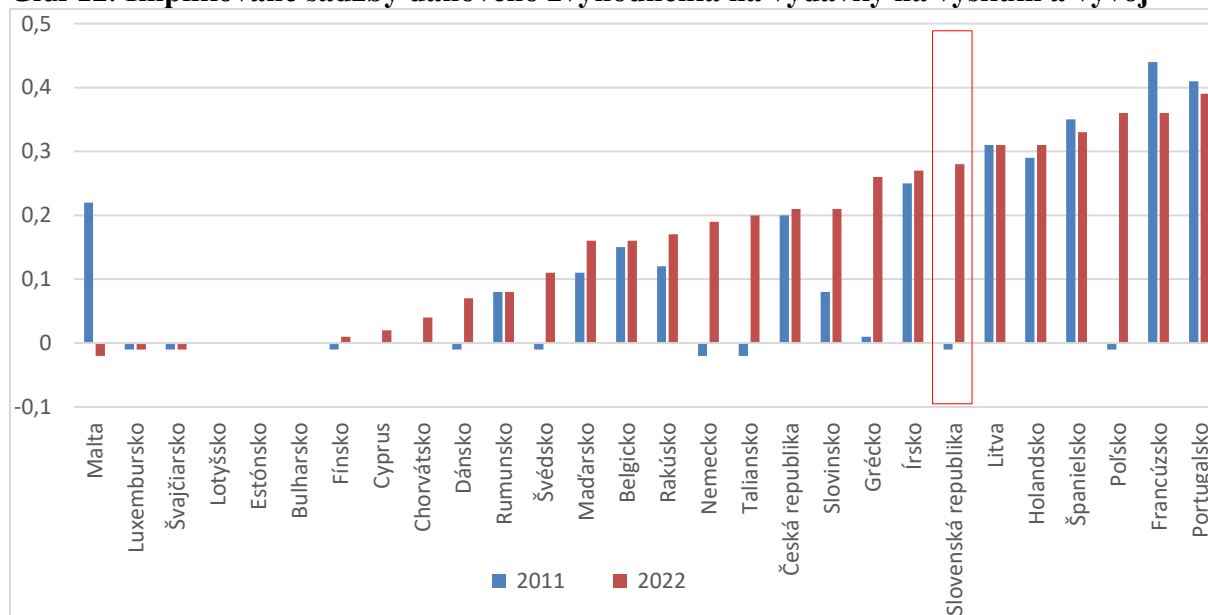
³⁸ Prieskum je súčasťou uvedenej publikácie. Prieskum bol realizovaný formou dotazníkov, na vzorke 112 subjektov, z toho 38 % tvorilo mikropodnikov, 21 % malých podnikov, 9 % podniky bez zamestnancov, konkrétne išlo o fyzickú osobu – podnikateľa, 19 % stredné podniky a 13 % veľkých podnikov. Pisár a kol. 2019. Regionálne inovácie v Európskej únii a na Slovensku. ISBN 978-80-557-1606-0.

- Bariéry, ktoré vplývajú na prisvojiteľnosť výnosov. Do tejto skupiny možno zaradiť bariéry, ktoré vznikajú v rámci zlyhania trhu, ktoré vedú k nedostatočnej miere investícií do inovačných aktivít (súvisí s ochranou duševného vlastníctva).
- Bariéry, ktoré vznikajú pri získavaní externých financií. Táto skupina bariér vzniká najmä v dôsledku vysokej neistoty s výsledkom inovačného procesu.

Na sektor MSP vplýva široká škála politík, ktoré formujú rámcové podmienky podnikateľského prostredia a podnikateľov (z pohľadu konkurencieschopnosti). Z hľadiska MSP je preto kľúčové, aby rámcové podmienky boli v súlade s potrebami malých a stredných podnikov, ktoré sú z hľadiska ich charakteristiky rôznorodé.

Významnú úlohu v podpore inovácií zohrávajú aj daňové politiky. Úroveň vybraných daní, mix daní a komplexnosť daňových pravidiel, ako aj daňové zvýhodnenie výdavkov na výskum a vývoj môže ovplyvniť rozhodnutia firiem a domácností šetriť alebo investovať, ako aj ich inovačné aktivity. Daňové úľavy a daňové zvýhodnenia patria medzinárodne medzi najviac používané politiky pre podporu inovácií. Nasledujúci obrázok zobrazuje implikované marginálne sadzby dotácie dane na vedu a výskum, ktorá špecifikuje pomyselnú úroveň daňovej úľavy (pred zdanením) na jednu dodatočnú jednotku výdavkov na vedu a výskum. Podľa výsledkov, SR patrí medzi krajiny „so štedrejším“ systémom na podporu vedy a výskumu. Daňové úľavy pomáhajú navýšiť výdavky na výskum a vývoj. Dôležité je však ich správne nastavenie. Daňové úľavy sú vo všeobecnosti menej cieleňé a často sú prospešnejšie pre väčšie etablované firmy na krátkodobý aplikovaný výskum.

Graf 12: Implikované sadzby daňového zvýhodnenia na výdavky na výskum a vývoj

Zdroj: NBS. 2023. Štrukturálne výzvy 2023, s. 58 (vrátane bližšieho popisu)

Na podporu podnikových výdavkov na vedu a výskum majú vlády viaceré nástroje (napr. granty, priame platby, zrýchlené odpisy, daňové úľavy, odpočty, **superodpočty na VaV** z daňového základu pre DPPO atď.). Odpočet výdavkov na výskum a vývoj (tzv. superodpočet na výskum a vývoj) si môžu subjekty na Slovensku uplatňovať od roku 2015.

Odpočet výdavkov na výskum a vývoj upravuje v podmienkach SR zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších právnych predpisov³⁹. Základnou myšlienkou tohto nástroja je poskytovať daňové zvýhodnenie spoločnostiam, ktoré realizujú činnosť charakterizovanú ako výskum alebo vývoj formou odpočítateľnej položky, ktorá sa vypočíta zo sumy nákladov vynaložených na činnosť výskumu alebo vývoja.⁴⁰

Jeho aplikácia môže byť v praxi náročná⁴¹. Pri samotnom uplatnení superodpočtu je potrebné vedieť, ktoré projekty je možné do odpočtu zahrnúť a taktiež vedieť či spĺňajú stanovené kritériá výskumu a vývoja. Následne pri kalkulácii nákladov je potrebné vyčleniť iba tie výdavky, ktoré sú v súlade s príslušnou legislatívou. Evidencia nákladov musí byť zároveň vedená oddelene. V neposlednom rade pre účely kontroly z daňového úradu musí byť všetko zdokumentované a preukázateľné, pretože úsporu nákladov bude treba obhájiť pri kontrole. V dôsledku náročnosti procesu uplatnenia si superodpočtu v praxi, subjekty, ktoré majú záujem o jeho uplatnenie využívajú vo viacerých prípadoch externých poradcov.

Okrem toho daňová strata alebo nedostatočný daňový základ posúvajú uplatnenie vynaložených nákladov na výskum a vývoj až najbližšie zdaňovacie obdobie, v ktorom dostatočný daňový základ si ich umožní uplatniť. Od roku 2020 sa predĺžila táto časovo ohraničená možnosť zo štyroch na päť zdaňovacích období bezprostredne nasledujúcich po zdaňovacom období, v ktorom vznikol nárok na odpočet výdavkov na vedu a výskum.

Národná banka Slovenska (NBS) v roku 2023 v jednej zo svojich publikácií⁴² prezentovala prostredníctvom ukazovateľa efektívnosti (priemerného prírastkového pomeru, ktorý vyjadruje koľko dodatočných podnikových výdavkov na vedu a výskum prinieslo jedno euro daňovej úľavy), aký potenciál má superodpočet na VaV. Treba taktiež uviesť, že od roku 2015 do roku 2017 bola v platnosti v zmysle príslušnej právnej úpravy 25 % miera superodpočtu. Tá sa následne v roku 2018 zvýšila na 100 %, v roku 2019 na 150 % a potom na 200 %. Od roku 2022 sa znížila na 100 % mieru superodpočtu.

Podľa prezentovaných výsledkov sa podľa publikácie NBS ukazuje byť tento nástroj efektívny najmä pre stredné podniky. Malé a stredné podniky v čerpaní superodpočtu ovplyvňujú administratívne náklady, ale aj neistota spojená so zmenami v systéme. S čerpaním podpory na VaV majú ťažkosti aj novo-založené firmy, ktoré ešte nevykazujú zisk.

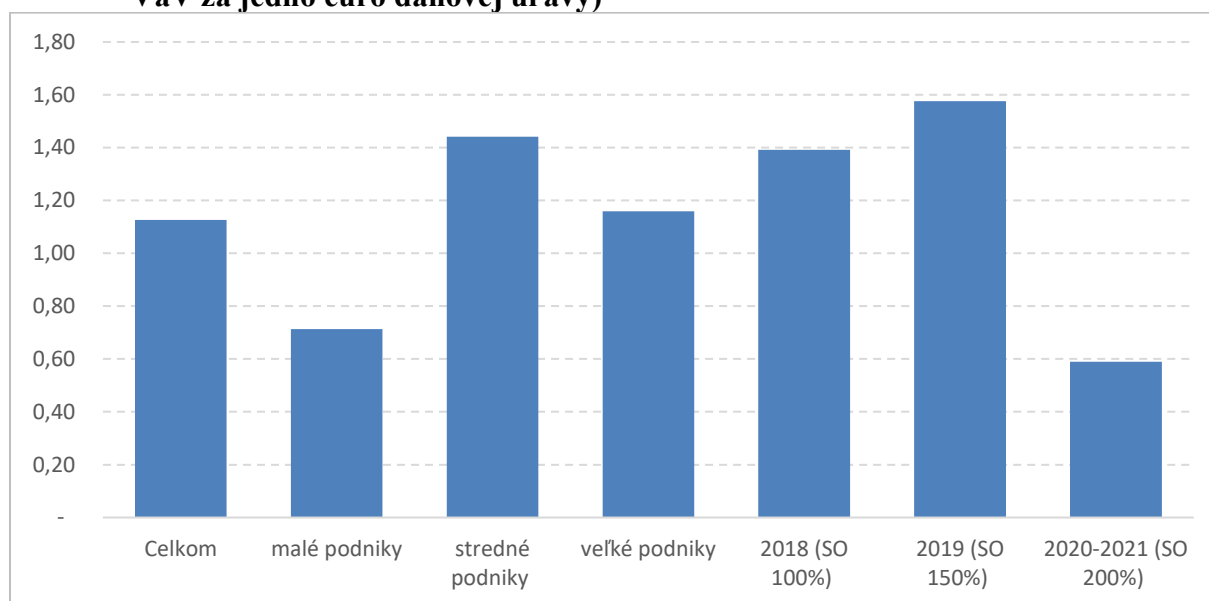
³⁹ Konkrétne § 30c zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších právnych predpisov. Zdroj: Slovlex.sk

⁴⁰ Zdroj: [Superodpočet výdavkov na výskum a vývoj – čo musíte vedieť | Podnikajte.sk](#)

⁴¹ K superodpočtu bol vydaný i metodický pokyn. Viac informácií dostupných na: [SUPERODPOČET výdavkov \(nákladov\) na výskum a vývoj \(R&D\) \(superodpocet.sk\)](#)

⁴² NBS. Štrukturálne výzvy 2023. ISSN 2729-8825 (elektronická verzia). Pozn.: Prezentované výsledky o efektívnosti superodpočtu výdavkov na vedu a výskum sú v predmetnej publikácii v zmysle metodickej poznámky predbežným výstupom spoločného projektu Národnej banky Slovenska, Výskumnej a inovačnej authority na Úrade vlády SR a Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Graf 13: Efektívnosť superodpočtu z DPPO pre podnikový VaV (dodatočné výdavky na VaV za jedno euro daňovej úľavy)

Zdroj: NBS. 2023. Štrukturálne výzvy 2023, s. 59

V kontexte Akčného plánu Národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií 2030 je jedným z plánovaných opatrení *Reformovanie superodpočtu na výskum a vývoj*. Podľa tohto opatrenia je jedným z jeho hlavných cieľov rozšíriť okruh a počet prijímateľov daňovej podpory najmä o malé a stredné podniky čo v konečnom dôsledku má zvýšiť celkové výdavky na výskum a vývoj, ako aj inovačné výdavky mimo výskumu a vývoja. Podľa *Akčného plánu Národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií 2030* toto má okrem iného aj zvýšiť právnu istotu cez presnejšie legislatívne vymedzenie uznateľných nákladov superodpočtu. Okrem toho by malo byť umožnené čerpať superodpočet aj pre firmy v strate ako daňový kredit.

Postoje MSP k podmienkam podnikania

Vzhľadom k tomu, že rámcové podmienky na podnikanie MSP sú v širšom zmysle slova chápané ako súčasť inovačnej politiky, sumarizujeme z dostupných publikácií najdôležitejšie postoje MSP k rámcovým podmienkam podnikania. Tieto postoje dopĺňajú celkový obraz o potrebách malých a stredných podnikov v kontexte tvorby podporného prostredia vhodného i pre tvorbu inovácií a investícií do inovačných aktivít. Rovnako aj z pohľadu lepšieho využitia potenciálu (inovačného) MSP.

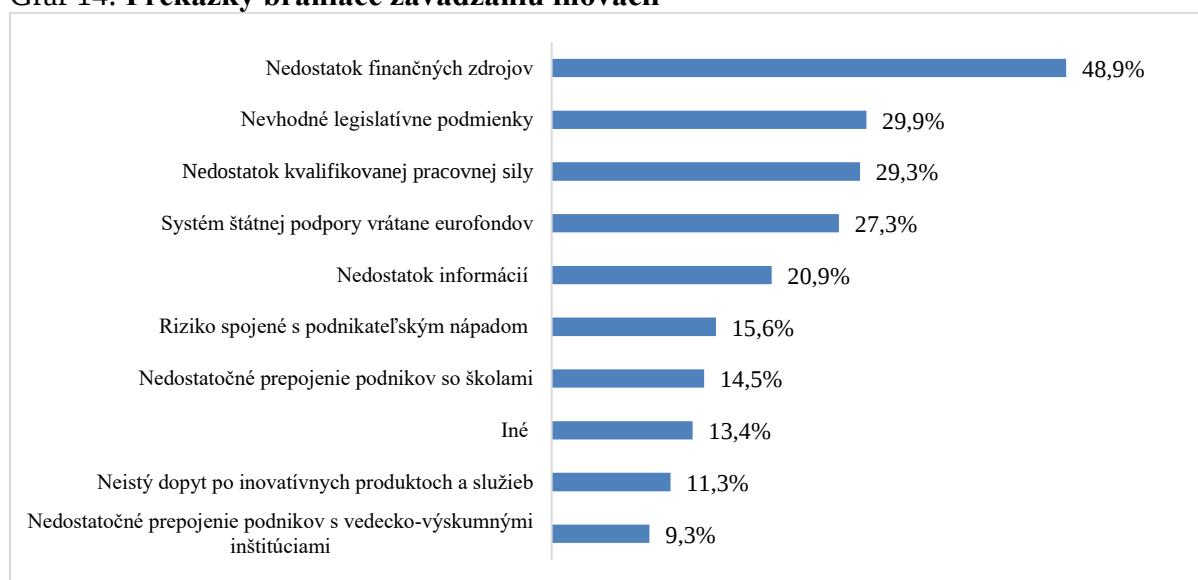
V rámci prieskumu publikovaného v roku 2023, ktorý realizovala Slovak Business Agency⁴³ vyplýva, že medzi malými a strednými podnikmi vládne skôr nespokojnosť (51,1 %) ako spokojnosť (48,9 %) s podmienkami pre podnikanie. Pri pohľade na podrobnejšiu štruktúru odpovedí, existujú diferenciácie vnímania v rámci nespokojnosti. Spomedzi škálovanej stupnice, maximálne nespokojné MSP sú z hľadiska odvetvovej štruktúry z odvetvia pôdohospodárstva, dopravy, informácie a ostatných služieb a priemyslu. Taktiež existujú rozdiely aj z pohľadu kraja sídla oslovených MSP. Medzi najvýznamnejšie vnímané prekážky v oblasti fungovania a ďalšieho rastu podnikania zaradili takmer všetky oslovené subjekty

⁴³ Prieskum bol realizovaný na vzorke 1000 MSP. Viac informácií ku charakteristike skúmanej vzorky, ako aj záverom prieskumu dostupných online: https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2023/12/Sprava_z_prieskumu_Kvalita-PP_2023.pdf

daňovo-odvodové zaťaženie. Ale medzi ďalšie najvýznamnejšie prekážky⁴⁴ označili i nestabilitu a nejednoznačnosť zákonov a právnych predpisov (89,2 %), dostupnosť a kvalitu pracovnej sily (75,5 %), vymožitelnosť práva súdnou cestou (70,2 %) a kvalitu a dostupnosť infraštruktúry (53,7 %). Ďalej oblasť regulácie pracovno-právnych vzťahov sa ukazuje byť z pohľadu respondentov z veľkostnej kategórie MSP vnímaná ako prekážka. V otázkach povinnosti podnikateľov spojených s vyplňaním častých, rozsiahlych a neprehľadných podaní patria medzi najproblematickejšie (tretie v poradí) inštitúcie, ktoré poskytujú dotácie, resp. inštitúcie rozhodujúce o eurofondoch. Z pohľadu ľudských zdrojov, MSP sa najčastejšie stretávajú pri obsadzovaní pracovných miest s nedostatočnou odbornosťou uchádzačov (dlhodobý trend).

Podobné závery v zmysle identifikovaných prekážok vychádzajú i špecificky k procesu zavádzania inovácií MSP⁴⁵. Najmä ide o vplyv vonkajších faktorov. Spomedzi identifikovaných štyroch najvýznamnejších prekážok, tri z nich patria medzi vonkajšie (legislatívne podmienky, nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily a systém štátnej podpory vrátane eurofondov). Taktiež sú podobné závery i z pohľadu ľudských zdrojov v kontexte nedostatku odborníkov a nízkej kvalifikácie.

Graf 14: Prekážky brániace zavádzaniu inovácií

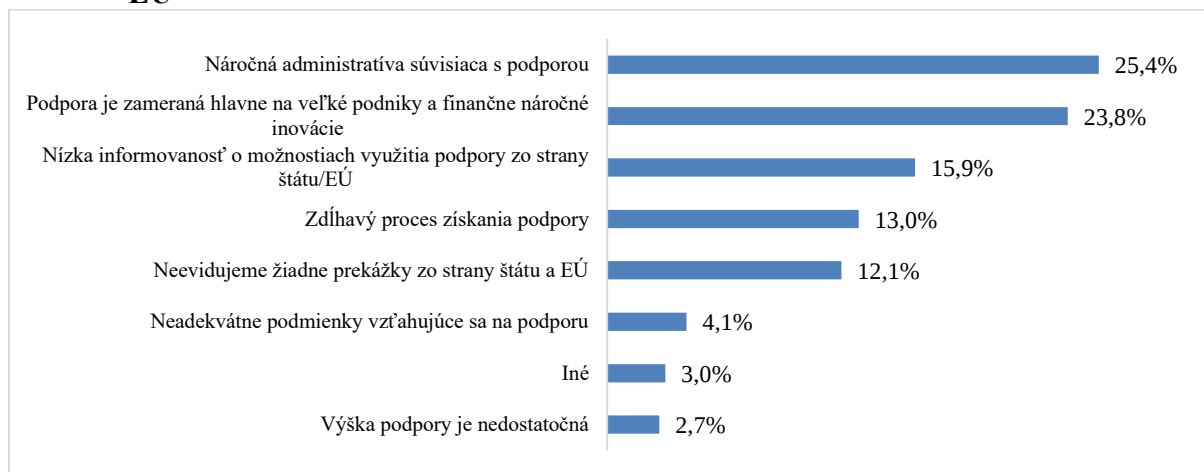

Zdroj: SBA. 2022. Regionálny inovačný potenciál MSP. Správa z prieskumu, s. 41

Čo však v zmysle predmetného prieskumu zameraného na inovačné aktivity vnímajú malé a stredné podniky citlivejšie okrem vysokej administratívnej náročnosti súvisiacej s podporou je, že podľa nich verejná podpora nie je prispôbená potrebám MSP. Medzi ďalšie identifikované prekážky patrí nízka informovanosť o možnostiach využitia podpory zo strany štátu/EÚ a na druhej strane i zdĺhavý proces získania podpory.

⁴⁴ V prieskume boli v rámci najvýznamnejších prekážok identifikované aj iné prekážky. Avšak pri interpretácii sa zameriavame na tie, ktoré majú najvýznamnejší vplyv na inovácie.

⁴⁵ SBA. 2022. Regionálny inovačný potenciál MSP. Správa z prieskumu. Dostupné online na: https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2023/02/Region%C3%A1lny-inova%C4%8Dn%C3%BD-potenci%C3%A1l-MSP_2022_final.pdf

Graf 15: Prekážky pri zavádzaní inovačných aktivít v podniku v oblasti podpory štátu a EÚ

Zdroj: SBA. 2022. Regionálny inovačný potenciál MSP. Správa z prieskumu, s. 47

2 Regulačné povinnosti v oblasti inovácií vo vybraných sektoroch hospodárstva

Regulačné povinnosti v oblasti inovácií tvoria zložitý a dynamický systém, ktorý sa vyvíja v súlade s technologickým pokrokom a spoločenskými potrebami. Tieto regulačné povinnosti sa zameriavajú napríklad zabezpečenie bezpečného využívania nových technológií, ochranu duševného vlastníctva alebo stimuláciu výskumu a vývoja.

Zákonné predpisy a normy stanovené štátom by mali prioritne stimulovať inovačnú aktivitu, ale v niektorých prípadoch práve niektoré normy brzdia alebo obmedzujú inovačné aktivity v podnikoch. Normy môžu stimulovať inovačné aktivity napr. pre environmentálne technológie.

Na druhej strane môžu v niektorých prípadoch zákonné predpisy a normy tlmiť technologický rozvoj tým, že smerujú k využitiu špecifickej technológií. Medzi vnímané prekážky patrí aj náročnosť administratívneho procesu, ktorá je vyžadovaná, čo môže brzdiť inovačné projekty. Napríklad v roku 2019 bola v rámci dostupných odborných článkov identifikovaná ako vnímaná bariéra MSP inovačná politika⁴⁶, ktorú malé a stredné podniky do významnej miery označovali ako za nepodporujúcu. Na úrovni SR nie sú určené dlhodobé strategické ciele, ktoré by určovali politiky a investície v oblasti výskumu a vývoja a inovácií.⁴⁷ V zásade prekážkou v tejto oblasti možno označiť časté zmeny priorit, roztrieštenosť kompetencií a pravidiel alebo prístupov.

V oblasti výskumu a inovácií existuje aktuálne Národná stratégia výskumu vývoja inovácií⁴⁸, ktorý je strešným dokumentom, ktorý určuje zámery, ciele a priority SR, ako aj princípy dobrého riadenia a efektívnosti v oblasti výskumu, vývoja a inovácií. Súčasťou tejto stratégie je aj akčný plán⁴⁹, ktorý obsahuje 91 konkrétnych opatrení. Na napĺňanie cieľov stratégie dohliada Rada vlády pre vedu, techniku a inovácie. Z 91 konkrétnych opatrení vyberáme najdôležitejšie z nich.

Vzhľadom na identifikovanú roztrieštenosť kompetencií, ako aj celkovo podpory MSP patria medzi opatrenia najmä revízia výdavkov, kompetencií a personálnych kapacít na VVaI, ako aj vypracovanie plánu konsolidácie kompetencií ministerstiev, existujúcich agentúr a inštitúcií zodpovedných za tvorbu politik a podporu VVaI za najvýznamnejšie. Tieto opatrenia podľa termínu plnenia by mali už prebiehať (Q3/Q4 2023). Napríklad 4. októbra 2023 vláda vzala na vedomie informáciu o Revízií výdavkov, kompetencií a personálnych kapacít vo výskume, vývoji a inováciách, čo je zásadný krok implementácie Akčného plánu Národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií 2030 a celej reformy riadenia politiky výskumu, vývoja a inovácií, ktorá je nevyhnutná pre účely zvýšenia inovačnej výkonnosti ekonomiky Slovenska.⁵⁰

⁴⁶ Hvolkova L. a kol. 2019: BARRIERS HINDERING INNOVATIONS IN SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES. *Journal of Competitiveness*, 11(2), 51–67. <https://doi.org/10.7441/joc.2019.02.04>

⁴⁷ Vízia a ciele politiky VVaI na Slovensku sú aktuálne súčasťou Stratégie RIS3 na roky 2021–2027, ktorá však nepokrýva všetky aspekty VVaI.

⁴⁸ Národná stratégia výskumu, vývoja a inovácií 2030. Dostupné online: [SLOVENSKO, KTORÉ SI VERÍ \(gov.sk\)](https://www.gov.sk/SLOVENSKO,KTORÉ_SI_VERÍ)

⁴⁹ Akčný plán národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií 2030. Dostupné online: [Priloha 1 Akcny plan final.pdf \(gov.sk\)](https://www.gov.sk/Priloha_1_Akcny_plan_final.pdf)

⁵⁰ Zdroj: VAIA. Aktuality. Dostupné online: [Vláda vzala na vedomie Revíziu výdavkov, kompetencií a personálnych kapacít vo výskume, vývoji a inováciách – Výskumná a inovačná autorita \(gov.sk\)](https://www.gov.sk/Vlada_vzala_na_vedomie_Reviziu_vydavkov_kompetencií_a_personálnych_kapacít_vo_výskume_vývoji_a_inováciách_Výskumná_a_inovačná_autorita)

Za pozitívne možno vnímať i plánované vypracovanie zákona o výskume, vývoji a inováciách, ktorý je naplánovaný na tretí kvartál roka 2024. Medzi ďalšie z plánovaných zavádzaných opatrení uvádzame aj iné z nich:

- zníženie administratívnej náročnosti procesu pre potreby finančnej kontroly, auditu a verejného obstarávania,
- revidovanie procesu udeľovania osvedčení o spôsobilosti vykonávať výskum a vývoja,
- preformulovanie legislatívneho znenia viazanosti predpisov o štátnej pomoci na prostriedky podpory výskumu a vývoja pre podnikateľov a záujmové združenia právnických osôb,
- reformovanie superodpočtu na výskum a vývoj,
- nastavenie jednoduchších pravidiel duševného vlastníctva, zmluvného výskumu a nakladania so ziskom na strane verejných výskumno-vývojových organizácií a výskumníkov,
- navýšenie výdavkov na výskum a vývoj zo štátneho rozpočtu,
- zmapovanie a vyhodnotenie podpory poskytovanej MSP na netechnologické inovácie,
- podporovanie súboru nástrojov na financovanie inovačných projektov a iniciatív v MSP,
- vytvorenie grantových schém na výskum a vývoj pre slovenské firmy,
- navýšenie objemu rizikového kapitálu v ekonomike cez finančné nástroje Slovenského investičného holdingu (SIH) a podporu anjelských investorov,
- posilnenie expertízy na inovatívne verejné obstarávanie,
- posilnenie kapacít riadenia celoživotného vzdelávania,
- vytvorenie záväzných princípov a štandardov budovania výskumnej a inovačnej infraštruktúry.

Základný legislatívny rámec podpory VVaI je v podmienkach SR aktuálne upravený kľúčovými právnymi predpismi, a to:

- zákonom č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov,
- zákonom č. 172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov,
- zákonom č. 185/2009 Z. z. o stimuloch pre výskum a vývoj a o doplnení zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov a podobne.

Vo vzťahu k inováciám právna úprava absentuje.⁵¹ Za zásadnú výzvu systému VVaI v SR je považovaná harmonizácia politiky a systému riadenia VVaI.

V nasledujúcej časti analyzujeme identifikované oblasti regulácie, ktoré vplývajú na inovačnú aktivitu malých a stredných podnikov.

Technická norma

Medzi možné identifikované regulačné bariéry možno zaradiť aj oblasť technických noriem. Bariérou v tomto ponímaní sa javí byť zdĺhavý proces prijatia napr. pôvodných

⁵¹ Zdroj: <https://vaia.gov.sk/wp-content/uploads/2022/12/Strategia-vyskumu-a-inovacii-pre-inteligentnu-specializaciju.pdf>

slovenských technických noriem a taktiež môže byť bariérou **zastaranosť niektorých pôvodných národných (slovenských) technických noriem**. Technická norma je v zmysle Úradu pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo Slovenskej republiky (ďalej len ako „ÚNMS SR“) definovaná ako podrobný dokument, ktorý určuje požiadavky na kvalitu a bezpečnosť, dôležité parametre či vlastnosti materiálu, výrobku, súčasti alebo pracovného postupu. Technické normy sa uplatňujú v rôznych oblastiach (napr. stavebníctvo, automobilový priemysel, zdravotníctvo, IT, ochrana životného prostredia).⁵² Treba však spomenúť, že podľa § 3 ods. 11 zákona o technickej normalizácii *„dodržiavanie slovenskej technickej normy alebo technickej normalizačnej informácie je dobrovoľné.“* Použitie slovenských technických noriem (STN) je povinné iba v prípadoch:

- rozhodnutia orgánu štátnej správy dodržať konkrétnu STN uvedenú priamo v texte všeobecne záväzného právneho predpisu
- odkazu na technické normy v zmluve medzi účastníkmi obchodného vzťahu
- odkazu na technické normy v zmluve v rámci pracovnoprávných vzťahov.

Pre doplnenie problematiky, uvádzame členenia technických noriem podľa druhu:

- **Pôvodné slovenské technické normy (STN)**. Ich tvorba prebieha na národnej úrovni obvykle v rámci národných technických komisií, pracovných skupín alebo projektových komisií.
- **Európske normy (EN)**. Tie sa prijímajú do sústavy slovenských technických noriem najneskôr do 6 mesiacov od ich sprístupnenia európskymi normalizačnými orgánmi (CEN a CENELEC). Časť z týchto európskych noriem je prijímaná do sústavy slovenských noriem prekladom do štátneho jazyka. SR má povinnosť prijať všetky európske normy do sústavy STN a zrušiť pôvodné slovenské technické normy, ktoré sú s nimi v rozpore.
- **Harmonizované normy**. Sú európske normy, ktoré sa stávajú harmonizované vtedy, keď ich európske normalizačné organizácie oficiálne predložia EK a tá ich vyhlási v úradnom vestníku EÚ. Harmonizovanou sa stáva STN vtedy, ak úplne preberá harmonizovanú európsku normu, ktorá tvorí predpoklad zhody s technickými požiadavkami príslušnej európskej legislatívy.
- **Medzinárodné normy (ISO, IEC)**. Sú prijímané do sústavy STN na základe podnetov odbornej verejnosti, resp. odborových združení, podnikateľských subjektov alebo orgánov štátnej správy. SR nemá povinnosť prijať všetky vydané medzinárodné normy do svojej sústavy.

Činnosť technickej normalizácie sa vykonáva v súlade so zákonom č. 60/2018 Z. z. o technickej normalizácii (ďalej len ako „zákon o technickej normalizácii“). Len pre doplnenie informácie, tento zákon bol v nedávnej dobe novelizovaný zákonom č. 297/2023 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť od 1. septembra 2023. Dôvodom novelizácie bola úprava základných pojmov a ďalšie zmeny, ktorých potreba vykonania vyplynula z aplikačnej praxe a bol predložený bez vplyvu na podnikateľské prostredie.

Ak neexistuje žiadna európska technická norma, tak môže dôjsť k vytvoreniu a zavedeniu pôvodnej slovenskej normy do sústavy STN. Tento proces však môže byť do značnej miery zdĺhavý a komplikovaný z viacerých dôvodov. V prípade neexistencie žiadnej európskej technickej normy, môže dôjsť v rámci vytvorenia a zavedenia pôvodne slovenskej normy do sústavy STN prakticky len dvoma spôsobmi. A to buď prijatím a prispôbením už existujúcej

⁵² ÚNMS SR. Dostupné online: [O technickej normalizácii | ÚNMS SR \(gov.sk\)](https://www.unms.gov.sk/)

inej národnej technickej normy, resp. iného referenčného dokumentu (napr. z Českej republiky) alebo vytvorením pôvodnej národnej slovenskej normy. V každom prípade **oba spôsoby sú časovo náročné a nemusia zohľadňovať aktuálny technický pokrok** (inovácie). **Na tvorbe pôvodnej slovenskej technickej normy**, pripomienkovaní a ďalších činnostiach, ktoré súvisia s technickou normalizáciou sa podieľa v zmysle § 6 zákona o technickej normalizácii technická komisia (TK) a projektová komisia (PK). V rámci procesu tvorby slovenskej technickej normy (v zmysle § 7 zákona o technickej normalizácii), slovenský národný normalizačný orgán spolupracuje s technickou komisiou a zainteresovanou stranou, vrátane malých a stredných podnikov, orgánom verejnej moci a s právnickou alebo fyzickou osobou, ktorá je na základe zmluvy so slovenským národným normalizačným orgánom zodpovedá za spracovanie normalizačnej úlohy. Postupujú podľa postupu pravidiel európskej normalizačnej organizácie, pravidiel medzinárodného normalizačného orgánu a metodického postupu národného normalizačného orgánu zverejneného na webovom sídle slovenského národného normalizačného orgánu.

Tvorba slovenskej technickej normy pozostáva v zmysle § 8 zákona o technickej normalizácii zo zostavenia mesačného zoznamu normalizačných úloh (plán technickej normalizácie), zo samotného spracovania návrhu slovenskej technickej normy a z prijatia a oznámenia slovenskej technickej normy.⁵³ V pláne technickej normalizácii okrem iného slovenský národný normalizačný orgán uvedie zámer na spracovanie pôvodnej slovenskej technickej normy, o ktorých spracovaní a prijatí do sústavy slovenských technických noriem rozhodol. Následne slovenský národný normalizačný orgán vyberie spracovateľa, ktorý spracuje návrh pôvodnej slovenskej technickej normy. Ten následne predloží na pripomienkovanie členom komisie na to vytvorenej alebo členom pracovnej skupiny na to vytvorenej. Podľa pripomienok technickej komisie alebo pracovnej skupiny sa upraví návrh pôvodnej slovenskej technickej normy a následne sa predloží návrh na verejné prerokovanie verejnosti v zákonne stanovenej lehote prostredníctvom uverejnenia oznámenia na svojom webovom sídle. Spracovateľ alebo slovenský národný normalizačný orgán upraví návrh pôvodnej slovenskej technickej normy podľa uplatnených pripomienok z verejného prerokovania. Slovenský národný normalizačný orgán po spracovaní návrhu prijme slovenskú technickú normu do sústavy slovenských technických noriem. Úrad oznámi jej prijatie vo vestníku alebo v odôvodnených prípadoch bezodkladne na svojom webovom sídle. Slovenská technická norma nadobúda platnosť (v zmysle § 10 ods. 3 zákona o technickej normalizácii) dňom jej oznámenia na webovom sídle slovenského národného normalizačného orgánu.

Tvorba a zrušenie pôvodných slovenských technických noriem sa zabezpečuje v zmysle zákona o technickej normalizácii podľa **metodického postupu vydaného Úradom pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo Slovenskej republiky**, ktorý je zverejnený na webovom sídle príslušného úradu. V zmysle tohto metodického postupu je bližšie špecifikovaná prípravná etapa, hlavná etapa, etapa prijatia a oznámenia o prijatí normalizačného dokumentu.⁵⁴

V rámci **prípravnej etapy** je dôležitý podnet. **Podnet** na vypracovanie normalizačného dokumentu môže adresovať navrhovateľ, ktorý nie je členom technickej komisie, ale môže vyplývať aj z uznesenia technickej komisie, napríklad po pravidelnej previerke normalizačných dokumentov. Môže ho iniciovať ÚNMS SR alebo člen technickej komisie. V prípade ak ide o podnet zo strany navrhovateľa podľa návrhového listu v zmysle predpísanej formy (ak existuje technická komisia), tajomník technickej komisie predloží návrh členom technickej

⁵³ Pozn.: v dokumente sa nevenujeme technickej informácii.

⁵⁴ Pozn.: v zmysle zamýšľaných zámerov a cieľov predkladaného analytického výstupu sa v dokumente zaoberáme len vybraným časťami.

komisie na vyjadrenie. V metodickom postupe sa len formou odporúčania uvádza, že „sa odporúča maximálna lehota na vyjadrenie do 14 kalendárnych dní od preloženia“. V prípade neschváleného návrhového listu, ktoré je zdôvodnené, tajomník technickej komisie písomne informuje navrhovateľa a navrhnutého spracovateľa a riešiteľa o zamietnutí podnetu. V súlade s § 5 ods. 1 písm. j zákona o technickej normalizácii („Rada pre technickú normalizáciu schvaľuje štatút rady a rokovací poriadok rady) zašle tajomník Rady pre technickú normalizáciu informáciu o požiadavke na vypracovanie normalizačného dokumentu jej členom na vyjadrenie. V metodickom postupe sa uvádza, že sa „spravidla informácie zasielajú v zoznamoch najmenej raz ročne“. Tajomník konzultuje s členmi TK, do pôsobnosti ktorej spadá predmet vypracovávaného normalizačného dokumentu, potrebu zriadenia pracovnej skupiny, ktorá je aktívna počas pripomienkovaného konania normalizačného dokumentu a výsledky svojej práce postupuje TK. Pracovná skupina ukončuje svoju činnosť dňom oznámenia prijatia normalizačného dokumentu do sústavy STN.

V rámci **hlavnej etapy** riešiteľ vypracuje prvý návrh normalizačného dokumentu. Časové obdobie na vypracovanie prvého návrhu normalizačného dokumentu závisí od skutočností, či existuje príbuzný referenčný dokument, od stupňa rozpracovanosti požiadaviek alebo postupu (napr. v rozborovej štúdií), ktoré sú predmetom pripravovaného normalizačného dokumentu. V metodickom postupe sa uvádza, že „spravidla nemá trvať viac ako 9 mesiacov“. Riešiteľ predloží na ÚNMS SR spravidla elektronickou poštou prvý návrh normalizačného dokumentu spolu s dôvodovou správou. V prípade návrhu na zmenu iného normalizačného dokumentu, spracovateľ musí spolu spracovávaným návrhom normalizovaného dokumentu poskytnúť vypracovaný návrh zmeny platného normalizovaného dokumentu. Následne ÚNMS SR posúdi prvý návrh normalizačného dokumentu z hľadiska dodržania metodického postupu. Ďalej ÚNMS zabezpečí prerokovanie prvého návrhu normalizačného dokumentu spolu s dôvodovou správou riešiteľa určí tajomník podľa rozsahu návrhu normalizačného dokumentu, pričom táto lehota podľa metodického postupu „nemôže byť dlhšia ako tri týždne“. Návrh normalizačného dokumentu schválený v pracovnej skupine následne predkladá tajomník TK na schválenie príslušnej TK. Samotné schválenie návrhu normalizačného dokumentu TK alebo PK pred jeho verejným prerokovaním znamená:

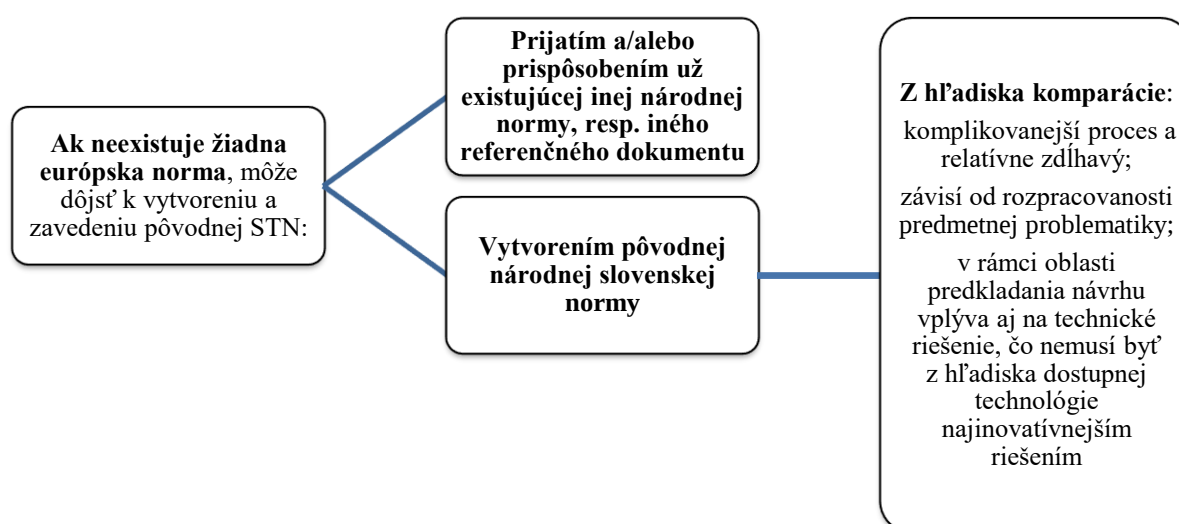
- Vyhodnotenie pripomienok riešiteľom po prerokovaní a zapracovanie akceptovaných pripomienok
- Zaslanie návrhu TK alebo PK so zapracovanými prijatými pripomienkami, s formulárom vyhodnotených pripomienok
- Dosiahnutie konsenzu o predložení návrhu na verejné prerokovanie po zapracovaní pripomienok riešiteľom, resp. hlasovanie a prijatie uznesenia. **Pokiaľ sa nedosiahne konsenzus, návrh nemôže byť postúpený na verejné prerokovanie. Riešením je spracovanie nového návrhu normalizačného dokumentu a jeho opätovné predloženie TK alebo PK.**

Návrh normalizačného dokumentu schváleného v TK alebo PK predkladá ÚNMS SR na verejné prerokovanie do 15 pracovných dní od doručenia návrhu normalizačného dokumentu určeného na verejné prerokovanie. Na webovom sídle ÚNMS SR sa zverejní oznámenie o verejnom prerokovaní. Termín na zasielanie pripomienok počas verejného prerokovania sa určuje podľa metodického postupu individuálne podľa rozsahu normalizačného dokumentu, pričom odporúčaná minimálna lehota na zaslanie pripomienok je v zmysle metodického postupu 14 kalendárnych dní. Najneskorší termín na zaslanie pripomienok je termín ukončenia verejného prerokovania dohodnutý v zmluve o spolupráci. Zainteresovaná strana si nemôže v rámci etapy verejného prerokovania uplatniť rovnakú pripomienku akú už uplatnila v rámci etapy pracovného orgánu. Ak sa návrh normalizačného dokumentu zasiela inému národnému

normalizačnému orgánu (NNO), CEN/CENELEC alebo EK na vyžiadanie po notifikácii úlohy, návrh normalizačného dokumentu zasiela ÚNMS SR. Na všetky prípadné pripomienky iných NNO je potrebné reagovať do 3 mesiacov. Ak pripomienky poukazujú negatívny vplyv navrhovaného normalizačného dokumentu na vnútorný trh EÚ, je potrebné návrh konzultovať s CEN/CENELEC a EK. Poslednou etapou je záverečná etapa a odovzdanie konečného návrhu. T. j. po ukončení verejného prerokovania riešiteľ návrh normalizačného dokumentu spolu s vyhodnotením pripomienok znova zašle tajomníkovi, ktorí ho postúpi do TK alebo PK a všetkým účastníkom pripomienkového konania na vyjadrenie. V prípade potreby tajomník zvolá stretnutie na ďalšie prerokovanie návrhu normalizačného dokumentu. V prípade ak pretrváva rozpor, konečné rozhodnutie o rozpore prijme riaditeľ OTN. V rámci etapy prijatia a oznámenia o prijatí normalizačného dokumentu ÚNMS SR zabezpečí prijatie konečného návrhu normalizačného dokumentu v schvaľovacom konaní a následne zabezpečí oznámenie o prijatí normalizačného dokumentu. O forme prijatia normalizačného dokumentu podľa návrhu riešiteľa rozhodne riaditeľ OTN.

Zhrnutie: Vyššie uvedený proces tvorby pôvodných slovenských technických noriem poukazuje na komplikovaný a relatívne zdĺhavý proces, ktorý prioritne závisí od rozpracovanosti predmetnej problematiky. Najkomplikovanejší z hľadiska času a riešenia je práve proces, ak neexistuje žiadna európska, prípadne iná národná technická norma, ktorá by mohla byť v krajine implementovaná (s menšími alebo väčšími úpravami v kontexte prispôsobenia sa národným požiadavkám). Ďalším dôležitým bodom v rámci návrhu pôvodnej slovenskej technickej normy, kde môžu vzniknúť bariéry je oblasť podnetu, bez ktorého sa nezačne proces tvorby. Z tohto pohľadu **proces návrhu novej pôvodnej slovenskej technickej normy**, prípadne návrhu na zmenu pôvodnej slovenskej technickej normy **sa nezaobíde bez aktívneho prístupu** či už navrhovateľa alebo členov TK ÚNMS SR, ktorí môžu podnety predkladať. Oblasť podnetov a predkladania návrhu vplýva zároveň aj na technické riešenie, čo nemusí byť z hľadiska dostupnej technológie najinovatívnejším riešením. Všeobecnou prekážkou sa javia byť i stanovené lehoty, ktoré majú skôr odporúčací charakter, čo v praxi môže v extrémnom prípade znamenať, že takáto norma nemusí ani vzniknúť.

Obrázok 4: **Proces tvorby technickej normy v prípade ak neexistuje žiadna európska technická norma**

Práva duševného vlastníctva

Práva duševného vlastníctva sú dôležitými podnikateľskými aktívami, ktoré prispievajú k zabezpečeniu toho, aby sa podnecovali investície do výskumu a nových tvorivých ideí a činností. Prenos inovácií do praktického použitia ide ruka v ruke s ochranou duševného vlastníctva. Inovačný potenciál a jeho dosiahnutie úzko súvisí s ochranou práv duševného vlastníctva. Na rozdiel od MSP, veľké podniky majú pre ochranu duševného vlastníctva, ktoré vznikajú na ich pracoviskách, zabehnuté systémy. Naopak malé a stredné podniky musia častokrát do tohto procesu vynaložiť značné finančné prostriedky a značné úsilie. V prípade, že dôjde k predčasnému zverejneniu objavu, napríklad aj formou publikácie na nejakej konferencii, predstavením na veľtrhu a podobne, stráca tým inovátor konkurenčnú výhodu a kontrolu nad využitím takéhoto objavu. Z tohto dôvodu je nutné, aby inovátor v okamihu výskumu pozeral na možné výstupy kvalifikovane. Kvalifikované zverejnenie po získaní práv ochrany umožňuje (aj napriek administratívnej a časovej náročnosti) získať výhodu na trhu. Poznatok sa vďaka právnej ochrane stáva majetkovou hodnotou. Nedostatok vedomostí o ochrane práv duševného vlastníctva najmä v začiatkových štádiách podnikania môže vo svojej podstate ohroziť rozvoj podniku smerom do budúcnosti.

Štúdia EIPO (European Union Intellectual Property Office) z roku 2019⁵⁵ preukázala, že MSP, ktoré majú aspoň jedno právo duševného vlastníctva, majú o 21 % vyššiu pravdepodobnosť, že zažijú obdobie rastu. Rozdiel v úspechu často pramení z investícií do inovácií a duševného vlastníctva. Práva duševného vlastníctva ako sú patenty, ochranné známky a priemyselné vzory môžu byť nápomocné pre inovatívne MSP na zabezpečenie návratnosti investícií. Malé a stredné podniky môžu využiť práva duševného vlastníctva na dosiahnutie vyššej marže, môžu licencovať technológiu, uzatvárať dohody o spolupráci a prilákať investorov. Prostredníctvom práv duševného vlastníctva môžu tiež rozširovať svoje podnikateľské aktivity na zahraničných trhoch a konkurovať etablovaným podnikom na týchto trhoch. Ochrana, ktorú práva duševného vlastníctva poskytujú pre inovatívne MSP, je v prvom rade potrebná na zabezpečenie výhradného využívania inovatívnych nápadov na trhu, čo umožňuje malým a stredným podnikom generovať dostatočnú návratnosť rizikových investícií. Medzi hlavné motívy európskych patentových prihlasovateľov (MSP) patrí najmä komerčné využitie a zabránenie napodobňovaniu. Taktiež umožňujú vytvárať ďalší rozsah výhod ako je napríklad spolupráca a licenčné dohody, ktoré uľahčujú technologický transfer. Tieto výhody sú obzvlášť významné pre inovatívne MSP z pohľadu prostriedku kompenzácie v dôsledku ich obmedzených zdrojov.

Úloha práv duševného vlastníctva dokonca môže fungovať lepšie pri využívaní podnikateľských príležitostí na nových trhoch, kde je dopyt menej predvídateľný. Patenty sa zvyčajne používajú na ochranu výsledkov výskumných a vývojových aktivít. Zohrávajú rozhodujúcu úlohu napríklad v regulovaných sektoroch s dlhými produktovými cyklami (ako napr. vo farmaceutickom priemysle). Ochranné známky (obchodné značky) a dizajny (priemyselné vzory) chránia investície v rámci kvality produktov, služieb alebo reklamy. Sú používané v širšom spektre priemyselných odvetví.

Z pohľadu nízkej výkonnosti slovenských podnikov a akademickej sféry v oblasti ochrany práv duševného vlastníctva bola identifikovaná problematika vymožitelnosti práv duševného vlastníctva, ale aj finančná náročnosť služieb patentových zástupcov.⁵⁶

⁵⁵ EUIPO.2019. High-growth firms and intellectual property rights. Dostupné online: https://link.epo.org/web/high_growth_firms_study_en.pdf

⁵⁶ MIRRI. Súhrnná správa z procesu EDP k stratégii SK RIS3 2021+. Dostupné online: <https://vaia.gov.sk/wp-content/uploads/2023/02/Suhrnna-sprava-z-procesu-EDP.pdf>

V tejto súvislosti je dôležité poznamenať, že vláda SR uznesením č. 295 schválila v roku 2023 Národnú stratégiu duševného vlastníctva. Národná stratégia duševného vlastníctva predstavuje ucelený strategický dokument pre rozvoj ochrany duševného vlastníctva na Slovensku. Mapuje a hodnotí stav ochrany duševného vlastníctva na Slovensku⁵⁷ a navrhuje možnosti ďalšieho postupu smerujúceho k posilneniu ochrany duševného vlastníctva na Slovensku.

Účinný systém ochrany práv duševného vlastníctva má zásadný vplyv na rast konkurencieschopnosti a taktiež má priamy vplyv na umiestnenie Slovenska v medzinárodných rebríčkoch, ktoré hodnotenia štruktúru a kvalitu podnikateľského prostredia. Ambíciou Národnej stratégie, ktorá má nadrezortný charakter, je nadviazať na kľúčové dokumenty v oblasti vedy, výskumu a inovácií (najmä na Národnú stratégiu výskumu, vývoja a inovácií). Medzi kľúčové oblasti patrí: kvalitnejšia a rýchlejšia ochrana duševného vlastníctva; podpora povedomia a využívania duševného vlastníctva; vymožitelnosť práv duševného vlastníctva a posilnenie komercializácie a zintenzívnenie medzinárodnej spolupráce.⁵⁸

Jednou z hlavných strategických oblastí Národnej stratégie v oblasti posilnenia ochrany duševného vlastníctva na Slovensku je práve vymožitelnosť práv duševného vlastníctva a posilnenie komercializácie.⁵⁹ Pre systém vymožitelnosti práv duševného vlastníctva je špecializácia súdov a sudcov. Napriek špecializácii sa v predmetnej stratégii uvádza, že ako jeden zo zdrojov slabej vymožitelnosti práva je možné vnímať obmedzené personálne a finančné kapacity súdov. Pri sporoch týkajúcich sa duševného vlastníctva sa tieto spory riešia v zahraničí prostredníctvom alternatívnych metód riešenia sporov (mediácia, rozhodcovské konanie alebo arbitráž). V podmienkach SR sa preferujú súdne konania. V tejto oblasti stratégia odporúča nastaviť celkové prostredie v oblasti duševného vlastníctva tak, aby subjekty začali využívať metódy používané v zahraničí s dôverou a následne dohodnuté dojednania aj zodpovedne rešpektovali. V tejto oblasti sa má zviditeľniť alternatívne riešenie sporov a mediácie v oblasti sporov duševného vlastníctva. Problematika vymožitelnosti práv duševného vlastníctva (v jej civilnoprávných, administratívno-právných a trestnoprávných aspektoch) je v rámci štátnej správy pokrytá viacerými rezortmi; spoločné fórum pre ich vzájomnú diskusiu predstavuje Medzirezortná komisia pre koordináciu spolupráce v oblasti boja proti falšovaniu a autorskému pirátstvu.⁶⁰ Pozornosť by mala byť podľa stratégie venovaná

⁵⁷ Na tvorbe štátnej politiky v oblasti ochrany duševného vlastníctva, jej uskutočňovaní, výkone štátnej správy a tvorbe právnej úpravy vo veciach, ktoré sú v ich pôsobnosti, sa podieľajú tieto orgány ústrednej štátnej správy: Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky ako ústredný orgán štátnej správy pre autorské právo a práva súvisiace s autorským právom; Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky ako ústredný orgán štátnej správy pre oblasť priemyselného vlastníctva; Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky patrí k dôležitým tvorcom politik v oblasti práva duševného vlastníctva, a to predovšetkým v oblasti vymožitelnosti práv; Ministerstvo financií Slovenskej republiky ako ústredný orgán štátnej správy pre oblasť colníctva, resp. finančná správa s kompetenciami v oblasti vymožitelnosti práv; Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky s kompetenciami v oblasti vymožitelnosti práv; Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky s kompetenciami v oblasti podpory rozvoja vedy, techniky a vzdelávania; Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky s čiastkovými kompetenciami v oblasti ochrany zemepisných označení a označení pôvodu a ako zriaďovateľ a nadriadený orgán Ústredného kontrolného a skúšobného ústavu poľnohospodárskeho v Bratislave. (Národná stratégia duševného vlastníctva, s. 7.

⁵⁸ Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky. Časť aktuality. Dostupné online: [Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 295 schválila Národnú stratégiu duševného vlastníctva](https://www.vlada.gov.sk/vlada-sr/uznesenia/295-schvalila-narodnu-strategiu-dusevnego-vlastnictva). | Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky ([gov.sk](https://ipo.gov.sk))

⁵⁹ Národná stratégia duševného vlastníctva. 2023. Dostupné online: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28129/2>

⁶⁰ Zriadenie komisie bolo schválené uznesením vlády SR č. 198 zo 16. marca 2011. V komisii je zastúpené MF SR, MK SR, MV SR, MS SR, Ministerstvo zdravotníctva SR, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Finančné riaditeľstvo SR, Generálna prokuratúra SR, Slovenská obchodná inšpekcia, Štátny pedagogický ústav a ÚPV SR.

aj problematike zhodnocovania práv duševného vlastníctva a kolateralizácie duševného vlastníctva, ktoré by malým a stredným podnikom a start-upom mohli značne pomôcť pri získavaní finančných zdrojov na ďalší výskum a vývoj, a tým neskôr zlepšiť ich postavenie na trhu.

*„V rámci spolupráce akademických a vedeckovýskumných inštitúcií a podnikateľského sektora dochádza k nakladaniu s majetkom akademických inštitúcií v podobe duševného vlastníctva. Pre komerčné využitie majetku v podobe duševného vlastníctva ho inštitúcia ako ocenený majetok zaraďuje do účtovníctva. Ďalšie nakladanie s ním ale nie je v príslušnej legislatíve ošetrované (verejné vedeckovýskumné inštitúcie) alebo je nakladanie s ním v rámci transferu technológií v príslušnej legislatíve priamo znemožnené (štátne vedeckovýskumné inštitúcie). Aktuálne legislatívne prostredie vyvoláva pri komercializácii duševného vlastníctva vo vlastníctve akademických a vedeckovýskumných inštitúcií neistotu alebo realizáciu komercializácie priamo znemožňuje. V rámci implementácie národného projektu Národná infraštruktúra pre podporu transferu technológií – NITT SK II bola v rokoch 2020 a 2021 v spolupráci s MF SR (gestor dotknutej legislatívy) vypracovaná legislatívna analýza a návrhy na novelizáciu príslušných legislatívnych predpisov. **Novelizácia identifikovaných legislatívnych predpisov** jednoznačne prispeje k posilneniu komercializácie a zefektívneniu transferu technológií.^{61,62}*

Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky je ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť priemyselného vlastníctva, ktorú vykonáva na základe zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov. Nižšie v tabuľke sú v prehľadnej podobe uvedené základné slovenské právne predpisy, ktoré sa týkajú alebo súvisia s ochranou priemyselného vlastníctva v Slovenskej republike.

⁶¹ V predmetnej oblasti už prebiehajú pracovné rokovania medzi MF SR a MŠVVaŠ SR.

⁶² Dostupné online: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28129/2>. Predložená Národná stratégia, s. 21.

Tabuľka 9: **Platné právne predpisy súvisiace s ochranou priemyselného vlastníctva v SR**

Patenty	Zákon č. 435/2001 Z. z. o patentoch, dodatkových ochranných osvedčeniach a o zmene a doplnení niektorých zákonov (patentový zákon) v znení neskorších predpisov
	Vyhláška Úradu priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky č. 223/2002 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 435/2001 Z. z. o patentoch, dodatkových ochranných osvedčeniach a o zmene a doplnení niektorých zákonov (patentový zákon) v znení neskorších predpisov
Ochranné známky	Zákon č. 506/2009 Z. z. o ochranných známkach v znení neskorších predpisov.
	Vyhláška Úradu priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky č. 567/2009 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 506/2009 Z. z. o ochranných známkach v znení neskorších predpisov.
Dizajny	Zákon č. 444/2002 Z. z. o dizajnoch v znení neskorších predpisov
	Vyhláška Úradu priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky č. 629/2002 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 444/2002 Z. z. o dizajnoch, v znení vyhlášky č. 333/2018 Z. z.
Úžitkové vzory	Zákon č. 517/2007 Z. z. o úžitkových vzoroch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
	Vyhláška Úradu priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky č. 1/2008 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 517/2007 Z. z. o úžitkových vzoroch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Označenia pôvodu výrobkov a zemepisné označenia výrobkov	Zákon č. 469/2003 Z. z. o označeniach pôvodu výrobkov a zemepisných označeniach výrobkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Topografie polovodičových výrobkov	Zákon č. 146/2000 Z. z. o ochrane topografií polovodičových výrobkov v znení zákona č. 84/2007 Z. z.
Ostatné právne predpisy z priemyselnoprávnej oblasti	Zákon č. 527/1990 Zb. o vynálezoch, priemyselných vzoroch a zlepšovacích návrhoch v znení neskorších predpisov
	Zákon č. 90/1993 Z. z. o opatreniach v oblasti priemyselného vlastníctva v znení neskorších predpisov
	Zákon č. 145/1995 o správnych poplatkoch
	Zákon č. 215/2001 Z. z. o ochrane genetických zdrojov rastlín pre výživu a poľnohospodárstvo v znení zákona č. 125/2016 Z. z.
	Zákon č. 344/2004 Z. z. o patentových zástupcoch, o zmene zákona č. 444/2002 Z. z. o dizajnoch a zákona č. 55/1997 Z. z. o ochranných známkach v znení zákona č. 577/2001 Z. z. a zákona č. 14/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov
	Vyhláška Úradu priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky č. 611/2004 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o priebehu odbornej skúšky, podrobnosti o priebehu skúšky spôsobilosti, spôsob určenia odmeny patentových zástupcov, podmienky na určenie náhrady hotových výdavkov a náhrady za stratu času
	Zákon č. 495/2008 Z. z. o poplatku za udržiavanie platnosti patentu, o poplatku za udržiavanie platnosti európskeho patentu s účinkami pre Slovenskú republiku a o poplatku za udržiavanie platnosti dodatkového ochranného osvedčenia na liečivá a výrobky na ochranu rastlín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
	Zákon č. 202/2009 Z. z. o právnej ochrane odrôd rastlín
	Zákon č. 486/2013 Z. z. o presadzovaní práv duševného vlastníctva colnými orgánmi v znení zákona č. 312/2020 Z. z.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov ÚPV

Medzi pozitívne zmeny v oblasti patentov patrí na Slovensku **zavedenie plnohodnotnej alternatívy predbežnej patentovej prihlášky od 1. septembra 2023**⁶³. Identifikovanou prekážkou udelenia patentu na vynález je sprístupnenie vynálezu verejnosti ešte pred podaním samotnej patentovej prihlášky. Z praxe sa táto situácia týka napr. vedcov z akademického prostredia, ktorí musia priebežne sprístupňovať výsledky svojej výskumnej činnosti, následkom čoho nie sú viaceré technicky hodnotné riešenia chránené patentom (pretože boli prístupné verejnosti). V zahraničí na predchádzanie podobnej situácie niektoré štáty umožňujú žiadateľom (prihlasovateľom) podať predbežnú patentovú prihlášku. Tá zakladá právo

⁶³ Zavedenie plnohodnotnej alternatívy predbežnej patentovej prihlášky na Slovensku. Zdroj: Časopis duševné vlastníctvo. ÚPV SR. Dostupné online: [časopis Duševné vlastníctvo 2/2023 \(gov.sk\)](https://casopis.duv.vlastnictvo.gov.sk)

prednosti vo vzťahu k predmetnému vynálezu. A to aj napriek tomu, že prihláška neobsahuje patentové nároky a iné predpísané náležitosti.

Treba spomenúť, že podanie predbežnej patentovej prihlášky samej o sebe nie je na Slovensku možné. Avšak na účely podania patentovej prihlášky nemusí obsahovať všetky predpísané náležitosti na Slovensku. S odvolaním sa na § 35 ods. 2 zákona č. 435/2001 Z. z. o patentoch, dodatkových ochranných osvedčeniach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „patentový zákon“) sa za deň podania prihlášky považuje deň doručenia alebo doplnenia podania, ktoré obsahuje aspoň:

- a) Údaje, z ktorých je zrejmý úmysel prihlasovateľa podať prihlášku,
- b) Údaje umožňujúce identifikáciu prihlasovateľa a styk s prihlasovateľom,
- c) Časť, ktorá sa javí ako opis.

Súčasne podľa § 35 ods. 3 patentového zákona „Povinnosť prihlasovateľa urobiť podanie v štátnom jazyku neplatí na účel určenia dňa podania prihlášky...“. Prihlasovateľ musí predložiť podklady prihlášky v predpísanom jazyku a forme v lehote určenej Úradom priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky. Od 1. septembra 2023 Úrad priemyselného vlastníctva zmenil svoju prax pri určovaní lehôt na úpravu prihlášky, ktorá neobsahuje všetky predpísané náležitosti tak, aby mal prihlasovateľ takejto prihlášky garantovanú dvanásť mesačnú lehotu na úpravu podkladov prihlášky. Táto prihláška musí však opisovať vynález a to najmä dostatočne jasne a úplne. Preto rizikom môže byť to aby bola splnená podmienka jasnosti a úplnosti opisu, pretože nesplnenie tejto podmienky povedie k zamietnutiu prihlášky. Prihlasovateľ síce môže prihlášku po podaní upraviť, ale tieto úpravy a zmeny v prihláške nesmú ísť nad rámec jej pôvodného podania.

Za nevýhodu systému na území SR je možné považovať, že prihlasovateľ môže byť vo väčšine prípadov vyzvaný na predloženie podkladov prihlášky v predpísanej forme a jazyku pred uplynutím 12 mesiacov od podania prihlášky. Na druhej strane lehota určená úradom na predloženie podkladov v predpísanej forme a jazyku môže byť na žiadosť prihlasovateľa aj opakovane predĺžená. Za opakované predlžovanie sa zároveň ale zvyšujú náklady na získanie patentovej ochrany. Pretože podanie druhej a ďalšej žiadosti o predĺženie lehoty je spoplatnené sumou 20 Eur (v prípade, ak sa žiadosť podáva elektronicky je výška poplatku na úrovni 10 Eur.). Zavedenie inštitútu predbežnej patentovej prihlášky sa na Slovensku zatiaľ neuvažuje. Jeho zavedením by síce prihlasovatelia mali garantovanú dvanásť mesačnú lehotu na predloženie podkladov v predpísanom jazyku a forme. Po uplynutí dvanástich mesiacov od podania predbežnej patentovej prihlášky by však museli podať ďalšiu (konvertovanú) prihlášku, čo by v porovnaní so súčasným stavom predstavovalo zvýšenie administratívnej a finančnej náročnosti procesu získania patentovej ochrany.

Novelizácia Autorského zákona

V roku 2022 došlo k dvom novelizáciám Autorského zákona, ktoré výraznejšie ovplyvnili podobu súčasnej slovenskej autorskoprávnej úpravy⁶⁴. V rámci prvej novelizácie išlo o transpozíciu smernice o autorskom práve na digitálnom jednotnom trhu a online satelitnej a káblovej smernice. Smernice boli transponované zákonom č. 71/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „autorský zákon“). V tom istom roku bol ešte raz novelizovaný, ale s účinnosťou až od februára 2023 a to zákonom č. 455/2022, ktorým sa mení a dopĺňa autorský zákon. Konkrétne išlo o stručnú zmenu, ktorá sa týka kolektívnej správy a prerozdeľovania náhrad odmien. Ich efekt sa prejavil najmä v oblasti zmluvného práva. Zhodnotenie ostatných zmien ukáže prax v nasledujúcom období.

Nižšie v texte uvádzame v zmysle zámerov tohto dokumentu najvýznamnejšie z nich.

Medzi zásadnú zmenu oproti predchádzajúcej právnej úprave je **použitie nedostupných diel**. Po novom použitie nedostupných diel spadá pod zákonnú výnimku. Podľa § 51a autorského zákona „ak takéto použitie nie je výslovne vyhradené, obchodne nedostupné dielo, ku ktorému nevykonáva kolektívnu správu práv žiadna organizácia kolektívnej správy....môže bez súhlasu autora na nekomerčné účely použiť knižnica, archív, múzeum alebo zákonný depozitár...“. V opačnom prípade bude potrebné získať súhlas od organizácie kolektívnej správy spĺňajúcej podmienky na udeľovanie rozšírených licencií. Čo môže byť problematické je, že koncept rozšírených licencií je nastavený ako režim hromadných rozšírených licencií. Čo v praxi znamená, že vždy pôjde o použitie viacerých diel. Ak bude chcieť používateľ použiť len jedno obchodne nedostupné dielo, bude musieť zaplatiť aj za udelenie licencie viacerých, aj keď ich nebude potrebovať. Navyše „súhlas na použitie prostredníctvom rozšírenej licencie môže získať ktokoľvek. Rozsiahle zadefinovanie rozšírených licencií, kedy možno obísť vôľu autorov a získať súhlas na použitie ich diel prostredníctvom organizácie kolektívnej správy v prospech akéhokoľvek komerčného a nekomerčného subjektu“ sa dá tiež považovať za rizikové.

V rámci **zmien zmluvného práva** došlo k zmene režimu odmeňovania autorov a iných nositeľov práv, doplnila sa bestsellerová klauzula a zmenilo sa právo na odstúpenie od zmluvy v prípade nevyužívania diela alebo iného predmetu, ku ktorému bola udelená licencia. V prípade odplatnej licencie môžu viaceré ustanovenia ovplyvňovať výšku a formu odmeny. V tejto súvislosti došlo súčasnou úpravou k sprísneniu pravidiel vo vzťahu k výške a forme odmeny. V zmysle § 69 ods. 1 má odmena „zodpovedať očakávanému ekonomickému zhodnoteniu diela a byť proporcionálna k tvorivému podielu autora na zhodnocovanom diele“. Zaviedlo sa najmä pravidlo, že „odmena by nemala byť až na určité výnimky koncipovaná ako jednorazová paušálna odmena, ale mala by byť dohodnutá inak (napr. ako výnosová odmena, ako kombinovaná odmena a pod.). V zmysle bestsellerovej klauzuly podľa § 69 ods. 8 „Ak odmena podľa odseku 1 je proporcionálna k tvorivému podielu autora na zhodnocovanom diele, ale celkom zjavne nezodpovedá výnosu dosiahnutému neskorším využitím diela, autor má právo na dodatočné vyrovnanie. Autor môže právo na dodatočné vyrovnanie uplatniť najskôr po uplynutí troch rokov od zverejnenia diela.“ Podľa autorky článku⁶⁵ ide „zrejme o legislatívno-technickú chybu a správne by sa mala počítať od udelenia licencie, nakoľko zverejnenie diela nemusí vôbec súvisieť s použitím diela nadobúdateľom licencie“.

⁶⁴ Novelizácie Autorského zákona. Zdroj: Časopis duševné vlastníctvo. ÚPV SR. Dostupné online: [časopis Duševné vlastníctvo 2/2023 \(gov.sk\)](https://www.duv.sk/)

⁶⁵ Adamová Z. Novelizácie Autorského zákona. Znenie uvedené na s. 43

Zrušenie príspevku do umeleckých fondov. Zákonom č. 242/2023 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, sa zrušila povinnosť príjemcov autorských odmien a odmien výkonných umelcov za vytvorenie a použitie ich predmetov ochrany odvádzať umeleckým fondom 2 % z ich hrubých príjmov (vrátane ďalších súvisiacich povinností). Pre doplnenie išlo o zrušenie povinných príspevkov do umeleckých fondov a táto uvedená zmena platí od 1. júla 2023.

3 Prípadová časť

Inovačné bariéry v oblasti nemožnosti aktivácie nehmotného majetku v účtovníctve⁶⁶

Spoločnosť, ktorá sa zaoberá výrobou mrazom sušeného ovocia, a ktorej samotný produkt je inovatívny vzhľadom na spracovanie ovocia, ktoré si zachováva mnohé vlastnosti, svoje produkty predáva najmä na slovenskom, českom trhu, ako aj na trhu vo Veľkej Británii. A celosvetovo ponúka produkty cez Amazon. Zaujímavým je aj ekologický rámec takéhoto spracovania potravín, pretože ich jediným odpadovým produktom je ľad. A ten v podobe technickej vody ďalej vedie zužitkovať. Svoje produkty ponúkajú pod označením, ktoré je chránené ochrannou známkou, ktorá je pomerne známa a predstavuje pre podnik dôležité aktívum. Disponujú znaleckým posudkom (cca. 2 roky starým), v zmysle ktorého bola hodnota ochrannej známky 200 tis. eur. Avšak nemajú legislatívne možnosti, ako hodnotu tejto známky uviesť v účtovníctve. Zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z. z. totiž v § 25 ods. 1 písm. d) až h) popisuje jednotlivé možnosti, za akých je možné oceniť majetok reálnou hodnotou. Avšak túto možnosť má iba nehmotný majetok a hmotný majetok novozistený pri inventarizácii a v účtovníctve doteraz nezachytený (§ 25 ods. 1 písm. d). Avšak spoločnosť tento majetok má v účtovníctve, avšak ocenený obstarávacou cenou (§ 25 ods. 1 písm. a), pričom jeho obstarávacía cena bola nízka (zhruba na úrovni registračných poplatkov).

Motívom pre ohodnotenie bolo, aby sa zrealizovala hodnota ich majetku v účtovníctve. Predovšetkým v situácii, keď po väčšej investícii do kúpy areálu nemajú dostatok voľných finančných prostriedkov. Veria, že po zrealizovaní hodnoty majetku by sa vylepšila ich vyjednávacia pozícia vo vzťahu k bankovým inštitúciám. Dodatočné finančné zdroje by chceli využiť na zvyšovanie výroby.

Inovačné bariéry pri výstavbe nadzemného parkovacieho domu

V rámci realizácie stavebného povolenia bol podnik nútený do projektu zapracovať inštaláciu vzduchotechniky v cene prevyšujúcej 100 tis. eur. Pritom išlo o parkovací dom, ktorý má zabezpečené prirodzené vetranie cez otvorené fasády. Avšak vzhľadom na platnú STN z roku 1987, museli inštalovať vetracie zariadenia. Sú však presvedčení, že tieto zariadenia sa nebudú reálne nikdy používať, nakoľko vetranie priestorov bude dostatočné. Tieto zariadenia predstavovali pre nich zbytočnú investíciu. Spravili si prieskum situácie v Poľsku a Veľkej Británii. V Poľsku norma umožňuje ponechať prirodzené vetranie, pokiaľ pôdorysný rozmer nepresiahne 100 x 100 m a budú zabezpečené otvory, ktoré tvoria min. 35 % z celkovej plochy obvodových stien. Ich projekt spĺňal aj požiadavky britskej normy.

Zároveň v oblasti elektromobility paradoxne narazili na situáciu, že slovenské predpisy im umožnili vytvoriť parkovacie miesta s nabíjacími stanicami v podzemných priestoroch, pričom ich zahraničný nájomca informoval, že v Rakúsku by to nebolo možné, nakoľko tamjšie normy upravujú minimálnu svetlú výšku podzemných priestorov, aby v prípade samovznietenia elektromobilu bol umožnený prístup hasičskej techniky.

Inovačné bariéry v oblasti výstavby domov, ktoré majú záhradu na streche

Podnik zaoberajúci sa stavbou inovatívnych domov, ktorý ponúka neštandardné stavby, sa stretáva s viacerými bariérami. Mnohé prípravné procesy sú zdĺhavé a zaberajú veľa času. Dá sa hovoriť aj o náročnom administratívnom procese z pohľadu nízkej informovanosti zainteresovaných pracovníkov úradov. Opakovane, s takmer každým novým projektom, musí

⁶⁶ Táto situácia sa môže týkať napr. aj patentov.

podnik preukazovať a vysvetľovať právne, ako aj technické otázky, súvisiace s týmto typom neštandardných stavieb.

Podnik inovatívnym spôsobom používa v projekte v rámci čističky odpadových vôd (ČOV) vyčistenú vodu na zalievanie intenzívnej zelenej strechy a splachovanie WC. Šetrí sa tým 58 m³ vody na osobu a rok.

Avšak v zmysle zákona č. 364/2004 Z. z. (tzv. vodný zákon), ak sa vypúšťa voda do pôdy, kontrolujú sa 2 parametre. Ak sa vypúšťa vyčistená voda do WC, kontroluje sa 8 parametrov. Ale ak chce majiteľ ČOV zalievať zelenú strechu bez odtoku do pôdy, kontroluje sa až 24 parametrov (čo pochopiteľne zvyšuje náklady na testovanie). To spôsobuje prekážky v podobe dodatočných nákladov (aj z časového aj finančného hľadiska) pre podnikateľa.

Regulačný rámec pre umelú inteligenciu (pripravovaná regulácia). Oblasť zodpovednosti za vysokorizikové systémy umelej inteligencie

Európska komisia predstavila tzv. akt o umelej inteligencii. V roku 2020 sa odporúčania a viaceré pokyny prijali prostredníctvom Bielej knihy o umelej inteligencii⁶⁷. V tomto dokumente je časť venovaná ***Rizikám pre bezpečnosť a účinné fungovanie režimu zodpovednosti***. Ak sa naplnia bezpečnostné riziká, nedostatok jasných požiadaviek a špecifické črty technológií umelej inteligencie sťažujú vystopovanie potenciálne problematických rozhodnutí prijatých so zapojením systémov umelej inteligencie. Osoby, ktoré utrpia škodu, tak môžu mať ťažkosti so získaním kompenzácie podľa súčasných právnych predpisov EÚ a vnútroštátnych právnych predpisov o zodpovednosti za škodu. Preto sa problém spätného vystopovania potenciálne problematických rozhodnutí prijatých systémami umelej inteligencie vzťahuje na otázky bezpečnosti a zodpovednosti. Riziká budú s čoraz častejším využívaním umelej inteligencie narastať. Aktuálne platné všeobecné právne predpisy EÚ v oblasti bezpečnosti sa uplatňujú na výrobky, a nie na služby. V zásade teda ani na služby založené na technológiách umelej inteligencie (napr. zdravotnícke, finančné či dopravné služby). Integrácia softvéru vrátane umelej inteligencie do výrobkov môže zmeniť fungovanie takýchto výrobkov a systémov počas ich životného cyklu. Tieto funkcie môžu viesť k vzniku nových rizík, ktoré neboli pri uvedení systému na trh prítomné. Tieto riziká sa v existujúcich právnych predpisoch dostatočne neupravujú, lebo tie sa zameriavajú prevažne na bezpečnostné riziká vyskytujúce sa v čase uvedenia na trh. Pravidlá sa však môžu ukázať ako nejasné napríklad vtedy, ak prvok umelej inteligencie do výrobku pridá po jeho uvedení na trh subjekt, ktorý nie je výrobcom. Právne predpisy EÚ o zodpovednosti za výrobky navyše upravujú iba zodpovednosť výrobcov a zodpovednosť ostatných subjektov v dodávateľskom reťazci ponechávajú na vnútroštátne pravidlá. EÚ by mala v plnej miere využívať nástroje, ktoré má k dispozícii, na zozbieranie ďalších dôkazov o potenciálnych rizikách spojených s aplikáciami umelej inteligencie vrátane skúseností Agentúry EÚ pre kybernetickú bezpečnosť (ENISA) s cieľom posúdiť hrozby v oblasti umelej inteligencie.

Navrhnutý režim objektívnej zodpovednosti pre vysokorizikové systémy umelej inteligencie by podľa toho, čo sa navrhuje, znamenal pre podniky byť automaticky zodpovední za akúkoľvek škodu spôsobenú ich systémami umelej inteligencie, ak nebude možné preukázať, že škodu spôsobila chyba vonkajšieho faktora, ktoré sú mimo kontroly podniku. Zatiaľ EK neprijala žiadne osobitné predpisy o zodpovednosti za umelú inteligenciu, ale dá sa očakávať príprava právneho rámca, ktorým sa bude zabezpečovať zodpovednosť v prípade škôd súvisiacich s umelou inteligenciou. Existujú však rôzne názory na to, čo by malo presne podliehať regulácií. Každopádne takouto reguláciou by boli ovplyvnené mnohé MSP.

⁶⁷ EK. Biela kniha o umelej inteligencii – európsky prístup k excelentnosti a dôvere.

Inovačné bariéry v oblasti výstavby workoutových ihrísk

Stavebný podnik, ktorý sa zaoberá výstavbou športových (workoutových) ihrísk po celom Slovensku, ktorý pri ich výstavbe používa kvalitné materiály (nové technológie) poukázal na bariéry v tomto sektore. Medzi hlavné regulačné obmedzenia patria najmä prísne normy STN EN 1176 (technické normy s požiadavkami na zariadenia detských ihrísk a na detské ihriská), STN EN 16 630 (technické normy s požiadavkami na zariadenia exteriérových fitness a workout zariadení), STN EN 15 312 (technické normy s požiadavkami na multišportové ihriská), STN EN 15 567 (technické normy s požiadavkami na zariadenia lanových parkov), STN EN 16 89 (technické normy s požiadavkami na zariadenia pre parkour), ktoré je potrebné splniť pri výrobe samotných workoutových ihrísk. Dôvodom je, že tieto druhy ihrísk musia spĺňať rovnaké normy (napr. na dopadové plochy) ako detské ihriská, pričom cieľovou skupinou týchto ihrísk sú dospelé osoby.

Workoutové ihriská sa častokrát projektujú na mieru v konkrétnej konfigurácii a prevedení, čo sťažuje ich použitie na inom mieste. Pri projektovaní takýchto druhov športových ihrísk sa projekcie nezameriavajú na detskú klientelu, ale dospelé osoby. Z tohto pohľadu by sa dalo očakávať, že normy na bezpečnosť nebudú také prísne.

Obyčajná hrazda musí mať okolo seba aspoň 2 m dopadovej plochy, ktorá musí byť špecifická (napr. musí ísť o riečny štrk v istom priemere, alebo o gumu, ktorá je liata atď.). To sa následne prejavuje do ceny realizácie workoutového ihriska. Z tohto pohľadu prísne normy môžu brzdiť podniky v sektore zameranom na výstavbu workoutových ihrísk. Vhodným riešením by mohla byť úprava legislatívy tak, aby sa na workoutové ihriská pozeralo ako na športoviská, nie ako detské ihriská.

Ďalšou problematikou je aj znášanie zodpovednosti. Osoby mladšie ako 14 rokov nemôžu byť bez dozoru na takomto ihrisku. Ale problematická býva spravidla kontrola dodržiavania tohto zákazu, pretože tieto ihriská sú voľne prístupné. Keď sa však stane nejaký úraz, tak problém má prevádzkovateľ ihriska.

4 Kvalitatívny prieskum zameraný na regulačné povinnosti v oblasti inovácií

4.1 Metodika kvalitatívneho prieskumu

V mesiacoch november - december 2023 sa uskutočnil kvalitatívny prieskum zameraný na regulačné povinnosti v oblasti inovácií podnikov na vzorke 12 podnikov.

Cieľom štruktúrovaného rozhovoru bolo identifikovať najvýznamnejšie regulačné povinnosti v oblasti inovácií, ktoré zaťažujú oslovené podniky.

Ciele štruktúrovaného rozhovoru

- Získať prehľad o regulačné povinnosti v oblasti inovácií, ktoré zaťažujú podnikateľské subjekty na Slovensku.
- Určiť ich mieru (napr. z finančného či časového hľadiska).
- Identifikovať najvýznamnejšie regulačné povinnosti v oblasti inovácií.

Cieľová skupina

Interview sa uskutočnilo na vzorke 12 podnikov podnikajúcich na území Slovenskej republiky.

Výber vzorky podnikov

Výber vzorky prebiehal podľa vopred zvolených kritérií. Kľúčové bolo, aby respondenti mali skúsenosť s inováciami. Ďalšie minimálne požiadavky boli, aby bol výber cieľových podnikov obmedzený z hľadiska veľkosti podniku na skupinu malých a stredných podnikov (MSP), vrátane mikro podnikov, z hľadiska právnej formy aby zahŕňal fyzické, ako aj právnické osoby. Z celkového počtu respondentov mal byť aspoň jeden stredný podnik, tri malé podniky, tri mikro podniky a jeden živnostník. V rámci cieľovej vzorky bolo potrebné zabezpečiť sektorovú a prípadne aj regionálnu rôznorodosť. Minimálne jeden subjekt mal predstavovať začínajúceho podnikateľa (s obdobím podnikania do troch rokov). V nasledujúcej tabuľke je uvedený stručný prehľad respondentov, ako aj ich charakteristika v zmysle požadovaných kritérií.

Tabuľka 10: Prehľad respondentov a ich základná charakteristika

Respondent	Právna forma	Región	Odvetvie	Počet zamestnancov	Tržby	Rok vzniku	Veľkostná kategória
Respondent 1	a.s.	ZA	stavebníctvo	do 50	2 - 10 mil.	2012	malý podnik
Respondent 2	živnostník	TN	služby	do 10	do 2 mil.	2022	mikro podnik
Respondent 3	a.s.	TN	elektrotechnika	50 - 249	do 2 mil.	2001	stredný podnik
Respondent 4	s.r.o.	BA	stavebníctvo	do 10	do 2 mil.	2017	mikro podnik
Respondent 5	s.r.o.	TT	služby	do 10	do 2 mil.	2021	mikro podnik
Respondent 6	j.s.a.	TT	stavebníctvo	10 - 49	2 - 10 mil.	2017	malý podnik
Respondent 7	s.r.o.	KE	stavebníctvo	10 - 49	2 - 10 mil.	2011	malý podnik
Respondent 8	s.r.o.	BA	poľnohospodárstvo	do 10	do 2 mil.	2013	mikro podnik
Respondent 9	s.r.o.	BA	služby	do 10	do 2 mil.	2018	mikro podnik
Respondent 10	s.r.o.	BA	služby	50 - 249	2 - 10 mil.	2013	stredný podnik
Respondent 11	s.r.o.	TN	potravínárstvo	do 10	do 2 mil.	2006	mikro podnik
Respondent 12	s.r.o.	ZA	maloobchod	do 50	2 - 10 mil.	2018	malý podnik

Zdroj: Vlastné spracovanie

Bola dodržaná rôznorodosť pri výbere vzorky podnikov. Aj v rámci jednotlivých odvetví bol kladený dôraz na to, aby išlo o odlišné podniky. Zastúpenie v dopytovanej vzorke tak má poľnohospodárska či potravinárska činnosť, stavebníctvo, prevádzka zdravotníckeho zariadenia, výskumné a vývojové služby, či podnikateľské služby ale aj maloobchodný predaj.

V rámci regionálneho zastúpenia boli štyria respondenti z Bratislavského kraja, traja z Trenčianskeho kraja, dvaja z Trnavského kraja a zo Žilinského kraja a jeden z Košického kraja.

Priebeh rozhovorov

Rozhovory prebiehali obvyčajne v jednotlivých podnikoch príp. online formou. Dĺžka každého rozhovoru trvala približne hodinu. Respondenti si neželali, aby z rozhovoru bol zhotovený zvukový záznam. Z uvedeného dôvodu boli rozhovory simultánne zapisované a následne spracovávané.

Výstup rozhovorov

Získané výsledky sú použité na analýzu regulačných povinností v oblasti inovácií.

Rámcová štruktúra rozhovorov

Pre rozhovor s respondentmi bola zostavená rámcová štruktúra, pomocou ktorej boli rozhovory vykonávané. Odchýlky od tejto štruktúry boli prípustné vzhľadom na špecifiká jednotlivých podnikov. Samotné rozhovory často načrtli smer, ktorým sa diskusia ďalej uberala, a niektoré oblasti boli pre jednu skupinu podnikateľov zaťažujúce viac, pre inú skupinu zasa menej. Priebeh rozhovoru načrtol, ktorú oblasť je potrebné viac analyzovať a ktorú problematiku rozoberať viac do hĺbky.

Rámcová štruktúra bola nasledovná:

1. časť: Identifikácia podniku

1. V ktorom sektore národného hospodárstva pôsobí váš podnik? Pociťujete nejaké regulačné povinnosti v oblasti inovácií týkajúce sa vášho sektora podnikania?

2. Počet zamestnancov (v roku 2023):

3. Ročný obrat podniku:

a) do 2 mil. eur

b) do 10 mil. eur

c) do 50 mil. eur

d) viac

4. Pôsobnosť spoločnosti:

a) iba v Slovenskej republike

- b) iba v určitom regióne SR
- c) v SR a ČR
- d) v Európe
- e) celosvetovo

5. Máte záujem investovať alebo rozšíriť vaše doterajšie investície na Slovensku?

6. Zavádzate v rámci svojej podnikateľskej činnosti aj nejaké inovácie? Ak áno, o aký typ inovácií ide (produktové, procesné, organizačné alebo marketingové)?

2. časť: Prekážky v oblasti inovatívnosti

1. Myslíte si, že regulačné povinnosti v oblasti inovácií dostatočne obmedzujú rozvoj podnikateľských aktivít? Prečo?

2. Považujete systém regulácií v oblasti inovácií za prehľadný? Do akej miery je finančne a administratívne zaťažujúci? Prečo?

3. Aké náklady boli alebo sú spojené s prekonaním identifikovaných prekážok?

4. Ktoré informačné zdroje využívate pri realizácii svojich inovačných aktivít (či len interné alebo aj informačné zdroje univerzít, verejných výskumných inštitúcií atď.)?

5. Koho považujete za svojho najprínosnejšieho partnera z hľadiska rozvoja inovácií (dodávatelia, zákazníci...)?

6. Máte problém pri hľadaní kvalifikovaných zamestnancov?

7. Spolupracujete s univerzitami a výskumnými pracoviskami?

8. Vnímate ako jednu z možných bariér rozvoja inovácií aj rozdielne priority v podniku?

9. Ktoré z regulačných povinností vnímate za tie, ktoré najviac podporujú a najviac obmedzujú rozvoj inovácií vo svojom podniku prípadne v odvetví?

3. časť: Záver

1. V prípade, že by ste mali možnosť presunúť vaše podnikanie do inej krajiny s nižšou mierou regulácie v oblasti inovačných aktivít, urobili by ste to?

4.2 Výsledky kvalitatívneho prieskumu

Výsledky kvalitatívneho prieskumu poukázali nasledovné:

- Vzhľadom na špecifickosť inovácií, **inovatívne podniky narážajú a budú narážať na normy, ktoré nebudú zodpovedať aktuálnemu technologickému vývoju.** Ide o jeden z kľúčových záverov. Preto platí, že systémovým riešením zrejme nebude odstránenie jednotlivých (najmä legislatívnych) bariér, ale skôr vytvorenie systémového nástroja, ktorý by mohli využívať inovatívne podniky naprieč celým spektrom. Týmto nie je myslené, že úprava bariér nie je potrebná. Avšak je potrebné uvedomiť si, že

inovatívne podniky potrebujú flexibilnejší systémový nástroj, ktorý pre nich prinesie výsledky v omnoho kratšom časovom intervale. Úprava jednotlivých bariér je v dôsledku zdĺhavého legislatívneho procesu pomerne komplikovaná. Avšak inovatívne podniky potrebujú riešenia pre svoje problémy v omnoho kratšom časovom horizonte. Parciálne riešenia (v podobe „ad hoc“ úprav technických noriem) síce nakoniec môžu pomôcť vybraným inovatívnym podnikom, avšak kým sa vyriešia problémy týchto podnikov, je vysoko pravdepodobné, že medzičasom vzniknú nové bariéry pre ďalšie inovatívne podniky. Snaha o riešenie problémov inovatívnych podnikov sa tak dostáva do začarovaného kruhu, v rámci ktorého nie je možné natrvalo vytvoriť prostredie, v ktorom by inovatívne podniky nepociťovali žiadne významné regulačné bariéry.

- **Zastaralé slovenské technické normy môžu viesť v konečnom dôsledku k zbytočným nákladom MSP:** Každá regulácia, ktorá prináša MSP dodatočné náklady, odčerpáva podnikom finančné prostriedky, ktoré mohli byť využité iným efektívnym spôsobom. Firmy v takom prípade oprávnené považujú príslušné náklady ako zbytočné a frustrujúce. Zároveň tieto náklady môžu predstavovať významnú bariéru vo vzťahu ku konkurencieschopnosti podniku voči iným subjektom na trhu. Respondent 1 – „*V rámci realizácie stavebného povolenia boli nútení do projektu zapracovať zbytočnú inštaláciu vzduchotechniky v cene prevyšujúcej 100 tis. eur. Nie v každom prípade musí ísť nevyhnutne o taký vysoký náklady. Avšak aj nižšie finančné sumy vedia pôsobiť značne demotivujúco, pokiaľ ich dotknuté subjekty považujú za nelogické.* Respondent 4 – „*Inovatívnym spôsobom používa v projekte v rámci čističky odpadových vôd vyčistenú vodu na zalievanie intenzívnej zelenej strechy a splachovanie WC. Šetrí sa tým 58 m3 vody na osobu a rok. Avšak v zmysle zákona č. 364/2004 Z. z., ak sa vypúšťa voda do pôdy, kontrolujú sa 2 parametre. Ak sa vypúšťa vyčistená voda do WC, kontroluje sa 8 parametrov. Ale ak chce majiteľ ČOV zalievať zelenú strechu bez odtoku do pôdy, kontroluje sa až 24 parametrov (čo pochopiteľne zvyšuje náklady na testovanie).*“ Respondent 6 – „*Workoutové ihriská sú pomerne novinkou a sú odnožou detských ihrísk, preto platia pre nich tie isté normy, ako pre detské ihriská. Sú normy na dopadové plochy, ktoré sa počítajú vzorcami. Obyčajná hrazda musí mať okolo seba aspoň 2 metre dopadovej plochy, ktorá musí byť špecifická, napr. riečny štrk v istom priemere, alebo guma, ktorá je liata, alebo v kockách, čo sa následne prejavuje v cene realizácie workoutového ihriska.*“ Respondent 7 – „*Respondent spomína aj problematické usmernenie ohľadom vzduchotechniky – pri otvorenom viacpodlažnom parkovisku musí byť vzduchotechnika, napriek tomu, že sa to nevyužije. Dopĺňa zároveň, že paradoxne pre parkoviská to platí, ale pre budovy, v ktorých sú ľudia, tak toto usmernenie neplatí.*“ Taktiež Respondent 7 – „*Pri malých stavbách drevodomov (napr. 100 m2) musí byť použitý aj obnoviteľný zdroj energie, nemôže byť vykurovaný napr. iba elektrickým kúrením, hoci má nízku spotrebu.*“ Respondent 12 – „*Keď odošlú výrobky (elektrické náradie) na certifikáciu a zaplatia poplatky za certifikáciu, tak často čakajú aj niekoľko mesiacov až rokov, kým im certifikát vystavia. Keď výrobca vyvíja nové produkty, tak nestíhajú produkty doviesť, lebo kým sa výrobok otestuje a certifikuje, tak výrobca má vymyslený novší produkt.*“ Aj z pohľadu na odpovede respondentov je zjavné, že táto oblasť je vnímaná ako problémová pre širokú škálu podnikateľov, ktorí pôsobia v rozličných sektoroch, ktorých činnosť je určitým spôsobom upravená technickými normami.
- **Nepružnosť noriem/legislatívy:** Napríklad v prípade čerpania podpory v poľnohospodárstve v prípade inovatívnych podnikov, ktoré pestovali rastliny bez použitia pôdy. Nepružnosť legislatívy znižovala respondentovi konkurencieschopnosť na trhu aj napriek tomu, že išlo o inovatívny podnik a v porovnaní s tradičnými

subjektmi v oblasti pestovania rastlín (zeleniny) boli efektívnejší. Napriek tomu boli v zásade v nevýhode pri čerpaní podpory (ktorú nemohli použiť na zvýšenie svojho potenciálu). Hoci táto konkrétna bariéra bola medzičasom odstránená, je dobrou ukážkou, s akými rôznymi problémami sa môžu stretávať inovatívne podniky. Respondent 8 – *„Hoci firma pracuje v oblasti poľnohospodárstva, nemala možnosť využiť dotácie prístupné pre poľnohospodárov. Tunajšia legislatíva takéto farmy nepoznala, hydroponické farmy neboli v legislatíve definované. Aby mohli získať dotácie, museli obrábať pôdu.“* Ďalšiu skúsenosť s nepružnou legislatívou mal ďalší respondent pôsobiaci v oblasti zdravotníctva. Respondent 10 – *„V oblasti celostnej medicíny uvádza ako príklad Českú republiku, kde už študenti na lekárske fakultách majú možnosť študovať psychosomatické minimum, čo je nejaká dvojročná nadstavba. Štúdium má ukončené akreditáciou a vie pôsobiť ako psychosomatický lekár. Pacient tak nemusí chodiť za rôznymi „šarlatánmi“, ale môže ísť priamo za akreditovaným lekárom. Poistovňa preplatí výkony, ktoré v rámci SR nie sú definované. Tieto úkony u nás neexistujú.“* V iných oblastiach je zasa problémom príliš častá zmena legislatívy, čo spôsobuje pre podnikateľov na jednej strane neprehľadnosť a na druhej strane ich zaťažuje potrebou venovať množstvo energie na sledovanie všetkých relevantných zmien, pričom ich primárnou potrebou je rozvíjanie svojich podnikateľských nápadov. Respondent 12 – *„V rámci svojej podnikateľskej činnosti vníma ako prekážku veľmi častú zmenu legislatívy, ktorá spôsobuje, že musia certifikovať aj produkty, ktoré už majú európsky certifikát.“*

- **Nízke povedomie o ochrane duševného vlastníctva a príležitosti pre MSP.** Podľa kvalitatívneho prieskumu mnoho podnikateľských subjektov odradia vysoké náklady súvisiace s registráciou. Respondent 2 – *„Lacnejšie sú napr. patenty obmedzené len na slovenský trh, čo nemusí byť pre mnoho podnikateľských subjektov príťažlivé vzhľadom na veľkosť trhu (malý trh).“* V oblasti patentov sa v roku 2023 spustil tzv. európsky unitárny patent. Ten umožňuje vynálezy jednoducho patentovať v 25 štátoch EÚ cez jednu žiadosť, čo znižuje náklady pre vynálezcov. Súčasťou tohto konceptu majú byť aj unitárne súdy v rámci celej EÚ, ktoré by rozhodovali v prípade patentových sporov. Táto oblasť však môže skrývať aj určité nevýhody. Respondent 2 – *„Ak totiž bude spor slovenského podniku rozhodovať napr. nemecký súd, bude musieť subjekt znášať omnoho vyššie trovy.“* Respondent za aktuálny celosvetový problém považuje, že **predmety duševného vlastníctva sa len v minimálnej miere využívajú ako zábezpeka pri čerpaní úverov** (pripravuje sa štúdia na túto problematiku spracovaná pre WIPO – World Intellectual Property Organization). **Za významnú bariéru možno považovať aj skutočnosť, že takýto typ nehmotného majetku sa v účtovníctve podnikov môže evidovať iba v hodnote nákladov** (ktoré bývajú relatívne nízke). **Napriek tomu, že hodnota patentu či ochrannej známky môže byť vysoká.** Respondent 11 – *„Respondent disponuje znaleckým posudkom, v zmysle ktorého bola hodnota jeho ochrannej známky 200 tis. eur. Avšak nemá legislatívne možnosti, ako hodnotu tejto známky zobraziť v účtovníctve. Mohli by uskutočniť fiktívne zlúčenie alebo založiť novú firmu a predať jej túto ochrannú známku, ale toto nepovažujú za správne riešenie (išlo by podľa nich o špekuláciu).“* Uvedenú problematiku rieši zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z. z., pričom v § 25 ods. 1 písm. d) až h) sú uvedené možnosti, za akých je možné preceniť majetok na reálnu hodnotu. No v texte chýba možnosť precenenia dlhodobého nehmotného majetku, ktorý je už v účtovníctve evidovaný, avšak vznikli podstatné dôvody na jeho precenenie. Spoločnosti tak môžu vlastniť hodnotný nehmotný majetok, avšak jeho finančné zobrazenie v účtovníctve je nízke resp. nulové, čo skresľuje reálnu hospodársku situáciu podniku. Pochopiteľne, zvýšiť všeobecné povedomie o príležitostiach pre MSP v oblasti ochrany duševného

vlastníctva by mohli aj iné opatrenia zamerané na propagáciu komercializácie predmetov duševného vlastníctva – napr. poukázaním príkladov dobrej praxe, v rámci ktorých dokázali podnikateľské subjekty získať dodatočný príjem vďaka licencovaniu svojich predmetov duševného/priemyselného vlastníctva (patentov, ochranných známok, dizajnov či úžitkových vzorov).

- **Viacere regulačné obmedzenia nútia MSP byť vynaliezavé, aby odbúrali niektoré legislatívne bariéry.** Na konkrétnom príklade podniku (respondent 5), ktorý ponúka unikátne riešenie dostupnosti športových náradí pre verejnosť prostredníctvom vonkajších skriniek, ktoré je možné cez mobilnú aplikáciu odomknúť a športové náradie si zapožičať. Tým, že skrinky nie sú ukotvené do zeme, umožňuje to podniku rýchlejšie jednáť so samosprávami, pretože nepotrebujú stavebné povolenia, ani stavebné ohlásenia, ktoré si vyžadujú dlhé schvaľovacie procesy. Respondent 5 – *„V prípade samospráv vníma negatívne, že v niektorých mestách im vedú verejné obstarávanie zrealizovať aj za pomerne krátky čas, no iným mestám to trvá aj niekoľko mesiacov. Táto bariéra v oblasti verejného obstarávania spočíva v predĺžení času. Problém vyriešili, že mestu mohli zapožičať max. 2 skrinky, kde sú miernejšie pravidlá pri verejnom obstarávaní.... Do niektorých výziev na získavanie grantov sa nemohli zapojiť, keby spoločnosť sídlila v Bratislavskom kraji (kvôli podpore slabo rozvinutých regiónov), preto museli umiestniť sídlo do Trnavského kraja.“* Na ďalšie regulačné obmedzenia upozornil aj respondent 3 pôsobiaci v oblasti výskumu batériových úložísk – *„Respondent ako príklad uviedol, že od nich požadovali uviesť, aké zariadenia sa budú využívať pri plnení výskumnej úlohy – avšak túto skutočnosť nie je možné dopredu definovať. Celé to potom podľa jeho názoru skončí tak, že sa podnikatelia snažia systém „ohýbať“, aby splnili predstavy úradníkov.“* Výsledný efekt je taký, že podnikatelia sú nútení obchádzať nastavené kritériá, aby síce formálne splnili podmienky, ktoré sa od nich vyžadujú, avšak aby popri tom zároveň v čo najväčšej miere uspokojili aj svoje reálne potreby. Táto oblasť do určitej miery súvisí aj predchádzajúcou poznámkou vzťahujúcou sa k vykazovaniu reálnej hodnoty nehmotného majetku v účtovníctve. Ak chce podnikateľský subjekt podľa platnej legislatívy preceniť nehmotný majetok na reálnu hodnotu, môže tak urobiť napríklad účelovým (fiktívnym) zlúčením svojej spoločnosti s iným subjektom. V takom prípade musí v zmysle § 25 ods. 1 písm. f) zákona o účtovníctve č. 431/2002 Z. z., preceniť na reálnu hodnotu majetok a záväzky prevzaté nástupníckou účtovnou jednotkou od zanikajúcej účtovnej jednotky. Pochopiteľne, pre podnikateľský subjekt je to ale administratívne náročné, nehovoriac o tom, že pri takejto transakcii musí formálne jeho doterajšia právne entita zaniknúť.
- **MSP pociťujú vysokú administratívnu a byrokratickú záťaž spojenú s finančnou podporou** určenou na inovačné aktivity a následne aj kontrolou. Čo viaceré subjekty odrádza od čerpania pomoci. Respondent 3 – *„Ponuka najlacnejšieho dodávateľa sa úradníkom na Ministerstve hospodárstva SR zdala pridrahá a spochybňujú verejné obstarávanie. Respondent teraz musí vynakladať množstvo prostriedkov (časových aj finančných) na obhajovanie, pričom to ohrozuje naplnenie termínov projektu.“* Respondent 2 – *„V snahe o dofinancovanie aktivít z fondov EÚ mal jeden z jeho obchodných partnerov záujem získať financie na výskumný projekt. Z tohto zámeru nakoniec zišlo, pretože v zmysle podmienok výzvy musel mať tento partner spôsobilosť na výskum a vývoj od Ministerstva školstva SR. Prakticky to pre neho znamenalo byrokratickú povinnosť požiadať o certifikáciu cez neintuitívny portál. Rovnako museli byť zaregistrovaní aj ďalší partneri v projekte, čo nakoniec nestihli a žiadosť nemohli podať.“* Respondent 11 – *„Respondent vníma neprehľadnosť v možnostiach zapojiť sa do grantových schém“.* Z vyjadrení vybraných respondentov

vyplývalo, že pokiaľ to nie je úplne nevyhnutné, najradšej obchádzajú rôzne grantové podporné programy a uprednostňujú iné formy financovania – práve kvôli administratívnej a byrokratickej záťaži. Je pritom pochopiteľné, že prijímatelia podpory musia akceptovať zvýšenú administratívu, avšak je dôležité, aby jej rozsah nebol pre podnikateľské subjekty až do takej výraznej miery odradzujúci.

- **Problematická komunikácia s úradmi.** Tým, že inovačné aktivity sa spájajú s ponúkaním nových produktov a ponúkaním nových služieb, nevedomosť úradníkov o týchto nových (netradičných) postupoch častokrát predlžuje celé procesy. Respondent 4 – „Respondent sa zaoberá stavbou inovatívnych domov, má preto mnoho skúseností s bariérami, s ktorými sa v stavebníctve stretáva subjekt, ktorý ponúka neštandardné stavby. Mnohé procesy (vo fáze prípravy stavby) zaberajú veľa času. Problém vidí v nedostatočnom vzdelaní pracovníkov zo zainteresovaných úradov (prejavuje sa to v nepochopení zákonov) a v nízkom zdieľaní informácií (opakovane s takmer každým novým projektom musí preukazovať a vysvetľovať právne aj technické otázky súvisiace s týmto typom stavieb).“ Pre podnikateľa ide o pomerne frustrujúcu skúsenosť, nakoľko prakticky s každým novým stavebným projektom rieši veľmi podobné problémy vždy na inom stavebnom úrade, čo ho stojí veľké množstvo energie, ktorú by mohol vynakladať iným efektívnym smerom.
- **Nízka kvalita uchádzačov, obzvlášť v technických odboroch.** Dlhodobý trend, ktorý vplýva na prinášanie nových technologických riešení a tým pádom ovplyvňujú celý rad činností vedúcich k inovačnej aktivite. Respondent 3 – „Vo všeobecnosti vníma, že kvalita uchádzačov klesá a rovnako tak aj kvalita vzdelávania v SR, obzvlášť v technických odboroch. Ďalej vníma ako problém aj nízku ochotu potenciálnych zamestnancov sťahovať sa kvôli práci.“ Nakoľko ide o dlhodobý trend, bude náročné túto bariéru jedným príp. malým množstvom opatrení odstrániť, avšak ak by jej nebola venovaná dostatočná pozornosť, môže spôsobovať zaostávanie Slovenska v inovatívnej oblasti v dlhodobom horizonte.
- **Byrokracia v oblasti verejného obstarávania.** S touto bariérou sa stretávali primárne respondenti, ktorých podnikateľská myšlienka bola orientovaná na verejný sektor (napr. ak sú ich klientmi mestá a obce). Avšak špecifickú skúsenosť s byrokraciou má aj prijímateľ finančnej pomoci. Respondent 3 – „Aktuálne mu bol na európskej úrovni schválený výskumný projekt (celý proces schvaľovania trval cca. rok). Respondent však teraz musí vynakladať množstvo prostriedkov (časových aj finančných) na obhajovanie vysúťaženej ceny, pričom to ohrozuje naplnenie termínov projektu.“ Respondent 5 – „V rámci verejného obstarávania je problematické uskutočniť prieskum trhu – určenie predpokladanej hodnoty zákazky, keďže najbližší konkurent je vo Švajčiarsku a vo Francúzsku.“ Respondent 9 – „Prekážky s bariérami vníma najmä pri startupoch, ktoré sa snažia preniknúť aj do oblasti verejných zákaziek najmä v IT oblasti. Ako príklad uviedol projekt Hackaton, pod značkou hacknime.to z dielne Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, ktorý spája komunitu kreatívnych ľudí, ktorí v rámci podujatí prispievajú k zjednodušovaniu procesov verejnej správy a k zlepšovaniu kvality poskytovaných digitálnych služieb. V rámci projektu títo ľudia navrhnu riešenie na zefektívnenie niektorého z procesov verejnej správy, ale jeho dotiahnutie do úspešného konca nemôžu zrealizovať, pretože sa narazí na proces verejného obstarávania, ktorý je pomerne komplikovaný. Pomerne vysoká byrokratická bariéra obmedzuje najmä menších podnikateľov, nakoľko celý proces je časovo náročný. Následne sa stáva, že víherca Hackatonu, ktorý prišiel s najlepším riešením, nemôže realizovať zákazku, pretože v procese verejného obstarávania ho predbehne firma, ktorá ponúkne nižšiu cenu, ale nedodá produkt v požadovanej kvalite, keďže

uvedené riešenie nevymyslela a nemá v danej veci potrebný prehľad. Do popisu zákazky sa uvádzajú predpokladané ceny za hodiny programovania, ktoré sú už v samotnom procese nastavené na úrovni junior programátora, teda nízko. Niektoré riešenia si však vyžadujú skúsenejších programátorov, ktorých je potrebné zaplatiť. Obdobne je to aj s nastavením počtu hodín, za koľko sa predpokladá, že bude zákazka zrealizovaná. Zvyčajne je počet hodín v popise zákazky nastavený nízko. Náklady na realizáciu sú teda dizajnované na juniorský tím, napriek tomu, že zákazka si často vyžaduje aj odbornejší zásah programátora. Inovatívni ľudia, ktorí riešenie vymýšľali, napokon zákazku nezískali, pretože v danej cene nevedeli dodať požadovanú službu. Riešenie by videl v zjednodušení procesu verejného obstarávania, prípadne v nejakom udelení výnimky pre autora riešenia, aby ho mohol realizovať, samozrejme za trhové ceny.“ Je zrejmé, že oblasť verejného obstarávania je citlivou témou, pretože ide o verejné prostriedky a je preto veľmi dôležité, aby s nimi bolo nakladané hospodárne. Čo v praxi často znamená, že kľúčovým kritériom pri výbere úspešného uchádzača je ponúknutá cena (keďže iné atribúty ponuky sú obvykle ťažko kvantifikovateľné). Avšak aj v prípade súkromných investícií je rozhodovací proces oveľa zložitejší a najlacnejšia ponuka nemusí byť najvýhodnejšia, ak za ňu obstarávateľ v konečnom dôsledku nedostane výstup zodpovedajúci všetkým jeho kľúčovým požiadavkám.

- Kvalitatívny prieskum medzi vybranými respondentmi poukázal na to, aká **dôležitá je spolupráca s univerzitami** pri vykonávaní inovačných aktivít (na toto poukazovali najmä respondenti 3 a 4). Nakoľko práve univerzity vytvárajú podhubie na vznik nových inovácií, keďže koncentrujú mladých vzdelaných ľudí a oboznamujú ich aj s poznatkami o technologickom pokroku v určitej oblasti.
- V rámci realizovaného prieskumu na viaceré pomenované problémy sa ukazuje byť vhodným **zavedenie experimentálneho regulačného prostredia**, ktoré by umožňovalo testovanie viacerých inovačných technológií, výrobkov, služieb alebo prístupov z rôznych odvetví v reálnom prostredí za stanovených podmienok a pod regulačným dohľadom tak, aby sa zabezpečilo zabezpečenie uplatňovania primeraných záruk. Respondent 3 – „Respondent vníma, že inovatívne podniky už z definície robia niečo neštandardné a preto by podľa neho mal existovať nejaký systém výnimiek. Napríklad by inovatívny podnik mohol získať dočasný štatút, aby nemusel spĺňať striktné predpisy dané legislatívou.“ Respondent 4 – „Respondent navrhol aj možné riešenie viacerých pomenovaných problémov prostredníctvom využitia inštitútu tzv. experimentálnej stavby. Mohlo by to fungovať na princípe, že by konkrétna stavba bola evidovaná ako experimentálna, pričom by nemusela dodržiavať všetky regulácie. Zároveň by mali úrady možnosť skontrolovať vybrané parametre stavby a po určitom čase by sa experimentálna stavba vyhodnotila.“ Doložky o experimentálnom režime, ktoré sú často právnym základom experimentálneho regulačného prostredia, sa definujú ako právne ustanovenia, ktoré umožňujú orgánom povereným vykonávaním a presadzovaním právnych predpisov uplatňovať v jednotlivých prípadoch určitý stupeň flexibility v súvislosti s testovaním inovačných technológií, výrobkov, služieb alebo prístupov. V tejto súvislosti Rada EÚ zdôrazňuje úlohu experimentálneho regulačného prostredia v tom, že môže ponúknuť významné príležitosti pre inováciu a rast najmä pre MSP vrátane mikropodnikov a startupov v rôznych sektoroch.⁶⁸ V kontexte tejto štúdie ide o pomerne univerzálny nástroj, ktorý má potenciál odstrániť hneď niekoľko z vyššie uvedených bariér (napr. v oblasti technických noriem, nedostatočne pružnej legislatívy, finančnej podpory či verejného obstarávania).

⁶⁸ Informácie dostupné na: [Tlačové správy a vyhlásenia - Consilium \(europa.eu\)](https://tla.gov.sk/)

5 Návrhy a možné odporúčania

Vzhľadom na identifikované prekážky prierezom dokumentu, ktoré boli identifikované na strane inovačných vstupov, ako aj výstupov, predmetné návrhy ďalej členíme na tie návrhy a možné odporúčania, ktoré sa týkajú regulačných povinností MSP (priamo aj nepriamo), a na ostatné návrhy a možné odporúčania.

5.1 Návrhy a možné odporúčania na úpravu regulačných povinností MSP v oblasti inovácií

- **Zjednodušiť získanie podpory a celkovo zlepšiť prístup MSP k financiám.** Napr. rozšírením využívania inštitútu „zjednodušeného vykazovania výdavkov“, umožnením uchádzať sa o podporu bez ohľadu na sektor, v ktorom inovatívny podnik pôsobí, ale aj celkovo zlepšením prístupu MSP k rizikovému kapitálu. Analýza poukázala na hlavné bariéry, ktoré do značnej miery ovplyvňujú inovačný potenciál MSP. Medzi najvýznamnejšie prekážky sa zaraďuje aj prístup malých a stredných podnikov k financiám. Častokrát práve začínajúce alebo menšie podnikateľské subjekty majú sťažený prístup k finančným zdrojom. Z tohto pohľadu je tiež dôležité, aby mali malé a stredné podniky adekvátny prístup k financiám, ktorý by zodpovedal ich potrebám. **Súvisí to s potrebou výraznejšej verejnej podpory MSP vo vzťahu k rizikovému kapitálu.**
- **Skrátiť zdĺhavý proces získania podpory.** Zdĺhavý proces získania podpory komplikuje celkový prístup MSP k financiám. Proces nie je nákladný len z hľadiska času, ale aj finančného hľadiska. Vzhľadom na špecifickosť inovácií (v kontexte tvorby nových produktov, použitia novej technológie a využitia konkurenčnej výhody oproti ostatným podnikom pôsobiacich na trhu) je rozhodujúce, aby bol proces získania verejnej podpory čo najkratší. Pomôcť by mohlo širšie využívanie možnosti zjednodušeného vykazovania výdavkov alebo lepšie využívanie ex-ante posúdenia (§ 168 zákona o verejnom obstarávaní č. 343/2015 Z. z.) – ak by však toto posúdenie znamenalo duplicitnú administratívu (t. j. že by prijímatelia museli realizovať ex-ante posúdenie a potom aj strpieť následnú ex-post kontrolu verejného obstarávania), tak by stálo za zváženie vypustiť tento inštitút z praxe.
- **Odbúrať byrokráciu v procese verejného obstarávania.** Kvalitatívny prieskum napríklad poukázal, že v prípade inovatívnych podnikov fungujúcich pod inštitútom experimentálneho regulačného prostredia by mohlo byť (na obstaranie inovatívneho produktu) umožnené priame zadanie verejnej zákazky (§ 135 zákona č. 343/2015 Z. z.). Na identifikovanú potrebu znižovania administratívnej náročnosti verejného obstarávania reflektuje aj akčný plán národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií 2030, v rámci ktorého sa plánuje zjednodušovať proces verejného obstarávania a kontrol. Okrem uvedeného, výsledky kvalitatívneho prieskumu poukázali na nevyhnutnosť zníženia administratívnej náročnosti spojeného s procesom verejného obstarávania, nakoľko ohrozuje plnenie termínov inovačných projektov a v konečnom dôsledku tak ovplyvňuje inovačný potenciál MSP.
- **Odstrániť prekážky pri oceňovaní a určovaní skutočnej hodnoty podniku,** a to najmä zmenou v postupoch účtovania dlhodobého nehmotného majetku, oceneníelných práv, duševného vlastníctva, priemyselné vlastníctva (ochranné známky, patenty, úžitkové vzory, dizajny). Zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z. z. by v § 25 ods. 1 písm. d) až h) mal obsahovať možnosť aj precenenia dlhodobého nehmotného majetku, ktorý je v účtovníctve evidovaný. Zmena by mohla byť realizovaná na základe vloženia vyššie

zmienených aktív do podniku reálnou hodnotou na základe vypracovaného znaleckého posudku, čím by sa dosiahol súlad medzi účtovnou hodnotou daného majetku a jeho trhovou hodnotou.

- **Spružniť zákonné predpisy a normy v kontexte čerpania podpory vzhľadom na nové inovatívne aktivity podnikov.** Vzhľadom na identifikované bariéry, ktoré odhalil realizovaný kvalitatívny prieskum, vzniká potreba flexibilne reagovať na nové inovačné aktivity vo vzťahu k zachovaniu rovnakých podmienok pre podporu podnikateľských subjektov. Nepružnosť legislatívy môže vplývať na podmienky získania podpory, čo môže byť na jednej strane diskriminačné, a na druhej strane to má negatívny vplyv na konkurencieschopnosť podnikov v odvetví, resp. na ich samotnú existenciu.
- **Podporiť tvorbu a rozvoj experimentálneho regulačného prostredia.** Na viaceré pomenované problémy v prieskume sa ukazuje byť vhodným práve zavedenie takéhoto experimentálneho regulačného prostredia. Experimentálne regulačné prostredie predstavuje špecifický rámec, na základe ktorého sa poskytuje štruktúrované prostredie pre experimentovanie. V prípade potreby takéto prostredie umožňuje testovanie napríklad inovačných technológií, výrobkov alebo služieb. Je potrebné uviesť, že experimentálne prostredie je kontrolovaným prostredím, v rámci ktorého môžu podniky okrem vyššie uvedeného (t. j. testovať inovačné technológie, výrobky alebo služby) aj spolupracovať s príslušnými regulačnými orgánmi. Podstatou experimentálneho prostredia je okrem iného regulačný dialóg, identifikovanie prekážok legislatívy v bezpečnom prostredí a tým zvýšiť právnu istotu pre nové technologické riešenia. Umožňuje tiež regulačným orgánom a orgánom dohľadu vymieňať si najlepšie postupy prostredníctvom dialógu. Napríklad v roku 2023 spustila Európska komisia európske experimentálne prostredie blockchainu a tým poskytuje priestor na dialóg, umožňuje pochopiť otázky novej regulácie, zvýšiť právnu istotu a prispieť k rozvoju najlepších postupov.
- **Návrh na úpravu alternatívy k predbežnej patentovej prihláške.** Táto alternatíva je k dispozícii od 1. septembra 2023 (bližšie v kapitole 2). Napriek celkovému pozitívnemu hodnoteniu jej existencie, prináša aj nevýhody. Za tieto nevýhody možno považovať najmä to, že prihlasovateľ patentovej prihlášky je vo väčšine prípadov vyzvaný na predloženie podkladov v predpísanej forme a jazyku pred uplynutím 12 mesačnej lehoty od podania prihlášky. Na žiadosť prihlasovateľa môže byť síce aj opakovane predĺžená, ale sú s ňou spojené dodatočné poplatky (vo výške 20 Eur a v prípade ak sa žiadosť podáva elektronicky tak vo výške 10 Eur). V rámci podpory by sa mohlo pre žiadateľov, ktorí podávajú patentovú prihlášku zaviesť napr. oslobodenie od poplatku za opakované predĺženie prihlášky, čo z pohľadu výšky podpory sa nemusí javiť ako významnou podporou, avšak aj takýto krok môže odbremeniť MSP od určitej poplatkovej povinnosti a teda zlepšiť podmienky pre žiadateľov. Konkrétne by sa navrhované opatrenie týkalo zákona č. 435/2001 Z. z. o patentoch, dodatkových ochranných osvedčeniach a o zmene a doplnení niektorých zákonov (patentový zákon), kde by mohol byť v rámci § 37 v novom odstavci ustanovené (v rámci návrhu), že MSP sú oslobodené od poplatkovej povinnosti. V prípade existencie navrhovaného opatrenia by si toto ustanovenie vyžadovalo aj úpravu nadväzujúcich právnych predpisov (napr. zákona č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch, konkrétne úpravu položky 216).
- **Zjednodušiť ďalšie nakladanie s majetkom v podobe duševného vlastníctva akademických inštitúcií.**
- **Pružnejšia a efektívnejšia reakcia zákonodarcu na potreby MSP v oblasti inovácií.** Formulované opatrenia ponechávame v širšom zmysle slova vzhľadom k rôznorodosti

MSP, ktoré môžu pociťovať rôzne prekážky v oblasti regulačných povinností. Vyplýva to zo špecifického charakteru inovácií (v spojitosti napr. jedinečného technického riešenia, na ktoré legislatíva nemusí v danom čase ihneď nadväzovať alebo reagovať). Na druhej strane sme argumentačne podložili príklady bariér v oblasti regulačných povinností MSP, ktoré vychádzajú z kvalitatívneho prieskumu. Zároveň je potrebné objektívne dodať, že iná vzorka subjektov by mohla poukázať na iné bariéry vzhľadom na charakter činnosti (použiteľ technológie, inovatívneho produktu, prípadne inovatívnej služby). Preto sme sa pri formulácii opierali aj o výsledky v medzinárodných rebríčkoch, ktoré mimo iného poukázali na umiestnenie SR v oblasti regulačného prostredia (všeobecne). V tomto kontexte je dôležité, aby pre účely lepšieho využitia potenciálu MSP legislatíva pružnejšie a efektívnejšie reagovala na potreby tohto sektora. **Kvalitatívny prieskum poukázal na potrebu úpravy rôznych regulačných povinností.** Napr. poukázal na potrebu upraviť legislatívu týkajúcu sa podmienok pre workoutové ihriská, ktoré by nemuseli byť tak prísne normované ako detské ihriská. Alebo na potrebu úpravy **účtovných predpisov tak, aby patenty, ochranné známky a pod. boli aktivované ako nehmotný majetok**, čo by mohlo v konečnom dôsledku zlepšiť aj ručenie MSP a tým pádom zlepšiť ich prístup k financiam. Ale taktiež zmierniť niektoré prísne normy týkajúce sa ochrany (rôzne) tak, aby boli slovenské MSP konkurenčné v porovnaní so zahraničím, kde tieto normy týkajúce sa ochrany (rôzne) nie sú tak prísne.

5.2 Ostatné návrhy a odporúčania

- **Výraznejšie potreba podporiť priaznivé podnikateľské prostredie pre tvorbu inovácií v MSP formou zlepšovania (inovačného) ekosystému.** Tak ako vyplynulo z analýzy ekosystému inovácií, ako aj z výsledkov kvalitatívneho prieskumu, malé a stredné podniky sú citlivejšie a zraniteľnejšie voči nedokonalostiam v rámci vytváraných rámcových podmienok podnikania. Treba mať na zreteli, že MSP môžu ovplyvniť len vnútorné faktory, ale nie vonkajšie faktory. Rámcové podmienky na podnikanie sú v širšom zmysle slova chápané ako súčasť inovačnej politiky. V podmienkach SR malé a stredné podniky dlhodobo poukazujú na nespokojnosť s podmienkami pre podnikanie. Z tohto dôvodu je odporúčaním posilnenie stability a jednoznačnosti zákonov a právnych predpisov, ako aj posilnenie (inovačnej) infraštruktúry a vymožitelnosti práva a zefektívnenie systému štátnej podpory (vrátane zefektívnenia podpory čerpania z eurofondov).
- **Výraznejšie podporiť koordináciu verejných politík a znížiť roztrieštenosť kompetencií.** Súvisí s identifikovanými zložitými sústavami kompetencií v systéme výskumu, vývoja a inovácií, pričom návrh si vyžaduje legislatívne zmeny v kompetenciách jednotlivých rezortov.
- **Podporiť duševné vlastníctvo. Zvýšiť povedomie o ochrane duševného vlastníctva, ako aj o jeho význame.** Prostredníctvom rôznych verejných kampaní, poskytovaním individuálneho poradenstva o možných výhodách využívania práv duševného vlastníctva. Vo väčšej miere poskytovať finančné prostriedky na (čiastočné) pokrytie nákladov a poplatkov spojených so získaním patentov. Vo väčšej miere zaviesť súbor nástrojov a služieb, ktoré budú predchádzať porušovaniu práv duševného vlastníctva.
- **Posilniť vymožitelnosť v oblasti práv duševného vlastníctva.** Napr. formou zefektívňovania rôznych bezpečnostných opatrení. Vymožitelnosť v oblasti práv duševného vlastníctva patrí medzi základné predpoklady fungovania podnikateľského prostredia.

- **Posilniť špecializáciu súdov pre systém vymožitelnosti práv duševného vlastníctva** nakoľko ako jeden zo zdrojov slabej vymožitelnosti práva je možné vnímať obmedzené personálne a finančné kapacity súdov.
- **Nastaviť celkové prostredie v oblasti duševného vlastníctva.** Konkrétne sa má na mysli **zviditeľnenie a posilnenie alternatívnych riešení k súdnym konaniam** (mediácia, rozhodcovské konania, arbitráž) nakoľko v podmienkach SR sa preferujú skôr súdne konania. A naopak prax v zahraničí poukazuje na to, že takéto spory riešia skôr prostredníctvom alternatívnych metód. Z tohto hľadiska by bolo žiaduce, aby sa lepšie využívali vyššie spomínané inštitúty v podmienkach SR. K želanému stavu posilnenia alternatív k súdnym riešením by mal pomôcť celkový ekosystém v oblasti duševného vlastníctva tak, aby v subjektoch bola vzbudená dôvera využívania alternatív, ako aj vo vzťahu k dodržiavaniu dohodnutých dojednaní, ktoré by mali subjekty zodpovedne rešpektovať.
- **Eliminovať zlyhania koordinácie a asymetriu informácií.** Zvýšiť povedomie o existencii podporných programov, nástrojoch, trendoch, inštitúciách s užitočnými finančnými, technickými alebo vedeckými znalosťami prostredníctvom popularizačných aktivít a sieťovania malých a stredných podnikov.
- **Podporiť vznik a rozvoj systémového nástroja na podporu spolupráce podnikov a univerzít.** Pre plné využitie inovačného potenciálu je dôležitá spolupráca medzi podnikmi a verejnými vedeckými inštitúciami. Analýza poukázala na relatívne nízku úroveň spolupráce medzi podnikmi a vedeckými inštitúciami. Z tohto hľadiska sa odporúča vytvoriť systémový nástroj (napr. formou jednotného kontaktného miesta), ktorý by podporoval prepojenie vedeckého a podnikateľského prostredia.
- **Zjednodušiť prístup k informáciám.** Častokrát je podnikanie spojené s rôznymi reguláciami, o ktorých drobný podnikateľ netuší. Ako príklad uvádzame gastrosektor, prípadne rôzne kozmetické, či masážne salóny, kde aj inovatívne podniky, ktoré prídu s novou koncepciou služieb, sa nevedia zorientovať v celej spleti opatrení, ktoré sa k ich podnikaniu viažu. Ako riešenie môže poslúžiť sieťovanie podnikov.

Záver

Význam malých a stredných podnikov v hospodárstve je nesporný.

Inovačná činnosť malých a stredných podnikov je významne obmedzovaná rôznymi bariérami, ktoré sa nachádzajú vo viacerých oblastiach. Túto skutočnosť potvrdzujú často aj pravidelne realizované prieskumy medzi subjektmi MSP. Vyplýva to i z medzinárodných prieskumov, kde sú v rámci SR identifikované mnohé bariéry. Medzi najväčšie prekážky inovačnej činnosti na Slovensku, malých a stredných podnikov patrí najmä prístup k externým financiám, vysoké náklady na investície do inovačných aktivít, nedostatok kvalifikovaných zamestnancov, asymetria informácií, nedostatočná sieť partnerov, nízka úroveň počtu podaných patentov a v neposlednom rade celkové podnikateľské a regulačné prostredie. Tieto faktory významne brzdia potenciál MSP v inovačných aktivitách.

Z analýzy vyplýva, že vonkajšie faktory ako regulačné a podnikateľské a inštitucionálne prostredie (ale aj iné vonkajšie faktory) významne ovplyvňujú inovačnú aktivitu krajiny. Vyplýva to i z dôvodu, že vzhľadom na veľkosť malých a stredných podnikov, tie vo svojej podstate dokážu ovplyvniť a prevziať kontrolu len nad vnútornými faktormi, ale nie nad vonkajšími faktormi. Je preto kľúčové, aby rámcové podmienky podnikania boli v súlade s potrebami MSP.

Nevyhnutným predpokladom pre posilnenie inovačného výkonu slovenských podnikov z veľkostnej kategórie MSP je zlepšovanie podnikateľského prostredia. Podnikový sektor je tvorcom inovácií, ktorý pôsobí v určitom prostredí. Toto prostredie (podnikateľské a regulačné) a inovačné procesy v podniku spolu úzko súvisia, či už ide o dopytovú alebo ponukovú stránku inovačných procesov.

Verejný sektor zohráva primárnu úlohu v podpore inovácií v kontexte vytvárania regulačného rámca, v ktorom pôsobia inovačné podniky (a rôzni iní ďalší aktéri). I z hľadiska potenciálneho rozvoja inovácií zavádza verejný sektor pravidlá a nástroje, ktoré dokážu stimulovať napr. šírenie znalostí a tiež spoluprácu medzi rôznymi aktérmi inovačnej štruktúry. A taktiež zohráva kľúčovú úlohu z pohľadu pomoci pri prekonávaní bariér v inováciách, resp. v inovačných aktivitách.

Za inovačnú politiku v užšom zmysle slova možno považovať súbor takých politík, ktoré podporujú výskum a vývoj, financovanie rizikového kapitálu atď. Avšak je to len časť z celej sústavy politík, ktoré ovplyvňujú inovačnú aktivitu podnikov. Preto v širšom zmysle slova ide aj o verejné politiky vzdelávanie, zdaňovanie, podporu konkurencieschopnosti, ale aj rôzne ďalšie regulačné rámce. Podnikateľské subjekty pri špecifických dopytovaniach týkajúcich sa vhodnosti podmienok pre inovačné aktivity častokrát hodnotia neoddeliteľne práve podmienky na podnikanie ako také. Postoje MSP dopĺňajú celkový obraz o potrebách malých a stredných podnikov v kontexte tvorby podporného prostredia vhodného i pre tvorbu inovácií a investícií do inovačných aktivít. Rovnako aj z pohľadu lepšieho využitia potenciálu (inovačného) MSP.

Prieskum SBA z roku 2023 poukázal na skutočnosť, že v rámci oslovených respondentov zo sektora MSP prevláda skôr nespokojnosť ako spokojnosť s podmienkami pre podnikanie. Ako ukázal prieskum, malé a stredné podniky sú nespokojné najmä s daňovo-odvodovým zaťažením, nestabilitou zákonov a právnych predpisov, dostupnosťou a kvalitou pracovnej sily a taktiež aj reguláciou pracovno-právnych vzťahov. Aj administratívna náročnosť či už v otázkach spojených s vyplnením častých, rozsiahlych a neprehľadných podaní v rámci poskytovania dotácií (eurofondov) sú označované ako problematické. Podobné závery vychádzajú aj zo zisťovaní špecificky cielených k procesu zavádzania inovácií MSP. Na druhej strane špecificky vo vzťahu k procesu zavádzania inovácií MSP, prieskumy poukazujú, na

podporu, ktorá nie je prispôsobená potrebám MSP a na zdĺhavý proces získania podpory. Spomedzi identifikovaných najvýznamnejších prekážok ide skôr o vonkajšie bariéry.

Významnú úlohu v podpore inovácií zohrávajú aj daňové politiky. Ukazuje sa, že superodpočet je efektívny nástroj najmä pre stredné podniky. Na druhej strane, s čerpaním podpory majú ťažkosti novo-založené podniky, ktoré ešte nevykazujú zisk a na využitie superodpočtu sú spôsobilé až po pár rokoch, keď majú niektoré z kritických krokov vo VaV už za sebou.

Z vyššieho uvedeného vyplýva, že na sektor MSP vplýva široká škála politík, ktoré formujú rámcové podmienky podnikateľského prostredia. Preto je kľúčové, aby tieto rámcové podmienky boli v súlade s potrebami malých a stredných podnikov, ktoré sú z hľadiska ich charakteristiky rôznorodé.

Regulačné povinnosti môžu na jednej strane stimulovať, ale na druhej strane v niektorých smerom aj potláčať alebo obmedzovať inovačné aktivity podnikov. Národná stratégia výskumu vývoja inovácií je v súčasnosti strešným dokumentom, ktorý určuje zábery, ciele a priority SR, ako aj princípy dobrého riadenia a efektívnosti v oblasti výskumu, vývoja a inovácií. Súčasťou tejto stratégie je aj akčný plán, ktorý obsahuje 91 konkrétnych opatrení. Dohľad nad naplňaním cieľov stratégie dohliada Rada vlády pre vedu, techniku a inovácie.

Medzi významné plánované opatrenia patria: príprava zákona o inováciách, zníženie administratívnej náročnosti procesu pre potreby finančnej kontroly, auditu a verejného obstarávania; revidovanie procesu udeľovania osvedčení o spôsobilosti vykonávať výskum a vývoja; preformulovanie legislatívneho znenia viazanosti predpisov o štátnej pomoci na prostriedky podpory výskumu a vývoja pre podnikateľov a záujmové združenia právnických osôb; reformovanie superodpočtu na výskum a vývoj; nastavenie jednoduchších pravidiel duševného vlastníctva, zmluvného výskumu a nakladania so ziskom na strane verejných výskumno-vývojových organizácií a výskumníkov; navýšenie výdavkov na výskum a vývoj zo štátneho rozpočtu; zmapovanie a vyhodnotenie podpory poskytovanej MSP na netechnologické inovácie; podporovanie súboru nástrojov na financovanie inovačných projektov a iniciatív v MSP; vytvorenie grantových schém na výskum a vývoj pre slovenské firmy; navýšenie objemu rizikového kapitálu v ekonomike cez finančné nástroje Slovenského investičného holdingu (SIH) a podporu anjelských investorov; posilnenie expertízy na inovatívne verejné obstarávanie; posilnenie kapacít riadenia celoživotného vzdelávania; vytvorenie záväzných princípov a štandardov budovania výskumnej a inovačnej infraštruktúry.

Pre Slovensko bude dôležité zamerať sa na kľúčové oblasti, v ktorých existuje najväčšia priepasť medzi jeho výkonnosťou a európskym priemerom. Malé a stredné podniky tvoria podstatnú časť hospodárstva SR, avšak ich inovačný potenciál je často nedostatočne využívaný. Z tohto dôvodu je podstatné, aby boli vytvárané také podporné opatrenia, ktoré budú lepšie zohľadňovať potreby rôznorodých typov MSP.

Ďalšou kľúčovou oblasťou, v ktorej Slovensko zaostáva, je financovanie a podpora inovácií. Týka sa to nielen verejných investícií do výskumu a vývoja, ale aj súkromného sektora, ktorý by mal viac investovať do inovácií. Celkové výdavky vynaložené na výskum a vývoj, vyjadrené ako percento k HDP, patria k najnižším v rámci krajín EÚ. Preto by sa mala značná časť podpory venovať financovaniu výskumných a vývojových činností, ako aj inováciám, zvyšovaniu povedomia o možnostiach financovania (najmä pre novovzniknuté MSP).

Politiky, ktoré uľahčujú prístup k financovaniu, ako je podpora rizikového kapitálu, vládne granty a úverové programy, môžu podporovať inovácie tým, že znižujú finančné bariéry pre

firmy. Dôležité sú tiež politiky, ktoré konkrétne celia a povzbudzujú rast medzi mladými inovačnými firmami.

Z hľadiska inovačnej infraštruktúry na Slovensku, inovačné klastre zohrávajú a v budúcnosti budú zohrávať dôležitú úlohu z pohľadu koncentrácie vzájomne prepojených firiem, špecializovaných dodávateľov, poskytovateľov služieb, podnikov v príbuzných odvetviach a inštitúcií, ktoré spájajú spoločné prvky. Klastre prispievajú k tzv. „spill over“ efektom a môžu tiež vo svojej podstate prispievať k znižovaniu nákladov na výskum a vývoj. Do významnej miery sa prostredníctvom inovačných klastrov môže tiež znižovať informačná asymetria malých a stredných podnikov. Klastre taktiež prispievajú k vyššej interakcii medzi univerzitami a podnikmi a zároveň tieto podniky môžu mať lepší prístup aj k medzinárodným sieťam a kapitálu. Najmä pre MSP prispievajú tiež k udržaniu a posilneniu konkurencieschopnosti na rôznych úrovniach.

Podľa výsledkov Slovensko významne zaostáva aj v prípade prepojenia a spolupráce v oblasti inovácií a výskumu medzi rôznymi aktérmi, ako sú podniky, výskumné inštitúcie, univerzity a verejná správa. Z tohto pohľadu je kľúčové, aby došlo k posilneniu spolupráce a vytváraniu sietí medzi aktérmi výskumu, vývoja a inovácií. Zvrátenie zaostávania a vylepšenie umiestenia v rebríčku EIS o 10 priečok si Slovensko vytýčilo za jeden z troch hlavných cieľov v Národnej stratégii výskumu, vývoja a inovácií 2030.

Podpora adekvátneho ľudského kapitálu potrebného pre inovácie, podpora celoživotného vzdelávania je taktiež jednou z kľúčových. Vedie k inováciám a zlepšuje konkurencieschopnosť podnikov. Malé a stredné podniky čelia dlhodobu nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily a skúsených manažérov, pričom je inovačné aktivity je obzvlášť dôležité mať prístup ku kvalifikovanej pracovnej sile so špecifickými zručnosťami. V porovnaní s veľkými podnikmi, MSP čelia s väčšou pravdepodobnosťou i vyšším nákladom, ktoré sú spojené so získaním špecialistov. Intenzita nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily, ktorú pociťujú malé a stredné podniky sa môže líšiť v závislosti od sektora. Dynamika znalostí patrí medzi hnacie sily inovácií. Z tohto dôvodu je kvalifikovaná pracovná sila napomáha k inovácií. Zároveň je dôležité podporiť aj spoluprácu vo vzdelávacom procese medzi vzdelávacími inštitúciami a podnikateľskou sférou. Efektívnejšie čerpanie prostriedkov zo štrukturálnych fondov a z Plánu obnovy a odolnosti (POO) predstavuje výzvu a zároveň príležitosť pre Slovensko. Efektívne čerpanie EÚ fondov a prostriedkov z POO tak predstavuje príležitosť, ktorá môže našej ekonomike poskytnúť značný rozvojový impulz. Pri tom je dôležité, aby prostriedky EÚ len nenahrádzali verejné investície z národných zdrojov, ale aby predstavovali dodatočné investície zamerané na zníženie zaostávania krajiny v najproblematickejších oblastiach.

Pre zvyšovanie počtu patentov na Slovensku by pomohla pre podnikateľské subjekty najmä podpora štátu v oblasti pokrytia nákladov na európsky patent, priama podpora MSP, vyššia podpora startupov a poskytovania rizikového kapitálu, zvyšovanie povedomia o benefitoch ochrany duševného vlastníctva napr. formou prezentovania best practices, ale aj formou poukázania na negatívne dôsledky zanedbania ochrany duševného vlastníctva. Ďalej by pomohla jednoduchšia administratíva, všeobecne stabilné podnikateľské prostredie s dlhodobou stratégiou zameranou na znalostnú ekonomiku.

Prípadová časť spolu s kvalitatívnym prieskumom poukázala na nezmyselnosť viacerých regulačných povinností, ktoré brzdia inovačné aktivity malých a stredných podnikov a následne formulovala odporúčania. Medzi kľúčové závery patrí skutočnosť, že inovatívne podniky narážajú a budú narážať aj v budúcnosti na viaceré normy, ktoré nebudú zodpovedať aktuálnemu technologickému vývoju, ktorý je vždy takpovediac krok vpred. Viaceré zastaralé normy môžu podnikom zbytočne zvyšovať náklady. Ako poukázal prieskum, nepružná

legislatíva môže brániť podnikom v čerpaní podpory. Nízke povedomie o ochrane duševného vlastníctva zase obmedzuje podnikateľské príležitosti malých a stredných podnikov. Viaceré regulačné obmedzenia nútia MSP byť vynaliezaví, aby odbúrali niektoré existujúce legislatívne bariéry. Problematickou býva podľa prieskumu aj komunikácia s úradmi a pociťovaná vysoká miera byrokracie a administratívnej záťaže v rôznych etapách inovačných aktivít MSP. Dlhodobo vnímanou prekážkou je aj nízka kvalifikovanosť uchádzačov v potrebných odboroch.

Analýza poskytla aj konkrétne návrhy a možné odporúčania. Kľúčovým z nich je najmä zvážiť **zavedenie experimentálneho regulačného prostredia**. Akýkoľvek podnik, ktorý by bol regulovaný a zároveň by nemusel dodržiavať všetky (vzhľadom na inováciu) nezmyselné podmienky, ktoré nezodpovedajú technologickému pokroku. Na viaceré pomenované problémy v prieskume sa ukazuje byť vhodným práve zavedenie takéhoto experimentálneho regulačného prostredia, ktoré by umožňovalo testovanie viacerých inovačných technológií, výrobkov, služieb alebo prístupov z rôznych odvetví v reálnom prostredí za stanovených podmienok a pod regulačným dohľadom tak, aby sa zabezpečilo zabezpečenie uplatňovania primeraných záruk. V tejto súvislosti Rada EÚ zdôrazňuje úlohu experimentálneho regulačného prostredia v tom, že môže ponúknuť významné príležitosti pre inováciu a rast najmä pre MSP vrátane mikropodnikov a startupov v rôznych sektoroch.

Príloha

Príloha 1: Zoznam klastrov pôsobiacich na Slovensku

P.č.	Názov
1	Košice IT Valley z.p.o.
2	HEMP KLAS TER
3	BIOECONOMY
4	Klaster AT+R
5	Národný energetický klaster NEK
6	Slovenský plastikársky klaster
7	Potravínárska komora Slovenska
8	ZAIT (Z@ict)
9	Slovak Smart City Cluster
10	Rada slovenských exportérov - Exportéri
11	Fintech a Insurtech Asociácia Slovenska - FINAS
12	Slovenská asociácia pre elektromobilitu - SEVA
13	Slovenská batériová Aliancia - SBaA
14	Slovenská asociácia fotovoltického priemyslu a OZE - SAPI
15	Národná vodíková asociácia Slovenska - klaster
16	IPELSKÝ ENERGETICKÝ ENVIROMENTÁLNY KLAS TER IPEEK
17	Cluster Kybernetickej Bezpečnosti
18	House of Events Innovation
19	Priemyselný inovačný klaster/Industry Innovation Cluster
20	Industry 4UM/Združenie inteligentného priemyslu - Industry4UM
21	Energetický klaster Prešovského kraja
22	Klaster regionálneho rozvoja - západné Slovensko
23	BITERAP
24	REPRIK - Regionálny priemyselný inovačný klaster Rimavská kotlina
25	INOVATO
26	SME BOOSTER and Innovation Cluster
27	SlovakiaTech - inovačný klaster (STIKS)
28	Elektrotechnický klaster - západné Slovensko
29	Smart Klaster - StartUP HUB
30	Priemyselno - inovačný klaster Bodva
31	Košický klaster nového priemyslu Cassovia New Industry Cluster
32	Slovenské športové inovačné centrum (The Slovak Sport Inovation Center)
33	Energetický Environmentálny klaster Trnavského kraja
34	Trenčiansky energetický environmentálny klaster - TEEK
35	Circular Slovakia
36	Envirocluster (Envirocentrum Banská Štiavnica)

Zdroj: Slovenský klastrový monitor. Dostupné online: [Slovenský klastrový monitor \(inovujme.sk\)](#) (Údaje stiahnuté k 11.12.2023)

Zoznam zdrojov

Zoznam elektronických zdrojov

Akčný plán národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií 2030. [online]. Dostupné na: [Priloha 1 Akcny plan final.pdf \(gov.sk\)](#)

AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES. *ournal of Competitiveness*, 11(2), 51–67. [online]. Dostupné na: <https://doi.org/10.7441/joc.2019.02.04>

EK. Biela kniha o umelej inteligencii – európsky prístup k excelentnosti a dôvere. [online]. Dostupné na: eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0065

EUIPO. 2019. High-growth firms and intellectual property rights. [online]. Dostupné na: https://link.epo.org/web/high_growth_firms_study_en.pdf

Eurobarometer 537. MSP a nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. [online]. Dostupné na: [SMEs and skills shortages - November 2023 - - Eurobarometer survey \(europa.eu\)](#)

European Commission. 2021. Study on the effectiveness of public innovation support for SMEs in Europe. [online]. Dostupné na: [Study on the effectiveness of public innovation support for SMEs in Europe - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#)

European Innovation Scoreboard 2023. Country profile Slovakia [online]. Dostupné na: [ec_rtd_eis-country-profile-sk.pdf \(europa.eu\)](#)

European innovation scoreboard. 2023. [online]. Dostupné na: [European innovation scoreboard 2023 \(europa.eu\)](#)

Global Entrepreneurship Monitor. [online]. Dostupné na: [GEM Global Entrepreneurship Monitor \(gemconsortium.org\)](#)

Habrman, Habodászová, Šrámková. 2022. Reformný kompas slovenskej republiky. [online]. Dostupné na: [59. Reformný kompas slovenskej ekonomiky | Ministerstvo financií Slovenskej republiky \(mfsr.sk\)](#)

Hvolkova L. a kol. 2019: Barriers Hindering Innovations in Small and Medium-Sized Enterprises. *Journal of Competitiveness*, 11 (2), 51-67. [online]. Dostupné na: <https://doi.org/10.7441/joc.2019.02.04>

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR (MIRRI). Návrh stratégie výskumu a inovácie pre inteligentnú špecializáciu Slovenskej republiky 2021 – 2027. [online]. Dostupné na: <https://vaia.gov.sk/wp-content/uploads/2022/12/Strategia-vyskumu-a-inovacii-pre-inteligentnu-specializaciju.pdf>

MIRRI. Súhrnná správa z procesu EDP k stratégii SK RIS3 2021+. [online]. Dostupné na: <https://vaia.gov.sk/wp-content/uploads/2023/02/Suhrnna-sprava-z-procesu-EDP.pdf>

Národná stratégia duševného vlastníctva. 2023. [online]. Dostupné na: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28129/2>

Národná stratégia výskumu, vývoja a inovácií 2030. [online]. Dostupné na: [SLOVENSKO, KTORÉ SI VERÍ \(gov.sk\)](https://slovensko.ktoré.si.verí.gov.sk)

NBS. 2023. Štrukturálne výzvy 2023. ISSN 2729-8825 (elektronická verzia)

Novelizácie Autorského zákona. Časopis duševné vlastníctvo. ÚPV SR. [online]. Dostupné na: [časopis Duševné vlastníctvo 2/2023 \(gov.sk\)](https://casopis.dusevne.vlastnictvo.2/2023.gov.sk)

OECD. 2004. Financing innovative SMEs in a Global Economy. [online]. Dostupné na: [FOREWORD \(oecd.org\)](https://oecd.org/FOREWORD)

OECD. 2022. Strengthening FDI and SME Linkages in the Slovak Republic. [online]. Dostupné na: [Executive summary | Strengthening FDI and SME Linkages in the Slovak Republic | OECD iLibrary \(oecd-ilibrary.org\)](https://oecd-ilibrary.org/Executive-summary-Strengthening-FDI-and-SME-Linkages-in-the-Slovak-Republic)

OECD. 2023. Implementation Toolkit: The OECD Recommendation on SME and Entrepreneurship Policy. [online]. Dostupné na: [Implementation Toolkit for the OECD Recommendation on SME and Entrepreneurship Policy](https://oecd.org/Implementation-Toolkit-for-the-OECD-Recommendation-on-SME-and-Entrepreneurship-Policy)

Podnikajte.sk. Super odpočet výdavkov na výskum a vývoj – čo musíte vedieť. 2021. [online]. Dostupné na: [Superodpočet výdavkov na výskum a vývoj – čo musíte vedieť | Podnikajte.sk](https://podnikajte.sk/Superodpocet-vydavkov-na-vyskum-a-vyvoj-co-musite-vediet-Podnikajte.sk)

SBA. 2022. Malé a stredné podniky v číslach v roku 2022. [online]. Dostupné na: [MSP v číslach 2022.pdf \(monitoringmsp.sk\)](https://monitoringmsp.sk/MSP_v_cislach_2022.pdf)

SBA. 2022. Regionálny inovačný potenciál MSP. Správa z kvalitatívneho prieskumu. [online]. Dostupné na: https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2023/02/Region%C3%A1lny-inova%C4%8Dn%C3%BD-potenci%C3%A1l-MSP_2022_final.pdf

SBA. 2022. Regionálny inovačný potenciál MSP: Správa z kvantitatívneho prieskumu. [online]. Dostupné na: [Regionálny-inovačný-potenciál-MSP 2022 final.pdf \(monitoringmsp.sk\)](https://monitoringmsp.sk/Region%C3%A1lny-inova%C4%8Dn%C3%BD-potenci%C3%A1l-MSP_2022_final.pdf)

SBA. 2022. Správa o stave malého a stredného podnikania v SR. [online]. Dostupné na: [Sprava-o-stave-maleho-a-stredneho-podnikania-na-Slovensku-2022.pdf \(monitoringmsp.sk\)](https://monitoringmsp.sk/Sprava-o-stave-maleho-a-stredneho-podnikania-na-Slovensku-2022.pdf)

Slovenský klastrový monitor. [online]. Dostupné na: [Slovenský klastrový monitor \(inovujme.sk\)](https://inovujme.sk)

Stránka superodpočtu. [online]. Dostupné na: [SUPERODPOČET výdavkov \(nákladov\) na výskum a vývoj \(R&D\) \(superodpocet.sk\)](https://superodpocet.sk)

Šrenkel Ľ. – Smorada M. 2023. Analýza regulačného prostredia podľa kritérií medzinárodných hodnotení konkurencieschopnosti.

ŠÚ SR. 2022. Inovačná aktivita podnikov v Slovenskej republike 2018 – 2020. [online].Dostupné na: stránke ŠÚ SR.

Tlačové správy a vyhlásenia. Európska rada. [online]. Dostupné na: [Tlačové správy a vyhlásenia - Consilium \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/consilium/tpr/)

Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo Slovenskej republiky (ÚNMS SR). O technickej normalizácii [online]. Dostupné na: [O technickej normalizácii | ÚNMS SR \(gov.sk\)](https://www.unms.gov.sk/)

Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky. [online]. Dostupné na: [Globálny inovačný index 2023 | Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky \(gov.sk\)](https://www.upv.gov.sk/)

Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky. Časť aktuality. [online]. Dostupné na: [Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 295 schválila Národnú stratégiu duševného vlastníctva. | Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky \(gov.sk\)](https://www.upv.gov.sk/)

VAIA. Aktuality. [online]. Dostupné na: [Vláda vzala na vedomie Revíziu výdavkov, kompetencií a personálnych kapacít vo výskume, vývoji a inováciách – Výskumná a inovačná autorita \(gov.sk\)](https://www.vaia.gov.sk/)

WEF. 2021. Future Readiness of SMEs: Mobilizing the SME Sector to Drive Widespread Sustainability and Prosperity. [online].Dostupné na: [Future Readiness of SMEs: Mobilizing the SME Sector to Drive Widespread Sustainability and Prosperity | World Economic Forum \(weforum.org\)](https://www.weforum.org/)

World Intellectual Property Organization (WIPO) (2023). Global Innovation Index 2023: Innovation in the face of uncertainty. Geneva: WIPO. [online]. Dostupné na: DOI:10.34667/tind.48220

Zavedenie plnohodnotnej alternatívy predbežnej patentovej prihlášky na Slovensku. Časopis duševného vlastníctva. ÚPV SR. [online]. Dostupné na: [časopis Duševné vlastníctvo 2/2023 \(gov.sk\)](https://www.upv.gov.sk/)

Zoznam knižných zdrojov

Jáč I., Rydvalová P., Žižička M. Inovace v malém a středním podnikání. 2005. ISBN 80-251-0853-8.

Pisár a kol. 2019. Regionálne inovácie v Európskej únii a na Slovensku. ISBN 978-80-557-1606-0

Švejda, P. a kol. Základy inovačného podnikání. 2002. ISBN 80-903153-1-3.